

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

DEMÉNY PÉTER

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR

VIDA GÁBOR

MOLNÁR ROZÁLIA

SZÓCS KATALIN

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

TARTALOM

VERMESSER LEVENTE:

Dalok Szantoriniról (Versciklus) ■ 5

MIHÁLYCSA ERIKA:

Rómaég (Próza) ■ 8

MATTHEW YEAGER:

Szonett rózsával (Vers; Demény Péter fordítása) ■ 24

SZERÉNYI TAMÁS:

Buenosz Nocsesz; Utolsó mondatok (Novellák) ■ 25

FERENCZ IMRE:

Ivan Seholov füzetéből: Blues; Élesben; Lábbeli; Hajós; Úrben;
Szülőfalu (Versciklus) ■ 34

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER:

A vágy kusza vonalai (Elbeszélés) ■ 40

FELLINGER KÁROLY:

Rózsafüzér; Bevásárlószatyor (Versek) ■ 59

VÁRADI NAGY PÁL:

Két utca találkozásánál (Novella) ■ 61

SZABÓ R. ÁDÁM:

Rózsé leltára (Novella) ■ 67

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Crypta franciscanorum (Prózavers-ciklus) ■ 69

TAMÁS DÉNES:

(a híd) (Regényrészlet) ■ 76

ANDRÉ FERENC:

aki másnak verset ás – androidok, dadagások, tékilenc –
(Versciklus) ■ 88

SZÉKELY ÖRS:

sivatag-triptychon (Vers) ■ 90

SÉTATÉR

FINTA KLÁRA ENIKŐ:

A széthullott végtelen (Kuti Csongor *Törmelékek könyve* című
verseskötetének margójára) ■ 92

KÖNYVHUZAMOK

DOMOKOS ZSÓFIA:

Nehogy a nyelv inkább szolgáljon a félelemnek,
mint a szeretetnek (Jászberényi Sándor: *A lélek legszebb
éjszakája. Történet álmatlanságról és örületről*;
Antoine Leiris: *Csak azért sem gyűlöllek titeket*) ■ 95

TÉKA

CSOMOR ADÉL:

A mesélés öröme (Szakács István Péter: *Csempészárú*) ■ 101

BÉRES KÁROLY

A gyerekkor jelene (Csutak Gabi: *Csendélet sárkánnyal*) ■ 103

DELEATUR

KOVÁCS ANDRÁS FERENC:

Ha majd, ha még... ■ 105

TALÁLT VERSEK

CAIUS VALERIUS CATULLUS:

XIV.; XXII.; XXIX.; L.; LI. (Devecseri Gábor fordításai) ■ 106

NÉVJEGY

KOVÁCS ANDRÁS FERENC ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

DALOK SZANTORINIRÓL

MIÉNK, ÖVÉK

Jövünk. Tervekkel föl hizlalt bőrönddel
és naprakész kamerával persze,
hogy mi majd rendesen rögzítjük a fényt,
kráterek vörösen izzó titkát,
nyilvánvalóan a mi trófeánk lesz
a sziklaszirt és móló közötti,
sokszor megénekelte turistaösvény
összes hajcsára meg öszvérpatája.
Aztán csak víz, lebegés, fűszerillat.
Képeslapokat küldünk a mának
arról, hogy itt négyezer év lakik,
és mi ezt voltaképp kedvezményesen,
a főszalon szemszögéből látjuk.
Ők pedig, a sziget bölcs lakói,
elkülönítve minden elenyészőt,
táncra perdülnek, sókristály csillog rajtuk,
ahogy egymást átölelve fölragyognak.

A DÖNTÉS

Homár és lepényhal bámult rá a kirakatból,
odébb vörös márna, végül azt rendelte.
Ahogy lecsupaszította a gerincet,
ott sorakoztak a szálkák
mértni pontossággal, tetőgerendák
egy majdani házra, mikor már elfogy a kő is.
Ő csak ült a szálkák mellett és várt,
amíg fel nem morajlott a tenger.

Akkor a hús felét bedobta a vízbe,
felét az asztalnál kujtorgó macskának adta.

FORDULAT

Ahogy a mólón elnyelem a fényt,
egyre jobban hasonlítok rájuk,
először a naptejet dobom el, aztán
egy színes trikót, mert jó lesz a fehér is,
végül hangosan nevetni kezdek,
Kosztasz lettem, falusi buszsofőr,
szerpentin és benzin nagyura,
dudálok: völgyre hegy, hétfőre kedd jön,
kanyargok vágy és valóság között,
uszadékfát sodor odalent a víz,
a szél meg délszaki kabócatrillát,
amott egy kis ház kék kupolája,
azúrcsepp a sziklaszirten.

KIRÁLYI ÜZENET

Két terepjáró az aszfaltúton,
elrobognak egy benzinkút mellett,
tányérodából a koktélpáradicsom
valameddig még bámulja őket,
hátha a nyomukban sószagú szél jön,
mint tegnap is, szieszta idején,
de csak suttogás, csupán árnyak hangja
száll felénk az olajfaligetből:
„– Áruld el, Thérász, ókirályok sarja,
miért szeretjük mi a provinciát?
– Mert itt erősebb az emlékezet.”

SZERELEM

Cigarettaja ott izzott az éjben,
elnyomta, egyet kortyolt még a borból,
száraz fehérbor Messzária mellől,
ínyhez méltó, pazar küklád ajándék.
Ez a szerelem talizmánja, mondta,
ahogy a vízbe bukott, és taláломra
kiemelt egy kavicsot kedvesének.
A nő nézte, forgatta, lágyan nevetett,
lávakő volt, bazalt, pontos ősfoglalat,
régmúlt és remény, halál és vértűz együtt,
delejes összhang örök nagy jelképe.
Mikor kézen fogva távolodni kezdtek,
nyárvégi fölénnyel ringott már a tenger,
egy sirály repült át a bóják fölött.

SZTÉLÉ

Úgy hírlík, a tenger Kamari mellett
kincset rejteget: gyöngyöt, olajméceszt,
gabonával töltött akháj agyagkorsót,
és alább, a víznek legmélyebb pontján
egy történetgyűjtő, bölcs ólomhorgonyt,
amit a háromevezősök népe
az ütközet után sajnós ott felejtett,
mondják, hogy valóban sorsdöntő csata volt,
és azt mondják, a számosabbak győztek.
Miközben pedig minderről beszélnek,
már bent ül a sors a kávéházban,
izzadva, töprengve cigarettázik,
majd lassan úgy dönt, hogy mást is megmutat:
a szieszta előtt, vibráló fényben
éppen egy macskanyelv tapad a tejhez,
özvegy öregasszony a gyász kendőjében.
Bármilyen történe, az én dalom maradjon
derű és részvét különös keveréke.

Mihálycsa Erika

RÓMAÉG

Róma ég. Minden nap meggyúl valahol. A széleken egy szikra felizzik a vibráló levegőben, nyomában feldereng egy kék kísértetláng, lyukat éget a térképbe. A Villa Ada, a Castel Fusano píniaerdejében, a Casilina és Flaminia mentén zizegni kezd a fenyőtű-avar, felparázslík, majd átég, mint a finom cigarettapapír. A lángok mind magasabbra tolulnak, tarajuk dőlészöge *a nyár lázgörbéjéé*. A lyukak helyére odatüremkedik a füst vastagon, feketén: a kánikulás szélcsendben alacsonyan szétterjed, mint a folyóparti köd a nedves téli esteiken, beleivódik a Prati, Monte Mario, Monteverde házfalaiba, kitartóan görgeti fullasztó vattahullámaikat a Róma-körgyűrű leágazásain.

A fenyőtű egészen kicsi roppanással gyúl lángra, mint a hajszal, egy tű egyetlen lobbanás, de az egymás után beroppanó fenyőtűk mély morajjal borulnak tűzbe. A lángkitörésben a fekete tű fehérre izzik, és azonnal szétporlad, de a fekete kiszáll belőle, füstté lesz, színhamuvá, amely rápernyéz a kiégett talajra, feketét esőzik a levegőbe, a travertin homlokzatokra, az utak bazaltkövére, beleköltözik az égbe, a kékbe: az éveken át megszilárdult illat, a gyanta az idő színévé lesz, feketévé. Az ostiai píniaerdőben, ahová augusztusban tobozokból fenyőmagot gyűjtögetni járnak az emberek, narancsvörös, áttetsző fű hullámszik a magasba nyúló törzsek körül. A píniák mégsem alulról, hanem fentről borulnak tűzbe. Mintha a Nap nyilazná a végső forróságot beléjük, ami megtölti őket gyúlással. Úgy állják a tűzvihart, mint az orkánt: nem hajladoznak, hanem kifeszülnek, mint a vitorla, mintha az ég teljes súlyával nehezedne rájuk, tű-koronájuk, mint az esti madárhajzás, egyszerre hullámszik minden irányban. Az újságok gyűjtőgatókról írnak. Tüzek ütnek fel a fejüket mindenfelé: *roghi*, máglyák füstölögnek, vesztőhely-látványosságok. Vesztőhelyek. Torrecchianán a Cesare Lombrosóról elnevezett utcájában tüzet fog a roma sátor- és konténertábor, zsíros füsttel égnék a takarók. A forgalom nekikeseredett zajába óránként belevijog egy sziréna.

A Palazzo Sacchetti emeletén belobban a felgömbülő hajtincs, amelyen olyan szőkén csillan a fényképfény, a nyak lágy bőre a magasan záródó blúz fölött, ahol a legfehérebb – negatívba ég a fénykép, kontúrja beizzik, ahogy még egyszer felragyog az arc, szélei páfránylevélként csavarodnak be, a hom-

lok nekifeszül, helyén tűzhasíték, a fogak ásványi fehérjén megszülető mosoly kísértetlánggá lesz, majd füstfeketévé. Időlerakódás. *Fehér és fény*, el-emésztődik, *Verlorne*, a tűzárnyékban, *viseli még a ragyogást és a fájdalmat* az esti ereszkedő fényben, *szél-vetette árnyékban* a Palazzo Sacchetti falán, ahová nem írták ki a nevét. *De mielőtt felébredsz a sikolytól, riadt szív, rózsza mögé rejtekezz!*

* * *

A Celio dombjára felkapaszkodó utcán, az Ospedale Militare előtti parkolót körbeférelő ájult fácskák egyike alatt vézna afrikai fiú fekszik a járdán, feje az aszfalton, arccal felfelé. Húszéves sem lehet. A beszédzajokon szinkópásan áthúzó, felfelé gyorsító autók zajában az álom kitárt karú, félreguruló fejű önfeledtsége – bizalom, hogy az átlépő lábak nem rúgnak az arcába. Vagy olyan fáradság, ami belefáradt a körütekintésbe. Fekszik az aszfalton, amelyet feltörtek az utcatérképek status quóját el nem ismerő, makacsul határsértő ciprusgyökerek. Mintha valami lágyan hullámzó tenger kimosta volna ide, csendes mozdulattal letéve egy aszfaltdűnére, hogy valami megilletődött felnőtt ügyetlenül felvegye a karjába. A tenger idáig előreküldi a hangjait: a fal mögött a Villa Celimontana parkjában ingaként ciprus- és fenyő, oleander- és mirtuszillatot lengő szél a hullámok ideérő gyűrűzése a levegőben. Rajtuk bólogatott idáig a hullámformájú domb taraján, a törmelékhegyen kinövő szőlőkben megfeneklett, antik márvány papírhajó, a Navicella. Szemközt, feketészöld lombok közt a Santo Stefano Rotondo ötödik századi tömbje, külső körfolyosóján harmincnégy vértanúság-jelenet, variációk egy témára: földet csak fél talppal érintő manierista táncoslábakon milyen kecses mozdulattal vesz lendületet a turbános centurio, hogy a karját tönkön nyugtató, lesütött szemmel kontrapoztban álló lány kezét lecsapja. A felirat szerint Hadrianus korában történt, hogy Eustachiust és társait egy bronzbika belsejében elégették. A felszegett fejű barna állat megveti a lábát, oldalában négyyszögű nyílásban imádkozó férfiak feje, alattuk emelkedik már a füst. Óriás tuba behangolása a zenekarban; hasított patájú antik halálkamion. A bazilika padlatából kiemelve egy sírkő, kámzsás képmás az óriás spoglio oszlopok alatt, csak a majuszkulák metszése és a latin dikció mutatja, hogy bár messze, hideg vidéken született, feliratával idetartozik a helyhez: *Roma est patria omnium*. Az eltemetett, Johannes Lazo építtette az első reneszánsz kápolnát az ismert világ szélén, Transylvániában: itáliai souvenir, a Róma-honvágy kagylódíszek-

kel, filigrán urnákkal és gyümölcsgirlandokkal metszett apró emlékművét. A Celimontana parkjába belépve a szandálon hófehér kőport hagyó kavicsos sétányon improvizált irányjelző tábla: aki a kis Francesco születésnapjára jött, kövesse a pillangókat. A lombokon rózsaszín, zöld, lila, narancssárga műanyagpillangók, júniusi karácsonyfadísz: a talpig virágban álló oleanderek, mirtuszok, az óriás fák tapintható illat-félárnyékában apró szalagbóják, sűrűsödő gyerekcsiviteléshez, hűtőtáskából fagyit osztogató szülőkhöz vezető partjelző zászlók. A park alsó bejáratánál egy fontanella csobogása körül kiöblösödik a tér. A táblán a név friss: Largo delle Vittime di Tutte le Migrazioni. A 2013 októberében, Lampedusa partjai előtt történt hajótörés emlékére. Emlékeztető, hogy a *tengermalom* gumicsónakokat, élő-holt testeket jár. Július elején egyetlen nap ötezer menekültet visznek partra az embermentők hajói. Nyolcszázan Brindisiben kötnek ki. Egy nő partra szálláskor énekel. A hajón születik egy gyerek. Cristónak nevezik el. Kicsit lejjebb a hírekben arról tudósítanak, hogy egy bengáli menekültet tizenévesek összerugdósznak, mert kiutaltak neki egy szociális lakást.

A Lateránból, az Ospedale San Giovanni fallal kerített tömbjétől a Celio lábához ereszkedő, forgalmas út neve Amba Aradam. Tájidegen név. Egyik este rátévedek, a gyér megvilágításban nem látok semmi látvány-bóját, ami visszavezetne az ismert helyek egyikére. Kiderül, hogy a Celio hátába kerültem, visszakapaszkodok a Navicelláig, míg visszatálolok a parkolóba, ahol arccal fölfelé a fiú aludt. Most is alszanak itt kiforduló testtel a fal fülkeszerű mélyedéseiben, egy kartonon: római staffázsalakok, mint valaha a vedutisták képein a pásztorok, jelek, hogy a hely benépesített. Amba Aradam, Celio: nevek. Az égi nevű hegyé egy etruszk király neve, Caelius Vibennáé, Róma első legyőzőjéé. A hegynek tartó úté egy hatalmas hegy neve Etiópiában. 1936 februárjában Badoglio tábornok fekete inges és hegyivadász alakulatokkal feltöltött olasz csapatai nehéztüzérséggel, közel kétszáz bombázó repülőgéppel ostrom alá veszik a hegyet és a főváros, Addis Abbaba felé vezető hágót. A csata néhány nap alatt eldől: a magaslati állásokból védekező etióp alakulatokat légből és földről géppuskázva körbekerítik, majd Mulugeta seregének menekülő maradékára az olasz légierők négy napon keresztül negyven tonna mustárgázt szórnak. Mulugeta fiát az olasz seregek csatlósául szegődött Galla törzs harcosai megölik, holttestét megcsonkítják; magával a vezérrel, aki a hírre visszafordul, olasz harci repülőgép végez. Utcanév mint diadalív. A mustárgázban megfulladt, kicsavarodott testekkel borított hegy neve alatt alagutat fúrnak a földbe, a harmadik metróvonal a Colosseumtól ebben az irányban szeli át az üledékes időt. A munkálatok

során feltárnak egy tűzvészben elpusztult villát pompás freskókkal, a császárkorból megmaradt ritka, fából épült szerkezetet, benne egy, valószínűleg az égő épületben rekedt kutyának és kölykének a maradványaival.

* * *

A menekültek más képenként épültek bele ennek a képekből épített városnak a szövetébe. A Rómát alapító trójai menekült, Aeneas, amint apját a hátán cipelve heroikus meztelenségbe, a test szépségébe öltözve botladozik Róma felé; a fia vállán lovagló Anchises a házi isten bálványát emeli magasba elvékonyodott, még mindig izmos karján, a kisfiú apja lábába kapaszkodik: márványba merevedett balettmozdulat, a három életkor, ember-idő allegóriája, a nyomás alatt összesűrűsödő energiába visszacsavart fiatal test mint tartóoszlop, a történelem ígérete. A menekült ember-idők nem mindenütt olyan izmosak, mint Bernini szobrán. Olyan lombok alatt és avaron, mely egyszerre obligát reneszánsz közhely, és lehetne a Villa Celimontana vagy Villa Ada parkjának egy tisztása, a félárnyékban két kimereült felnőtt és egy csecsemő vendéget fogadnak a menekülésben: nemtermészetes szélből idelebbent, viharzó drapériájú hírnököt, angeloszt, aki – milyen nyelven is szólhatna hozzájuk – zenél. Zavarba ejtően pucéron, egy kézzelfogható hegedűn, kottából, amelyet József tart neki – őt nem nyomta el az álom, mint Máriát, akinek kilazult a kontya és a gyermekét ölelő keze. József ugyanazzal az öregemberes esetlenséggel teszi össze, takarja egyik lábával a másikat, ugyanolyan gyakorlatlan kézzel tartja a kottát, mint a vonásaiban rá hasonlító Máté, akinek a darabos kezét a siheder angyal igazgatja rá a tollra. Az egyetlen, aki egyszerre néz az angyalra és ki, ránk, a takarásban levő állat, a málhás számár: egyetlen nem-emberi szem, kifejezése nem leolvasható, nehezebb, mint a süldő angyaltompor. A zenét látjuk: bár lejátszható, a hegedűszó maga a meghatározhatatlan pontból jövő folyékony, mindent egyszerre kimerevítő és mozgásba hozó fény, amely a testeket nem kirajzolja, hanem valami hangszerű ragyogásba vonja; zajló mágnesvihar, amiben csak az angyal hajtincse, hosszan kicsavarodó ágyékkötője és a pihés alsó szárnytolla lebben, a lapocka alatt, mert két pár szárnya van, egy evezőtollaival együtt is csibeszárny és egy fémnehéz, merev függőlegesbe összecukott szárny, talán holló, ami semmiképp sem nőhet ki a képlékeny fiúvállból: kamasz kerub. Átellenben a számár sötét válla válasz rá, még átvette rajta a kötőfék. Mária, a kiválasztott nem látja, nem hallja az angyalt, de vörös ruhájának a földön megtűrődő szegélye világítja-

ni kezd, mintha radioaktív sugárzás járná át, és elemelkedik a földről, ahogy visszagögrbülnek a levelek is, peremük irizálni kezd. Haszontalan, szinte illetlen ajándék: nem húsít, nem olt szomjat, nem táplál, még a feltört lábakat sem frissíti fel, nem igazít útba, nem részvét, nem segítség, csak kikökkentett idő a kikökkent életűek idejében. Érintkezni vele, fogadni úgy lehet, ahogy a papírt feltartó, gyakorlatlan kéz, a nem természetes fényvel feltelő és sugározni kezdő kő az angyal és József lába közt, amelyre mintha nem az angyal, hanem József vetne fényt. Talán csak leszáll egy angyal gyakorolni, és talál magának egy élő kottatartót, majd az új keletű terep ismerettel szerez egy fülbemászó ciacconát az istállóban szülésről.

Az önfeladás, a test magát-megadása a végeken kezdődik: összebicsaklanak a lábak, zsibbadt-bután lógnak a kezek, a nyakat lehetetlen szögben törni meg az elhanyagló fej. Az egyik legzavarbaejtőbb antik szobor, amit Rómában lemásoltak, a test ellenállásának és önfeladásának fokozatait örökíti meg életnagyságnál nagyobb méretben: a Feleségét és önmagát megölő galus az ellenségnek, a legyőzöttnek állít minden triumfális jelképet idézőjelbe tevő emléket. A gúlába rendeződő szobron minden mozgásban van, az összeomlás előtt minden feltelik étellel, mint a vérrel azonnal elárasztott seb: a gall harcossal megfeszülő, előrelépő combja, az önmagába kardot vágó karnak a kiforduló fejjel és a kardlappal bezárt élesszöge, és az erre felelő másik élesszög, az összerogyó nő balját megtartó, őt földre esni nem engedő bal karé. A kilépés iránya a földre omlásé, a támasztó, a földről épp elrugaszzkodó jobb láb vonalát viharzó fodrozódásokkal ismétli a gravitációnak egyetlen, önmagából is kivált, kilakoltatott pillanatig szembeszegülő palást. A mennyezetről ráirányított fényben a márvány kiragyog, szétküldi a terembe a megfeszülő bőr halandó szépségét: *csendben ne lépj az éjszakába át*. A magasba tekeredő mozdulat szökés, szabadulóművészet. Kiindulópontja a ledőfött, csak az élő kar által támasztott nő gyámoltalanul elcsukló két lábfeje. A gyermekien puha talp kifordul, feladja az egyensúlyozást, úgy omlik el, ahogy a még épp csak megtűródő ruhaszegély: élő hús és élettelen anyag ellenállás nélkül egymásra simul, a ruha még megtartja a kilégző test melegét, de a már ebben a pillanatban bomlani kezdő szerves anyag nagy, értelem nélküli összetartozásával omolnak egymásra, míg fölöttük az élet hegyesszögben *tombol a fény halálán*. A múzeumi spotlámpák fényében a fal elé állított óriás szarkofág domborművének alján az összerogyó, barbár lovak néznek fel rá, amelyeken a négy rétegben felsorakoztatott elesők és győztesek taposnak. A fríz felső, a képsíkból leginkább kihajló alakjait túlságosan lefoglalja, hogy magasba emeljék a győzelmi sást, lovukat

ugratva lesújtsanak az utolsó nadrágos ellenállóra, vagy kidagadó orcával fúj-
ják a fejük körül körbetekeredő, glóriaszerű harsonát.

A múzeumi termekben csendesen sistergő fény loccsan neki a talapza-
toknak, azokon megtörve szikrákat spriccel szét, fel a márványlábakra. Dél-
után az ég közelebb jön, és lecsorgatja cseppfolyós fényét, végig a testeken,
a házfalakon, fénybe vonja a bőrt, az ablakkereteket megtámasztó volutá-
kat, kitartó, csendes hullámaival lemos minden fakót, nyomában nedvesen
felfénylenek a kövek, ablakok, arcok, a Via dei Fori Imperiali kitágult arté-
riáján végiglökődő turistatömeg rövidnadrágos lábai. Minden egyes, a ké-
ken áthúzó sirály, minden fényítatósként magát ragyogással megszívó tra-
vertin homlokzat, koszorúpárkány, párkányszobor bevilágítja a kéket, ami
kifeszül, mint egy kupola, és megnyílik a magasban: a rézsús fény mintha
egyszerre lefelé és felfelé zuhogna.

* * *

A Celio gerincén a Santi Quattro Coronati két belső udvara zsilip, amely
csak vékony sugárban engedi a külső világ hangjait a körülfogott csendtö-
megbe beleszorogni. Az árnyékban egy férfi és egy nő beszélget. A nő ötven
körül lehet, magas szandáltalpon karcsú lábak, magas nyakát beszédpartne-
re felé biccenti. Figura serpentinata, pórusaiban az elmúlt nyarak napozá-
sainak a lerakódásai. Határsértő szépség: meddig tartja össze a kontúroket
a forma az idő ellenében. A kerengő fényrácsos levegőfalakkal hangszigetel,
a háttérzajok fennakadnak a kicsi oszlopok által kifeszített árnyékhálón. A
kerengőt a XIII. század elején a Celio római köveiből építették: a játéknak
tűnő, vízililiom-fejezetű oszloppárok feliratos sztélékből, fríztöredékekből
nőnek ki, a kifeslett szélű majuszkulák nagyobbak a lábazatok sarkain kinö-
vő kőleveleknél. Egy oszlopközben sűrűn rovátkolt márványlap: antik dá-
majáték megvonalmazott, ikszekkel és háromszögekkel jelölt mezői, az egy-
kori barátságosság-idő hült helye egy zárdakönyöklőn. A kerengőfolyosó
könyvtárként olvasható kövei sötétfeketék, csak az éleken kopnak, fé-
nyesednek csontfehérre; minden karcolás, vájat mintha a fekete mélyebb
rétegét hordaná fel. A napsütötte oldalon fehér-barnából mélyfeketébe
modulálnak az oszlopok: a legfénykoptatottabb fehér vékony csíkokban
csorog le a belső, árnyékos oldalon, le a kőpárkányról a padlóra, fehér fény-
árterület a folyosón. Néhány évvel ezelőtt hozzákezdték a kerengő restau-
rálásához: a közel ezeréves szennyeződést lézersugárral, fogászati műsze-
rekkel maratják le a márványról. A műszerek nyomán már-már hivalkodó

márványfehér felület marad. Fekete: az idő színe, anyaga kosz, lerakódás, szmog. A régmúlt arcának miniatúrfestői visszaradírozása nyomán a márvány fehérje kontrasztosan elüt: színeváltozás. A restaurálás kezdetén megtisztított kerengőfolyosó két vége közt már néhány év után láthatóvá válik a különbség.

A kövekbe arcok íródnak, arckövek. A Palazzo Altemps történelmi gyűjteményeinek a szobrai az időben nemcsak letöredeztek, de növekedésnek is indultak. A Róma törmelékei közül előkerült márványtesteket a gyűjtők restauráltatták, vagyis a kor neves szobrászai, Algardi, Bernini pótolták a hiányzó végtagokat, néha más szoborról származó fejet helyeztek a torzókra: márványprotézisek, elcserélt antik fejek. A gyűjteményben van egy monumentális Antinous-büsztt: Hadrianus császár szépségéért istenné avatott szerelmének a portréjából csak a fürtös tarkó, a nyak és a vállak kerültek elő. Az arcot elemésztette az erózió, képrombolók, esetleg mészégetők verték szét, *visszacsavart nézése* régen beleivódott az azóta szintén törmelékké lett falakba. A tarkó dőlésszögéből, a vállak ívéből, az arc nélküli fejtartásból felismerni sok száz torzó közt a páratlant, a szeretettet: a fejtartásra fellátni a tekintetet és az arcot, a ragyogást, fájdalmat és a nevet. Másfél ezer évet át-hidaló arcátültetés.

Rómában a kövek porhanyósabbak. Felpuhította őket az idő, kiklopfolták őket a folyamatos érintések, omlások, a kerekék, szandálok, paták vonulása. Fajtáikat úgy ismerik, gondolják és metszik, mint máshol a gyümölcsfákat. Az oszlopfőre nehezedő architrávot párnatagnak nevezett kő, pulvinum fogja fel: közvetítő kétféle keménység közt – van az a képzelet, amely párnát kőből farag. Lágy anyagból dogozni itt nem érdemes. A Palazzo Mattei antik domborművekkel kitapétázott belső udvarának árkádjai alatt kőszékre ülhet a megpihenni vágyó: kisméretű szarkofágra ráfargott kőpárnára sarokbojtokkal, matracszerű mélyedésekkel, levarrásokkal és kitüremkedésekkel. Kőbútorkárpitos, római foglalkozás: az előbb-utóbb használatba vont kövek porhanyós fedőlapját kővel kipárnázni az emberi testek bevésődése ellen, kőbe bugyolálni. A fosztott kő-tollal kitömött márványkárpit felfeslése, kopása lecsiszolódás, idő-politúr.

* * *

A folyó Trastevere felőli oldalán a Ponte Sistótól a Ponte Mazziniig vezető szakaszt nem sátrak és teraszok népesítik be, hanem elsöre nehezen kivehető szellem-felvonulás a töltés teljes hosszában és magasságában. Fi-

gurái a víz fölött húzódó sétányról túl hatalmasak és túlságosan tapinthatók, hogy igazából láthatók, beazonosíthatók legyenek – a töltésfal kvádereinek illesztései, a köztük kinövő gyomok miatt a háttér minduntalan előtérbe ugrik. A képek kicsit maguk is a Tevere hordalékának tűnnek, akárcsak alattuk, a híd pillérei alatt feltorlódott, algákkal összehabarcsozott föld. A túloldalról viszont csak-láthatók, elvesztik tapinthatóságukat: ahonnan valójában nézni kellene őket, a felvonulás igazi közönsége a folyó. A Ponte Sisto pillérközének, a Tevere diadalívjének tartanak a győzelmi és veszteség-felvonulás résztvevői, érintettjei és elsodortjai William Kentridge óriás frí-zén. A rajzok negatívok: Kentridge nem felfestette őket a kövekre, hanem kivéste a háttérüket, eltávolította a támfalról a szennyeződést, szmogot, patinát, így a leradírozott felületből milliméternyire kiemelkedő rajzok feketén válnak el a fehér háttértől. Anyaguk maga az idő: kosz, üledék. A folyónak előadott szüntelen vonulás, romlás maga sem vonja ki magát az időből: idővel a kontraszt elhalványul, majd eltűnik, ahogy a szmog újra *lerakódik keményen, vastagon* – a történelem és Róma jelképeinek parádéja szó szerint romlásból van, és romlásban van. Marcus Aurelius lovas szobrának sziluettje még egész, csak a lábszár és a ló tomporának fehér fényfoltjaiból fog elindulni az élek, különbségek letörődése, de a nyomában érkező harckocsi és az azt húzó ló maga is rom: a ló mintha cölöpökből és szögesdrótból összetákoltszellemállat volna, test nélküli testtartás, a harci szekér autókormányára és sebváltójára felmeredő sziluett, irányítatlanul gurul a semmibe. A capitoliumi anyafarkasról mintha lefele csorogna a hús, emlői alatt két kancsó; nyomában csontváz-farkas lohol egy facsonk előtt. Apró kerekeken guruló fekete mezőben Bernini Apolló és Daphnéjának fehérre kisatírozott árnyjáték-sziluettje, mint járgány vagy járgányra tűzött plakát, húz maga után egy targoncát, rajta óriás szoborfejjel, talán a Constantinus-fejet, a capitoliumi óriásláb tartozékát; a szabin nők elrablásának messziről felismerhető kompozíciójában a férfi kommandósruhában, géppuskával támad a védekező nőre. A képek mindenütt megállnak a felismerhetőség küszöbén, áthangszerelésekkel, meghökkentő érintkezéseikkel átcsúsznak az idegenségbe, otthontalanítják azt, amiről azt hisszük: mindannyiunk közös vizuális öröksége, közös kép-pátriánk. Árnyszerű lován hosszú hajú, kivont kardú csontváz vágat: talán Dürer *Apokalipszis*ének egyik mutáns lovasa, a palermói Trionfo della Morte rémisztő vak lovát korbácsoló halál – de a törmelék, amin tapos, kivehetetlen: kinagyított, arányaiból kibillentett arányú csecsemőtest? alaktalan hullakupac?

A négykerekű targoncát toló két alak talán holttestet szállít, püspöki süveges halott ereklyéjének traslatiója és siratása zajlik a vonulásban, a szentté avatás mozzanata, de az is lehet, hogy pestishullát tol az arctalan fekete figura. A vonulásban mögöttük csoportkép kivégzéssel, összekötözött kezű, meggörnyedt férfiakat löknek egy felemelt pallossal álló elé, aki sorban le fogja csapni a fejüket, lábuknál egy szinte amorf test: melyik festő mártíromság-jelenetének kontextusától nyugtalanítóan megfosztott színeváltozása? Kik a kivégzésre szántak, hol, mikor történik az öldöklés? Róma kép-archívuma itt nem a tudás, hanem a szorongató hiányok, a nemtudás lenyomatainak gyűjteménye: minden ismerős valahonnan, de a felismerhetlenségig kikölkentett. Goyai figurák, egy kecske- (vagy farkas-?)fejű, patás alak egy előtte ájtatosan, kezét imára kulcsolva térdeplő, fejkendős kupachoz hajol, ajándékot nyújt át vagy megáldoztatni készül, kezében óriás kotyogó. Felszegett fejű, mellső lábát lehetetlen magasságba emelő, egész testével előrenyomuló lovon megbokrosodott Napóleon-tartással arctalan figura kapaszkodik; a ló után kötve egy Fiat cinquecento terhével, egy gúla alakú kompozícióba összedobált testkupaccal, amely távolról mintha a Firenzei Pietàt idézné fel – alélt, talán halott figurái közt legfelül Bernini eksztázisban elhanyagló Szent Teréze, alatta a meggyilkolt Aldo Moro. A ló felemelt és támasztó mellső lába darabokban van, patái üresben lógnak, a testet semmi sem tartja meg, maga is kép-rom, csak a vak előretörés maradt belőle. A vonulás mögött tömszerű figura hever átlós rövidülésben, a hátramaradó holttestek egyike; arca láthatatlan, inge egészen a háta közepéig felcsúszott. Mi a felsőteste körül szétkent feketeség: kiömlő vér, viszsztatört kar, szétcsúszott ruhák? Négy, erősen előredőlt, római tunikás férfi a vállán állványon zsákmányt visz, zavaros kontúrú tárgyak közt egy menórát. A kép a Titus-ív belső oldalán látható dombormű lenyomata – de csak itt ötlük szembe, mennyire hiányos a kép: az első férfinak egyáltalán nincsenek lábai, mintha egyetlen mankón lökné magát előre a semmibe a rajz lehetetlen fizikája szerint, a többieknek egy-egy végtagja, arca hiányzik. Amit az íven, a töredezett domborművön a szem készségesen kipótol, visszaépít, az itt hirtelen ijesztően kilyuggatottnak, lepusztítotttnak, darabokra esettnek tűnik fel – azt látjuk, ami van, nem a tudottat, és mihelyt a történelmi környezet nem vonja be megnyugtató emelkedettséggel, patinával a képet, előtűnik, hogy amit ismerni véltünk, csak rom, és hogy magától értetődőnek tekintett képeink, elbeszéléseink anyagát mennyire a képzeletpótlék habarcsa tölti ki.

A vonulás körülbelül felénél hatalmas fekete mezőben egyetlen felirat: QUELLO CHE NON RICORDO. De a kép-telen mező nem fehér, nem lemaratott, eltörölt, ellenkezőleg: leülepedésében sértetlenül hagyott fekete, meg nem bolygatott idő. Az archívum akkor is lehet üres, hasznavehetetlen, ha rendelkezésünkre áll minden üledékréteg. Itt, ahol a fekete a telítettség, az idő, és a fehér az üresség, a nem-idő, az eltörlések és tabula rasa színe, a telített fekete archívum lesz a nemtudás helye. Talán nem véletlen, hogy épp itt írtak graffitit a feketére – az idő haladéktalanul visszaszerzi és elborítja ezeket a nem-tudó képeket. A fekete sík alatt el van kerítve a sé-tány, a pár nappal korábbi viharban ágak törtek le és zuhantak oda: a hulladékhalom máris növekedésnek indult, csak idő kérdése, mikor ér el a zárójelbe tett feliratig.

Lécpallón keresztül két férfi igyekszik egy csónakorrba, a hozzánk közelebb eső meggörnyedve széket púpol: hová rakodnak be, hová tartanak, ahol egy széknak hasznát veszik? A kép nem partban folytatódik, ahogy a logikánk kívánná, hanem valamilyen látóhatárt kémlelő emberekkel meg-rakott bárka-orrban: a Medúza tutajának orrán a feltűnő hajónak integető csoport felé fordul, a fél- és egészen halottak fölé emelkedő középső csoport vizuális beidézéséről nem lehet nem a Földközi-tengeren naponta útnak induló lélekvesztőkre gondolni. Maga a bárka furcsa, metamorf, a benne ülők feje fölött az, ami talán behúzott vitorla vagy árnyékot aligha adó ponyva, leginkább vízszintesen felállított akasztófára emlékeztet, a víz-tükör pedig áttűnik valamibe, ami egyszerre gerendavastagságú evezők so-ra (kik ezek az emberek, gályarabok?) és hevenyészett tutaj félig vízbe süllyedő keresztgerendái – még egy Medúza tutaja-áthallás. A remény vagy reménytelenség tutaja előtt viszont, ahol a horizonton a felmentő hajónak kellene feltűnnie, üres, kiszáradt tájban a capitoliumi farkas szellem-csont-váza captat, csontjain kívül csak a lógó emlékek maradtak belőle. Előtte torokszorítóan elhelyezhetetlen képek, egymás nyomába lépkedő, fejükön-vállukon súlyos málhát cipelő, arctalan csoport: a történelem mint állandó cipekedés, jövés-menés, kilakoltatottság, halottak, házioltárok, alaktalan batyuk, életek költöztetése. Egy lovát ugrató hadvezér előtt az úttörő vagy előőrs egy huszárcsákós alak, aki tornaszer-bakon lovagol, hátsállatának lábai mintha puskacsövek és mankók volnának, feje zászló. A nacionaliz-musok mindenütt unalomig ismétlődő ikonográfiájának feledhetetlen ösz-szefoglalása. Előtte összerogyó ló, amelynek talán baltát vágta a gerincébe, és egy elterülő holttestre boruló élő. Lobogó sörényű alak rohan túlméretezett géppuskával, mint Ronan, a barbár, bakancsának lefittyenő hátsó bo-

kavédője Hermész-szárnyként lobog utána. Előtte fél térdre rogyó, fejét visszafordító ló-csontváz, kardokból összetákolt mankólábakkal, nyomában meg különös alkalmatosság gurul: kerekcsűrűs fürdőkád, benne csókolózik Marcello Mastroianni és az estélyi ruhás Anita Ekberg, fejükre víz (vagy gáz?) csorog egy óriás zuhanyzórózsából, ami a kád egyik végében álló csőre van függesztve. A kultúra képeinek lenyomatai a ki tudja merre cipelt holmi közt költöztetődnek, egyre porhanyósabbá válnak, a széleik letöredeznek, sorsuk ugyanaz, mint az antik vagy kora keresztény ikonográfiáé: már csak fáradtságosan és hiányosan kibetűzhetők. Kultúránk mint rom. A nemtudás, nememlékezés fekete mezőjéből a két hídnak tartó felvonulással átellenben, a Ponte Mazzini alatt a világ valódi számkivetettjei, *az emberiség romokban*: két méterrel a folyó hordaléka fölött hajléktalanok és menekültek színes műanyagátrai, kupacokba hordott cókmojkjai.

* * *

Pizza bianca, focaccia al rosmarino. Só, rozsmaring és olaj: barátságosság-íz. L., idegen, ismeretlen barát. Világító kék szemek, világító fehér fogak. A föld-zamatú pizzatészta, a zöltségek ízéről beszél. A kicsi asztalnál összeérnek a tányérjaink, keresztbe kóstolunk. Csak a fonnyasztott leveleket – kedvenceimet: *bietola, cicoria* – nem állhatja, az állaguk miatt, mondja. Első este, egy csoport vidám félismerős, felsétálunk a Palatinusra záróra után, amikor visszaveszik a sirályok és az énekesmadarak. Végig arról beszél, hogy van valami költői igazságszolgáltatás abban, hogy az egykori diadalívket, a fórumok köveit széthordják, a hadi, győzelmi jelvényekből szemöldökpárkány lesz, építőkö, a hatalom jelképei a hatalmat nem élik túl, csak más jelentésű, használatba vett tárgyként. A diadalív az összezúgrodott város összehúzódtott falain lesz kapu, az egykori színház helyén mérségető kemencék nőnek ki, kelmefestők és posztókészítők terítik ki a szöveteiket, a latrinában üvegfüjő műhely rendezkedik be, kecskenyájak legegésznek Fortuna Virilis oszlopai alatt, a romokon kicsi, új élet csepereedik. Olaszul beszél, gyorsan és gusztóval, spanyol szófordulatokat keverve a mondataiba: korcsosít, mondja. Koccintunk a korcsokra. Minden hajnalban felgyalogol az Aventinóra a Giardino degli Aranciba, amikor még csak a madarak vannak ott, a fák, és az ég. Harmincöt kiló lelkesültség. Minde nekifölött az érdeklő, hogyan osztja fel, írja le, veszi birtokba a tudomány nyelve a testet. Mielőtt szabadfoglalkozású lett, az amerikai hadseregnek bombázógépeket gyártó üzemben volt tervezőmérnök. Onnan ment világ-

gá, élt olaj- és narancsültetvényeken, kezdett más nyelveken beszélni. A huszadik század elejének biopolitikájáról tartott egyik előadáson szerepel egy száraz iróniával megírt jelentés, az 1916-os írországi Húsvéti Lázadás egyik letartóztatott résztvevőjének haláláról: hogy a börtönben hadifogoly státuszt követeljen ki magának, éhségstrájkba kezd, a börtön vezetése kényszeretetéssel próbálkozik, de a szondát a nyelőcső helyett véletlenül a légcsőbe nyomják. Nem kerülhette el a figyelmét, hogy a nevük összecseng. A vacsoránál elmeséli, hogyan betegedett meg autoimmun betegségben és került hosszú időre kórházba, anorexiásnak könyvelték el, így nemcsak az egészségesek társaságából esett ki, hanem az anorexiások is kiközösítették, mert megérezték, hogy nem tartozik közéjük. Egy délelőtt a Gianicolón – ahová gyalog megy a könyörtelen délelőtti napon, át egész Rómán – elájul; az orvos, aki megvizsgálja, infúzióra utalná be, és jelzi, hogy kritikusan alultáplált, L. viszont elutasítja a kórházi kezelést. Csak a cukorszintje vacakol, mondja. Távolodik a hatalmas fátlan téren, Giacometti-nő, csibehajú puszta élet, combja, mint egy gyerekcsukló, sebes bőr és lábszárcsont a mozgó bakancsban, bele az árnyéktalan fénybe. Az egyetem nem vállal felelősséget az esetleges kórházi kezelés költségeiért, az orvos diagnózisa anorexia, hazaküldenék idő előtt; nem fogadja el a repülőjegyet és a diagnózist, továbbmegy délre, tenger iránt, búcsúlevélben meghív majd valahol, valamikor egy jóízű vacsorára.

* * *

A Termini jobb oldalán a Giolitti bérpalotasora hullámtörő, egész nap felfogja és a Piazza Republica, vagy a Via Giobertin és Cavouron át a Santa Maria Maggiore és a Fórum irányába lecsapolja a megállás nélkül nekinyomuló turistaáradatot. A párhuzamos utcákba csak a hullámok tajtéka spriccol, többnyire ők is az olcsó szuvenírboltokat és utcai árusokat, az éjjel-nappal égett olajszagot ontó kebabosokat veszik célba. A napközben a Giolitti kihalt végén, a spirál-lépcsős Chirico-torony és az üres csigaház, a Tempio di Minerva közti zárt kapualjak pengényi árnyékában alkalmi munkára váró afrikaiak és a takarításból késő este hazafelé tartó, takarékos mozdulatokkal evő fülöp-szigetiek közé benyomulnak a hátizsákjaikban folytatódó, hangos turisták. A negyedben a reggel nagyon korán kezdődik: az utcákra kiköltöznek a mercatinók, nem járókelők, hanem sietők és cipekedők népesítik be a mindig túl keskeny járdákat. A fülöp-szigeteki és román beszéd hanglejtése sokszor belesimul az olaszba, de az indiai, kínai és afrikai nyelv-

vek kiválnak más száj- és torokállásból indított hangzóikkal. A gyorsan fel-forrósodó járdán, a mindent ellepő tüsténkedésben néhány lassúság-sziget, évtizedek óta mosatlannak tűnő vitrin, megnyitatlannak tűnő ajtó. Az utcasarkon a Cinema Moderno valaha modernnek ható art deco maszkjai néhány leparkolt motorinót és egy kifőzde hátsó kijáratát őrzik. Egy pénzváltó fölött hatvanas évekbeli, ma antiknak ható modern betűtípus hirdeti, CAMBIO, vitrinjében numizmatikai gyűjtemény, emlékérmek dísztokban – mintha durcásan kivonni próbálnák magukat az időből, a napi árfolyam oldalt szinte bocsánatkérően van kifüggesztve. Kalligrafikus betűkkel, mint ha egy eminens elemista írta volna fel vonalas füzetébe, cégér egy megfeketedett vitrin fölött, amelyben sokéves katonai érdemrendek, rendjelek porosodnak: Ma Mi – La Sartoria del Militare. *Ma mi*: Giorgio Strehler dala a milánói Mala rossz életű nehézfiújáról, aki végigcsinálja az ellenállást, és kiállja a kínzást, majd amikor a háború után meggyűlik a baja a törvénnyel, és a rendőrfőnök alkut kínál neki, hogy a bűntársak nevéért szabadul, *quaranta dí quaranta notti* állja a verést San Vittur börtönében, de nem köp be senkit: *mi sont de quei che parlen no*. Ornella Vanoni kiveszi a fülbevalóit, és hátravetett fejjel, hetykén, *sbattuu de su sbattuu de giò*, fújja az ötvenes, hatvanas években megszelídítetlen torokhangján, mint egy igazi *duro*. Eznektek dac, a macskakölyökként az utcán felnövő *malnati* balladájának kandúrszaga megjelöli a küszöböt átlépő egyenruhákat, a hatvannyolcasok robbanékony slágerét szorgalmas varrógép varrja bele a nyugállományú tisztek ornátusába, két ismeretlen szó marad a köztársaság napszitta szelleméből, belesimul a kínai nevekbe.

A tüsténkedésben a legnagyobb sziget a szinte valószerűtlenül csendes kis park az Acquario Romano előtt. Rendeltetése szerint a vízről szól – a lépcsőfeljáró két szárnya alatt apró műgrotta mélyén, biztonságosan hozzáférhetetlenül, vékony sugarú játékszökőkút küldi szét víz-hangjait a szomszédoknak. A környező utcákban nincs fontanella, mindenütt torokkreszelő, felforrósodott kipufogógáz, lábat feltörő hőség, a szuvenírboltokban jól látható helyen az ásványvíz. A szárazságban nemcsak Róma, de az egész tartomány fuldoklik; miután a Bracciano-tó vízszintje történelmi mélypontra süllyedt, és ökológiai katasztrófára figyelmeztetnek, a városvezetés bejelentette, hogy elzárják a mindenütt, mindenkinek ingyen csobogó fontanelákat. A park bejáratánál őrbódé, egyenruhás rendőr vigyázza fel a néhány tikkadt afrikait, akik az árnyékos oldal padjaira húzódtak, a mobiljukba mélyednek, vagy alvás helyett próbálnak kényelmesen ülni néhány órát. A park sarkában különös tárgy: elemekből összerakható-szétcszedhető épít-

mény és két, fémkarikákból és fémlapokból összerakható szék. Két darab Yona Friedman közösségi, utópikus, improvizatív, a segítségre szorulóknak kitalált tetői, szállásai közül. Friedman nyilván sokat tudott a szűkös, improvizált kilakoltatott létről – maga is a magyarországi fasizmus túlélőjeként költözött előbb Izraelbe, majd 1957-től Párizsba. Életműve „összegyűrt lapokból” és tetszőleges támasztótestekből bárki által igény szerint össze- és szétszerelhető, az életet nem a tervezőasztalon megszerkesztett struktúrákba betagoló hajlékok gyűjteménye; felismerése, hogy az „összegyűrt lap” ellenállóbb a feszített síkoknál. A székek egy Friedman-kiállítás részeként vannak itt: a MAXXI Zaha Hadid-tervezte épületének szobrászi, önmagukat előtérbe toló tereiben, a színpadias világításban furcsán feszengenek mobil épületmakettjei, a néhány papírkockára és vécépapír gurigakartonra támasztott, gyűrt huzalsodronyból készült fedél a fej fölé. A hatalmas falakon kiszámított esetlegességgel Friedman-idézetek és maximák: az utca-múzeum terve – a múzeumot a kiállított tárgyak teszik múzeummá – különösen ironikus itt, ahol az épület fő látványosságáá lép elő, elnyomva minden kiállított munkát, udvarán és belsejében múzeumhalált hal még Mario Merz üveglap-igluja és Piero Gilardi kirobbanó humorú karneváli tüntetőmaskara-szettje és festett polisztrénből kivágott bukolicus természete is. A két szék úgy áll a park sarkában, mint két felcímkézett kiállítási tárgy: az Acquario építészeti központjának meghosszabbítása. A törődött afrikaiak egyike sem foglalta el, pedig értük készült, csak nem nekik van idetéve. Beleülök az egyikbe, meglepően kényelmes: radikális építészet a báméskodó középosztálynak. Bent, a büfén túl a hatvanas évek vizionárius építészeinek, Mario Ridolfinak és Mario Fiorentinónak szentelt kiállítás, akik először érzik meg, hogy a modernség racionalitásba vetett hite *mindig fölfeslik valahol*. A bookshopban egy állványon dizájnos könyvjelzők fülbemászó forradalmi idézetekkel és maximákkal, Lao Cetől Bob Dylanig, darabjuk egy euró – három üveg ásványvíz ára egy kisboltban.

* * *

Egészen friss lógombóc gőzölög, vidám lelet az Appián. Ciprustörzsön fényképes hirdetés: elveszett Titù, barátságos, középtermetű, fekete nőtény kutya a San Sebastiano körüli szakaszon. Elveszett jószág a megkövült, homokba feneklett poggyászkiaadó szalagon, amelyről lesodródtak a délre szállított szekerek, gyaloghintók, patkolt és hasított paták, a kimenő és megterő seregek, kivégzésre és előléptetésre szántak, csak a síremlékek, szté-

lék maradtak itt a folyamodó arcú büsztjeikkel, vissza nem igényelt poggyász a futószalag mellett. A láb megszokja az egyenletes bazaltkőköcsök helyett a széles, lapos, valamire mindig felpúposodó vagy behorpadó, székerekerekek által rovátkolt lávakóhasábokat: soha be nem fejezett litográfia, technikája elfelejtődött, a formákat csak sejteni lehet. A működő utak, amelyek valahova vezetnek, a legjellegtelenebb építmények, nem-helyek. Az Appia Antica is vezet, de nem valahová: úticél és út nélküli tiszta vonulás, nincs út sem, hiszen Anticává akkor vált, amikor megszűnt út lenni. Úttalan út. Utazásból, haladásból kilakoltatott, idővé vált tér, arca, akárcsak a sztélék portrészobrai, abbahagyta az öregedést – kiment az időből.

A cikádoknak valószínűleg ez a világ a legkifinomultabb nagyzenekarra: hangépítésként bánik a ritmussal, nem a megformált hang szépségére koncentrál, és nem fél az elcsúszott hangoktól. Szenvedélyessége egyetlen pillanatig sem csordul túl. Róma sokféle ege közül ez a legszélesebb, verő helyett délben is simítófénye van. A kicsi, gyapot-bóbitás füvek közt megtámasztott sírkőszobor nyakán, a fej helyén lyuk: talán rendelhető fejű szten-derd alak, balkezes vagy jobbkezes kiszerezésben. A nyakán kivésett üregben maroknyi összegyűlt fenyőtű, ciprustoboz, magok: humusz, majd kisarjad az első őszi esővel, megismételhetetlenül az egyedivé aggott tömegtermékben. A többemeletnyi, valószínűleg rajzos virágok alatt az agávek combvastagságú, csontkemény levelei úgy tekeregnek, mint szabadulásra dolgozó polipkarok. Az út jobb oldalán optimista arborétum, fácskái alig látszanak ki a gyéres fűből.

A 118-as busz a San Sebastianótól fal- és felhőszerű lombok közt átviz az Ardeatinára, majd a forgalmas Appia Nuovára. A táj kiszélesedik, az égháttér előtt messzire látszó magas földhát, ellenfényben a partra mosott ősbálnagerinc, a Villa dei Quintili. A késő császárkorban Róma szuburbániának legnagyobb villája állt itt; hogy megszerezze, az előszeretettel Herkulesként pózoló Commodus császár megöleti a Quintilianus-fivérket, a város legműveltebb patríciusait. Lassú emelkedés fény- és napirányban, az ereszkedő késő délutáni ragyogásban. Szembefordított lécekből levett útjelző palánk, megszakítatlanul hullámzó fakó angolnagerinc jelöli ki az útírányt; a kiszikkadt talajon repedések menekülőútjai húzódnak minden irányba. Tizennégy év: emelkedő és ereszkedő fények két végén az ösvényre vetülő elnyúlt árnyék, kontúrjuk nem fedik egymást pontosan. Talán az épület akkori és mostani kontúrjai sem fedik egymást pontosan. Akkor vad origanót és fán megaszalódott fügét lehetett itt szedni, amelynek torokszorítóan édes íze napokig megmaradt a szájban. Talán a rendezés áldozat-

tául estek. Eltűnt a romok tövéből az engedély nélkül működő majorság a lekonyuló arcú juhaival és a térfoglalást a szagukkal gyakorló kecskéekkel: geometriai rendben sorakoznak a varjak, egyenruhás egyen-ülők a palánk cölöpjein, lecsorgó hangjegyek egy szálkás kottán. Az Appia Nuova felőli bejárat tölgye alatt viszont búbos banka ugrál a fűben, vidám anarchista, narancssárga pártája végén kis elektromos fény-kisülések.

A caldarium óriás ablaka azt gyakorolja, hogyan foghatja be a legtöbb eget. Hogyan válhat egészen éggé, a falak egészen nyílássá. Előbb az alabástrom ablaktáblákat vetkőzte le, az üvegmozaik mennyezetet, majd a kereteit, végül a fal tégláig visszabomlott. Széleit a késéles árnyékok rajzolják ki. Szemháj nélküli, a szüntelen vonulásba belevakult szem, amelybe a dolgok beleúsznak, így anyagával válaszol rájuk. A kora középkorban a romok közé berendezkedett egy mészégető műhely, az innen kifejtett márvány híresen jó minőségű mész-alapanyagának számított, miután megtörték és évekig érlelték a raktárakban, mint a bort. Óriás kő-hangvilla, megszólaltatni nem kell a szél sem, elég a tekintet érintése. Tiszta Á-ja a legtisztább Róma-honvágy. Csak nagy csendben hallható, máskülönben elnyomják a többi, kevertebb Róma-honvágyak: az utcazajok, sirályzajok, a lombhullámozás, a fény-szélárnyék, a kiégett fű és a tobozban évekig eltárolt fenyőillat, a sarus lábak csipőből és vállból indított, hullámzó járása, az összevetés.

A szövegben használt idézetek és parafrázisok forrásai:

...a nyár lázgörbéje: Takács Zsuzsa, *A sóbálvány; Fehér és fény ... Verlorne ... szélárnyék*: Paul Celan, *Weiß und Leicht; De mielőtt felébredsz a sikolytól, riadt szív, rózsza mögé rejtekezz!* Ingeborg Bachmann, *Egy országról, egy folyóról és a tavakról (Von einem Land, einem Fluß und den Seen)*, ford. Márton László; *tengermalom*: Paul Celan, *Weiß und Leicht; ...csendben ne lépj az éjszakába át*: Dylan Thomas, *Csendben ne lépj az éjszakába át (Do Not Go Gentle Into That Good Night)*, ford. Nagy László; *...tombol a fény halálán*: Dylan Thomas, „tombol, dühöng, ha jó a fény halála”, *Ne ballagj csöndben amaz éjszakába (Do Not Go Gentle Into That Good Night)*, ford. Vas István; *...lerakódik keményen, vastagon*: József Attila, *A város peremén; ...visszacsavart nézése*: Rainer Maria Rilke, *Archaikus Apolló-torzó*, ford. Tóth Árpád; *...viseli még a ragyogást, a fájdalmat és a nevet*: Paul Celan, *Weiß und Leicht; ...az emberiség romokban*: Samuel Beckett, *A romok fővárosa (1945)*; *...quaranta di quaranta nott... mi sont de quei che parlen no... sbatuu de su sbattuu de giò*: Giorgio Strehler, Fiorenzo Carpi, *Ma Mi (1959)*; *...mindig fölfeslik valahol*: József Attila, *Eszmélet*.

———— Matthew Yeager

SZONETT RÓZSÁVAL

Mikor sokkal az után látlak, hogy
sokáig nem láttalak, az olyan, mintha a
rózsa ökölbe szorult szirmait szedegetném,
lehulltak a földre, és amikor olyan hangon
beszélsz, amilyen csak te tudsz,
akkor meg mintha a kezemet bámulnám,
benne a szirmokat, nézném a rózsát, hogy
milyen volt egykor. Mintha azt mondanám,
az édes örvény ismét olyanná alakul, amilyen
egykor volt, de nemcsak ezt, holott ezt is persze,
de amikor látom, hogy milyen sokáig nem láttalak,
úgy érzek, mint a rózsa ökölbe szorult örvénye, és
viszem magammal a búcsú szirmait.

Demény Péter fordítása

BUENOSZ NOCSESZ

Manuela fogta magát, ledobta a papucsát a tengerparton, és belegázolt az életembe. Csak erre tudtam gondolni, ahogy ott ült velem szemben, olyan szélesre tárt combokkal, mint a Pireneusok, és közben az amulettjét rágcsálta. Vagyis inkább szopogatta. Mindezt cirka harminc egyetemista jelenlétében, akik semmit nem vettek észre az egészből, helyette a válaszat várták egy olyan kérdésre, amit meg sem hallottam. Belül hangosan nyűszítettem.

– Well... – sietett a segítségemre a tréner, mire a jelenés elillant, és végre sikerült Manuela szemébe nézmem. A ravasz fickó megismételte a kérdést, de ezúttal selypítve.

– Hogy mi a legfontosabb, amit hazaviszek a tanfolyamról? Egyetlen mondatban? – kérdeztem vissza. Olyan volt, mintha egy westernfilmben volnának, és nem a barcelonai Fundación de Xamfrá passzívépületének rejtékes valóságában. A vége felé járt a tréninghét, utoljára ült le motiválódni a sok csillogó szemű fiatal, na meg én, az ujjaim közt egyensúlyozott féleuróssal. U alakban hervadoztunk, középen a két előadó, oldalt egy paraván, amit motiváló szarságokkal firkáltunk tele. Középről egy ijesztő bohócfej vigyorgott ránk, aminek az orra alá chaplinbajusznak álcázott kövér hitlerbajuszt festettem. Elégedetten szemléltem az összképet, majd a félúrorsra pillantottam, ami épp fejet mutatott, erre babonából a tenyerembe rejtettem.

A tréner állta a csendet, sőt, ájtatos tekintettel megpróbálta felvenni velem a szemkontaktust. Mindenki látványosan unatkozott, még a klíma is bedöglött fölöttünk, lustán bevackolta magát az álmennyezetbe, mint aki tudomást sem vesz a körülöttünk tomboló kánikuláról. Ő ezzel támogatta a tréninghét célját, a vállalkozóvá válásunkat – kizökkentett a komfortzónánkból, akárcsak a rohadt moszkító, az alattomos medúzák meg a fullasztóan magas páratartalom.

Kint épp egy csapat kiskölyköt túráztattak valami érzékenyítő ovis foglalkozás keretében. A kicsik libasorban beálltak az üvegfal elé, és minket bámultak. A kölykök persze egyből felém kezdtek el mutogatni és vigyorgni, ami szociálpedagógiai szempontból maximum félsiker. Még az ő pici, leárnyékolt agyuk is pillanatok alatt átlátta, mennyire nevetséges, ahogy

szabályos körben ülve fegyelmezetten izzadunk, és közben görcsösen próbálunk a következő Steve Jobs-okká válni ahelyett, hogy délután kettőkor, mint minden tisztességes barcelonai állampolgár, a tengerparton döglenénk.

Hosszú másodpercek teltek el, mire valaki felállt, és behúzta a sötétítőt, nekem pedig rá kellett jönnöm, hogy még mindig nálam van a képzeletbeli mikrofon. A főtréner haverja, a melléktaréner jó zsaruként bólintott egyet. A bátorításnak szánt gesztusból süttött a türelmetlenség, de nem tudott kikölkönten. Ahhoz túlságosan is élveztem a másnapossággal járó zsibbadást és belső békét, egyre tovább nyújtva a kínos csendet. Az utolsó utáni pillanatban végül épp csak annyira nyitottam ki a számat, hogy életjelet adjak.

– Khm...

Mit is mondhattam volna? Talán azt, hogy errefelé érdemes leinteni a buszt, különben nem áll meg? Én meg pucér seggel rohanhatok utána, mert alig egy percre bújtam be a szelektívgyűjtő mögé átvenni a fürdőgatyámat. Persze már akkor elrontottam, amikor a többiektől jócskán lemaradva elkezdtem törpekaktuszokat válogatni apámnak, és észre se vettem, hogy az egész delegáció, tele bikinis spanyol és olasz lányokkal, elhúz mellettem, amíg én olyanokat kérdezgetek, hogy akkor az a kicsi évelő-e.

Vagy, hogy ha már a busz nem jött össze, ne kezdjek el stoppolni, mert úgylis egy beszívott amigó fog felvenni, aki makulátlan katalánsággal próbálja meg nekem elmagyarázni, miről karattyolnak a rádióban, és közben igyekszik minél drágábban rám sózni pár gramm füvet vagy oregánót. Egy pillanatra sem érdekli, hogy *no habla*, és *no interest*, de legalább arról sincs fogalma, mit jelent a beach, vagy hogy merre van.

– Ne izgulj, szar volt! – mondta Tibi, mikor estefelé visszaértek, és elkezdte mutogatni a pöpec GoPro videókat arról, ahogy becsapott közéjük a méteres hullám, a nagy mellű csajokról lesodorta a topot, ő pedig tragikus mohósággal egyszerre próbálta megcsöcsörézni Angelikát és Manuélát.

Manuela. A nyelvtudás és a megfelelő nyelvhasználat mindennél fontosabb – felelhettem volna a trénernek egy kaján vigyor kíséretében, különösen egy ilyen intenzív nemzetközi programban, ahol annyit tanulhat az ember fia arról, milyen szépen tud ringani alatta egy formás aragóniai popó. Illetve csak tanulhatna, akkor, ha mindenki ügyesen bána a nyelvvel, és az ibériai csajok angoltudása nem merülne ki a pusztá, szemmel már követhetetlen fejrészben.

De még ez sem tántorított volna el attól, hogy az egyik éjszaka megpróbáljak bemászni Manuelához. A tériszonyom és a kétemeletnyi zuhanás lehetősége már annál inkább. Ezért a könnyebb utat választottam, és

gyalog indultam el bevenni a szobáját. Még a papucsomat is levettem, hogy halkabban osonjak, nem mintha bármit is számított volna, hogy puhán vagy csoszogva közlekedek faltól falig.

Utoljára másfél órával korábban írta, hogy „Ahora voy a dormir”, nekem meg még annyi eszem se maradt, hogy kiszótárazzam. Előkotortam a mesterkulcsomat, egy lejárt Clubcardot, és röpké negyedóra alatt felpattintottam a komolytalan billenőzárát.

– Loco! – üdvözölt mérgesen.

Viszonzásképp odaadtam neki az egyik zsebre gyúrt novellámat, veri importánt és perszonell, magyaráztam neki, miután kisimígtattam, mert valahol az alkoholködön innen még élt bennem a bizonyosság, hogy ez be szokott jönni a csajoknál. De Manuela nem járt be irodalomfakra, ráadásul vallási okokból nem ivott alkoholt, így a masszív pálinkaszagomat sem tolerálta. Főleg miután erőszakosan bemásztam az ágyába.

– Ha volna itt egy kurva pánisip, én játszanék neked!

– Que pasa?

Álmos volt és mérges, a legrosszabb kombó. Sietnem kellett.

– Figyelj, ha fej, akkor lesz valami, tipi-tapi, ilyesmi, ha írás, akkor kitarodok – mondtam kimérten, amíg rám se hederítve méltatlankodott, majd feldobtam a féleuróst, ami azzal a lendülettel kirepült az ablakon. – Hát jó, beérem egy laza előjátékkal is – és már átöleltem volna, mire hátraugrott, és elkezdett csépelni a novellámmal. – No, no, az szerzői jogvédett! – próbáltam meg kizökkenteni, majd rövid eszméletvesztés és egy-két órányi mikroalvás után a sokadik felszólításra elhagytam a szobáját.

Amikor visszaértem a sajátunkba, odakinn már javában virradt. Mész-sze, a kerítésen túl valaki megint verni kezdte a tamtamot, lehet, erre a jelre indulnak meg a repülő, gondoltam. A tá, a hosszú azt jelenti, jöhetsz; a rövid, a ti-ti jelentése: körözz még egy kicsit. Én még kicsit köröztem. A matracomat kicibáltam az erkélyre, megtaláltam a félig elszívott cigimet, és meggyújtottam. Mélyeket szippantottam belőle, hogy elszédüljek tőle. Nem esett jól, de legalább megküzdöttem érte.

UTOLSÓ MONDATOK

– Gratulálok! – mondta búcsúzóul a törtitanár, mire elhánytam magam. Na, nem a szirupos monológja tette be a kaput, hanem az ötödik viszkikóla, amit húzóra megittam. Csak azért nem a hatodik, mert azt már nem adták ki. Inkább kitessekeltek a bankettéről, olyan udvariasan, hogy a betonon csattantam. Még a pincér szavaira is emlékszem, felvéstem őket a többi utolsó mondat közé – hol egy spirálfüzetbe, hol a mobilomba, hol egy tallini képeslapra. Aztán felhagytam ezzel a rossz szokással, főleg miután rájöttem, hogy semmi értelme, a legjobb utolsó mondatokat csak az utóéletük igazolhatja, akkor meg már úgyis mindegy, a jelentés, a pontos kifejezések, a szavak sorrendje – mind feledésbe merülnek.

– Gratulálok! – ismételte Zolika az öltönyömön végignézve, amit fenként hatezer forintból varrattunk a szalagavatóra, és ocsmány volt, akár az osztályfőnök ízlése. Azért megfogott, és arrébb ráncigált, míg a többiek egyenként elköszöntek. A nagy kavarodásban egyszer csak megláttam Bettit, ahogy engem bámul, pedig igyekeztem Zolikástul a tujabokrok mögé vánszorogni. Még a csuklásom is elmúlt, pont úgy nézett rám, mint a sátorban, én meg csak álltam meredten, és nem csináltam semmit. Persze nem ezen múlt, jobban mondva, ezen már nem múlt semmi, minden eldőlt Fecóék tanyáján, abban a csatakos kecsuában, a gimis éveim ott álltak össze egy világos, kerek, felkiáltójellel végződő mondattá.

Fecó szólt előre, hogy mindenki vigyen magával hálósákokat, vagy marad a szalmabála, de a sufniiban annyi piát halmoztunk fel, hogy alvás helyett inkább ájulásra készültünk. Pár órával később, mikor Zénó végre összerakta a hangcuccot, a sörpadokat meg ellepték a felespoharak, hirtelen leszakadt az ég, és szétkergette a társaságot. A *Bogozd ki* refrénjére kerestünk menedéket egy diófa alatt, aztán onnan is kivert minket a záporosó. Addig Palkó katonai sátrában már állt a víz, hiába igyekezett a szerencsétlen, hogy egy fél pár tornacipővel kikanalazza. Fecóéknál is próbálkoztam, de onnan a keserű fűszag kergetett ki, na meg Fecó szandálja, amivel elvégezte a kezdőrúgást, és visszapasszolt Palkóékhoz. Így flippereztem be magam a négy-személyes, hajnalkék sátorba, ahol szinte örömmel fogadtak, mert már teljesen mindegy volt.

Bent mindenki egymás hegyén-hátán fetrengett a ragacsos Sangriafelhőben, nem lehetett tudni, hogy kiömlött vagy belőlünk árad. A retkes talpak között becsapódtam a ponyva mellé, és ott valahogy egymás mellé hen-

geredtünk Bettivel, aztán a nyirkos, fejfájdítóan hideg záporban muszáj volt összebújnunk. Persze a vékony hálósák semmire sem volt elég.

Eszembe jutott, vajon hányadik lehettem a tizenhat éve alatt, vagy inkább aznap este, gondoltam újra másnap, zakatoló fejjel, miután az emlékfoslányokból, a neszezésből meg a slicczajokból összeállt ez a valószerűtlen történet. Nem is bírtam ránézni hazafelé a buszon – arra a hülye, mosolygós fejére! Helyette inkább kifelé bámultam a rohanó tájra, hogy minden hirtelen fékezés a rosszul kipányvázott sátor ringását juttassa eszembe.

Ott volt a tagadhatatlan bizonyíték, ott volt minden azokon a ragadós ujjakon, dörzsöltem össze a középsőt, a hüvelyket és a mutatót – a sátor titkának szentháromsága –, erre úgy felröhögtem, hogy még Betti is rám nézett. A kuncogó moraj végigszaladt a csapaton, egészen a leghátsó ülésig, mint a sátor kék derengésében, amikor ráfordultam egy üres sörösdobozra, a túloldalról meg valaki lepisszegett. Addig élt a remény, hogy az a szakadt hálósák majd elnyeli a történetünket.

Dehogy nyelte, miután eljárt a lelkiismeret-furdalásos pofám, egyébként is, voltak ott elegenden az egész évfolyamról, mindenki magzatpózba görnyedve a ponyva alatt, kiskifli-nagykifli. Kimentünk Enikővel a focipályára órák után, akkor mondtam el neki, miközben hátul valamelyik idegesítő kiskölyök pattogtatta a Spaldingot.

– De miért? – kérdezte síron túli hangon.

– Részeg voltam. Nem tudtam, mit csinálok – hazudtam, miközben ott volt előttem az arc, a csapzott szőke fürtökkel, ahogy izgett-mozgott előttem, és éreztem a szájfénye ízét. Láttam rajta, hogy ő a részegebb kettőnk közül.

Enikő meg remegni kezdett a ragyogó napsütésben, és nem engedte, hogy megöleljem, csak másnap délután, akkor is csak picit, mint egy gyámoltalan kis állat, akibe a gazdája belerúgott, majd kétségbeesetten próbálja visszaédesgetni magához. Hiába.

Rövid próbaidő következett, pár hétig csak telefonon beszélünk, azt mondta, most erre van szüksége, én viszont kihallottam, mennyire törékeny a vonal, szökik a jel, és egyre távolabbról, egyre visszhangosabban jut el hozzám a hangja, mert nincs normális térerő abban a kibaszott panelben.

Az undok, rókaképű barátnőjéből szakadt ki, nem is kellett kérdeznem, két boroskóla után már ömlött belőle a vádaskodó monológ, hogy minden reggel kisírt szemmel jár be, a tesziórákon átöltözni se bír, meg hogy egyszer átment hozzájuk, és akkor látta, ott volt megnyitva előtte Betti oldala, és a profilképét nézte, a szőke haját meg a kék szemét, miközben a tükörben szar-

rá sminkelte magát. Addig festette, hogy már az egész szeme vérben úszott, és így végre a profilkép, a gyűlölt arc is vérben úszott, aztán a külső-belső fájdalomtól elsírta magát.

– Ezzel a kurvával? Ezzel itt? Ez? Szép? – zokogta, és majdnem neki-esett körömollóval a monitornak, úgy kellett lefognia.

Annyira tűzbe jött, már azt hittem, rám borítja a piát vagy az egész asztalt, de végül csak hadonászott az orrom előtt, és azt ismételtette, hogy megnyomorítom őket, ezt csinálom mindegyikkel, idővel nem marad egyetlen ép barátnője se, pedig nem úgy tervezte, hogy neki kelljen kicsavarni a pirulákat a kezükből, amikor ő is alig négy hónapja jött ki a kórházból.

Másnap ott ácsorogtam Enikőék háza előtt, lecövekeltem egy padnál, és nem mozdultam, pedig egy elszánt néni még a bársonypórázra kötött tácskóját is rám uszította, annyira fürkésztem az ablakot. Amint beesteledt, az üres sörösdobozról lefeszegtettem a nyitófület, és hozzávágtam a spallettához. Az egyezményes jelünkre már libbent is a függöny. Magamban mindent szépen elterveztem előre, amiből az égvilágon semmi nem lett. Bömbölve vágta ki az mp3 lejátszómat, az éjszakákon át neki válogatott albumokkal. A kis fekete műanyag átrepült az autók fölött, és a bringaúton túl bepattogott a susnyásba.

Már szaladtam volna érte, de nyílt a bejárati ajtó, és az anyja robbant ki rajta. Túlsúlyos alkatát meghazudtoló fürgeséggel eredt utánam. Végigkergetett a parkolón, és közben felkiabálta az egész lakótelepet. – Takarodj! – kívánta búcsúzóul, én meg lihegve felkaptam a csilingelő buszra, ahol mindenki engem bámult.

– Jegyeket, bérleteket! – mondta valaki.

Aztán jó ideig kerültük a sulit meg egymást. Az utolsó negyedévben már alig kellett bejárni, az egész osztályt elengedték, mindenki szorgosan írta a tételeket, aztán megosztotta a többiekkel Facebookon meg Gmailen, csak velem nem, mert én kiváló ütemérzéssel töröltem magam mindkettőről. – Valahogy ki kell bírni – magyaráztam Gömbinek két slukk között, hogy a sírás helyett inkább a mentolos kátrány szorongassa a torkomat. Jó barát volt már akkor is, szó nélkül megjelent, és pendrive-on elhozta az anyagokat, de még a kanálispartra is lekísért kamionokat számolni.

Bettivel csak az írásbelin találkoztunk újra. Se zavarba jönni, se feszengetni nem volt alkalmam, egyetlen szemvillanással eldőlt a dolog, szinte unottan nézett rám, nem kacintottunk össze, mint ahogy annyiszor elképzeltem, csak elmentünk egymás mellett.

Enikővel később még egyszer megpróbáltuk. Ő keresett meg évtizedeknek tűnő másfél évnyi mosolyszünet után. Vissza akarta adni az egyik könyvemmet – ilyen hülye ürüggyel hívott el teázni, mire én a meglepetéstől csak bólintani tudtam a telefonba. Semmit sem változott, talán csak egy kicsivel még szebbnek láttam ott, akkor. Jól állt neki az egyetem. Nem csoda, az idő, a háttérben gomolygó, nosztalgikus alterzene és a fahéjas-gyömbéres jázmin tea mindent megszépített. – Csak akkor töltök, ha elmondod! – fenyegetőztem a teáskannát elhúzva. – Jó, elmondom.

És elmondta, hogy terápiás céllal törölt az ismerősei közül, de azóta rengeteg ideje volt átgondolni, és szerinte mindenki változik, kettőnkön pedig különösen érzi, főleg rajtam, mondta, nekem meg az önézetem minden előjel nélkül ágaskodni kezdett. Néztem, ahogy mozognak az ajkai, de nem tudtam figyelni rá, csak az járt a fejemben, hogy eltávolítottak, szabályosan kiirtottak az életükből, ott maradtam egyedül, megsemmisülve, amikor pár nap különbséggel Enikő után Betti is törölt az ismerősei közül.

Jólesett Enikő társasága, olyan otthonos volt és meghitt, egészen ellágyultam, még a kezét is majdnem megfogtam, amíg csapongva mesélt – ő is visszavedlett gimis kislánnyá. Nyilván nem mondtam el neki, hogy időközben Bettivel is kibékültünk, rám írt, és azóta félpercenként beszámol a viselt dolgairól, vagy csak küld valami cuki hülyeséget, én meg trágár poénnokkal válaszolok, hátha akkor elhitetem magunkkal, hogy csak haverkodunk, mintha lehetne olyat.

Egyszer ugrottam ki a mosdóba, de mire visszaértem, az asztalnál már csak a számla fogadott, a mobilom a széken hevert, a beszélgetésünk megnyitva: Orosz Betti három perce volt elérhető. Úgy pislákolott ott a romkocsmahomályban, mint valami közszemlére tett bizonyíték. Felkaptam, és gyorsan elsüllyesztettem, jó mélyre. Gyűlöltem a fizika törvényeit – a kötelező tananyagot –, miszerint a zsebnek nagyon is van kiterjedése, és nem egy végtelenbe tartó geometriai alakzat. Már csak otthon vettem észre Enikő üzenetét, amit napokig nem bírtam elolvasni. – Ne keressük egymást – ennyit írt. Így lettem végül én is egy a sok utolsó mondat közül.

Attól kezdve mindenhová eljártam, még le se tettem a telefont, már szerveztem a következő találkozót, lecsaptam a meghívókra, a koncertekre, az előadásokra, a konferenciákra, az egyetemi estekre, a jubileumokra, a megnyitókra és a lezárókra. Ide-oda cikáztam Budapesten, estétől reggelig, és ha nem volt kötelező bejárni, reggeltől estig. Annyifelé jártam, hogy egy idő után már nem volt hová menni, nem maradt fehér folt a térképen, amit ne találtam volna túl otthonosnak.

Akkor határoztam el, hogy megpályázom az Erasmust. Csak az újraelkezdés, a tiszta lap meg a legendásan szabad szellemű cserediákbulik jártak a fejemben, a régi, negatív gondolatok maradékát pedig egy fornettis zacsiiba gyűrve még az Erasmus Irodába menet kihajítottam. Persze előbb haza kellett vinnem a hírt, belenézni a lokálpatrióta apám és a mindent túlaggódó anyám szemébe, és bejelenteni. De már ez se érdekelt, annyira szabadulni akartam, még ha otthon egy jó darabig fagyos lesz is a hangulat. Tévedtem. Tallinnban volt fagyos a hangulat: Észtország októbertől márciusig, az északi szélesség 59. fokán, én, kis naiv meg a C&A-ban vettem pufikabátot.

Idővel persze felengedtem, de az átmeneti eufóriát hamar elnyomta a honvágy, és mint egy rossz drogos, újra a régi érzésre vágytam, amikor az egyetemi csoporttársakkal tölthettem az unalmas órák utáni unalmas délutánokat, üres, magyar nyelvű fecsegéssel, csak ne kelljen többször meghal-lanom, hogy Tere!, meg éreznem a síbakancs durva bélést.

Ekkor ért utol, pedig már jó ideje felé se néztem, máshol járt az agyam: minden erőmmel igyekeztem valamelyik otthoni haver kiutazását megszervezni, beoltani azzal, hogy mennyire legendary ez a hely, a Kelet, a Közép és a Nyugat aranymetszésében, a nagybetűs WORLD-FCKNG-HERITAGE, ember! Azt a mellékes körülményt, hogy kezdek megzakkanni tőle, nem reklámoztam.

Aztán, egy óvatlan pillanatban felmentem Facebookra, és ott állt feketén-fehéren, hála a giccses monokróm effektnek, hogy őt, Molnár Enikőt eljegyezték, alatta pedig egy fotó róla meg arról a motorbuziról, ahogy az edzőteremben smárolnak. Egyetlen jól irányzott fitneszmozdulattal az arcomba vágta, hogy mennyire lefogyott egy ilyen műmájer kedvéért, bezeg én, ha csak poénból szóba mertem volna hozni, kikaparja a szememet.

Kábultan néztem, és nem hittem el, amit látok, ahogy ömlenek a gratulációk, és mintha Enikő vigyora is egyre szélesebbre húzódna. Egy bug volt az egész, kibaszott hiba a rendszerben, hiszen ő tiltott le engem, mégis mindent feldobott a gép, az eljegyzést, a gyűrűt, a csókot, a motorozást naplemente helyett a panelek között. De nem tudtam egy jóízűt röhögni, még úgy sem, hogy a képek felét tönkretette az anyja belógó hüvelykujja. – Legalább a mama is büszke lehet végre! – gondoltam, és legszívesebben feljelentettem volna őket a Facebooknál, amiért megsértették az irányelveket, a jó ízlés, a körültekintés és a nagyvonalúság irányelveit.

Végül inkább az egyik ügyesen megkomponált tallinni panorámaképe-met posztoltam azzal a szöveggel, hogy Awesome view! #lovit, és vártam,

hogy potyogjanak azok a lájkok, mint odakint a hópelyhek, mert az Awesome view-t már napok óta tönkretette a hóesés, de bejárni az északi kampuszra, azt persze kellett. Kora délután volt, hétvége, a fotóm meg csak vergődött ott, mint egy partra vetett, balti-tengeri hal, amihez senki sem mer hozzányúl. Inkább megnyitottam az évekkorábban félbehagyott listát, és kiegészítettem egy utolsó utolsó mondattal, amit egyenesen neki címeztem. Frappáns volt és kegyetlen, nyilván vicces is a maga megalázó módjában, én meg ott helyben megfogadtam, hogy ezt kívülről megtanulom, és ha egyszer majd találkozunk, a képébe vágom. Ha létezik világbajnok utolsó mondat, ez az volt, és hiába próbálom felidézni, még akkor este ezt is letöröltem a profilommal együtt.

———— Ferencz Imre

IVAN SEHOLOV FÜZETÉBŐL

BLUES

A Lum Pen Klubban a lumpenek
jól szórakoznak dob pereg

kürt harsan szól a trombita
tombolnak mint a vad bika

a Lum Pen Klubban a spinék
nem tágítanak zeng az ég

a Lum Pen Klubban a fogdmegek
kidobják azt ki megremeg

a Lum Pen Klubban ha szert szedek
befogadnak a lumpenek

ha füstölök ha szeszt iszok
megszeret engem a sok piszok

a Lum Pen Klubban mert tag vagyok
sajnálkoznak az angyalok –

ÉLESBEN

Mindig élesben éltem
dublórt sohasem kértem

nem használtam kaszkadórt
ha belém döfték a tőrt

nem festettem az ördögöt
ha csont törött hát csont törött

míg a gipsz itt megkötött
elnéztem a fejek fölött

nem tévesztett meg a látszat
láttam hogy mi a gyalázat

a vér nem volt nálam festék
látták akik letörölték

kimondtam mindig én a szót
mert mindig akartam a jót

ne múljon el a pillanat
kimondtam én az igazat

élesben éltem mint a kés
nem volt sok és nem volt kevés

LÁBBELI

Gyermekkoromban híre volt
és később filmen is láttam
egy halászhajót a vihar
elsodort az éjszakában

messzire sodródtak négyen
a végtelen óceánon
világgá kürtölték a hírt
a lapok a nagyvilágban

napok teltek el sőt hetek
aztán megtalálták őket
s kiderült hogy éhségükben
megették a bőrcipőket

elsodort engem is az élet
de van bőrcipő nálam –
nem lesz majd könnyű megenni
amikor felkopik az állam

HAJÓS

Féltem a hajó zátonyra fut
kémeletem hát a vizeket
a korlátba kapaszkodva
meresztettem a szememet

ócska öreg szerkezet volt
tán kortárs az Aurórával
vér tapadt hozzá hajdanán
a forradalom zűrzavarában

mára már lekopott róla minden
lekopott vér lekopott festék
el-eltűnődtem a történelmen
ha csendesek voltak az esték

mára már ócskaság recseg-ropog
viharban hullámverésben
a távolba kémeletem félelemmel
és nem nagyon hittem a jövőben

mondták fessek a korlátot
ne lássék róla az hogy régi
kikötők bámész hitvány népe
higgye el róla azt hogy égi

éreztem közeleg a vég
a lelkem didereg fázik
elsüllyedünk az óceánon
mint hajdanán a Titanic

akkor járok jól ha elrabol
hamarabb engem száz kalóz
és váltságdíjat fizetve oroszhon
diadallal majd hazához

Putyin kezét fog velem
és megveregeti a vállam
hős leszek én is mint annyian
hősök e hazárd hazában –

ŰRBEN

Űrhajós szerettem volna lenni
de elvágta mint a répát
az elméletin s a gyakorlaton
nem bírtam ki a próbát

vonzott a magasság engem
lebegni súlytalanul fenn
gondoltam talán majd végül
súlyos leszek a pénztől lenn

végül a földön lettem csak
kisbolygó s néha üstökös
csóváltam magam és a bárban
eregettem a füstököt

fenn az égen mint űrhajós
lehettem volna én is angyal
odafent nem kellett volna
vesződni ezernyi földi bajjal

egy űrszondán az embernek
jól telnek ma már a napjai
csak nyomogatja a gombokat
nem kell ott barmot hajtani

ha felnézek néha a Holdra
a szívem mindig elszorul –
kutyát is küldtek fel ezek
s engem itt hagytak cudarul

SZÜLŐFALU

A szüleimet eltemettem
minden szeretőm elhagyott
nem töltök el itt több napot
hagyom a francba a falut

ott ahol több a hulladék
ott él a jövő nemzedék
a falu nem vonz engemet
mindenki városon ténfereg

az ember ott még megélhet
bátran megy neki a télnek
az ég alatt hajléktalanul
kajtat fülel meglapul

nem marasztal már a falu
zöld vetés szőke gabona
a kertben nem terem egyéb
csak búbánat és babona

bedeszktam a szülőházat
és kiírtam rá hogy eladó
alatta a telefonszámom
hadd olvassa a Mindenható

megveheti az ördög is
ha pénze van ha kifizet
nem érdekel nem számít már
a véleménye senkinek

a kolhozt privatizálták
ki van írva magánterület
aki a faluban maradt
legfennebb napszámos lehet

hívnak hajdinás messzi tájak
mint írta régen Jeszenyin
elűszok én is elvtársak
új idők zavaros vizein

A VÁGY KUSZA VONALAI

Kezdő tanár korom óta az őszi levegő hűvös, fanyar illatától mindig beindultam. Minden tanévkezdés újabb kihívást jelentett számomra. A bizonyítás lehetőségét. A tanítás izgalmas, intellektuális kaland, hajtogattam megszállottan, és szájalommal figyeltem idősebb kollégáimat, akik nap mint nap panaszkodtak. Szegények úgy várták a nyugdíjaztatásukat, mint gályarabok az utolsó evezőcsapást. Te még fiatal vagy, Picasso, figyelmeztettek, valahányszor észrevették a rosszállásomat, nem tudhatod, mivel jár ez. De ha te is eltöltesz majd annyi időt ebben az átkozott taposómalomban, mint mi, be fogod látni, hogy igazunk van. A pedagógusi pálya kockázatai a rajztanárokra is érvényesek. Hidd el, egy idő után te is le fogsz merülni, mint az egyszer használatos elem, még akkor is, ha csak vonalak húzogatóására tanítod a diákjaidat. Márpedig belőlem soha nem lesz katedraroncs, gondoltam dacosan, miközben ezek a szerencsétlenek a közhelyeket szajkózták. Mihez is kezdenék én tanítás nélkül?! Azon meg tényleg csak mosolyogni tudtam, hogy a tantárgyamat pofátlanul vonalak húzogatójának nevezték. Valószínűleg azért ragasztották rám a spanyol festő nevét is, mert őt is lenézték. Bár ebben nem vagyok biztos. Lehet, hogy csak a képzőművészeti jártasságukat akarták fitogtatni előttem.

Huszonnégy éven át hittem rendületlenül, hogy nincs szebb hivatás a pedagógusi pályánál. Aztán minden megváltozott. Azzal kezdődött, hogy Marcsi, a földrajz szakos kolléganőnk megpályázott egy vendégtanári állást a berlini Sankt Paulus Gimnáziumban. Végre kipróbálhatom magam egy színvonalas külföldi középiskolában, lelkesedtem a tanáriban. Kolléganői közül viszont többen is tudni vélték, hogy valójában az itteninél négyszer nagyobb fizetés miatt megy ki, s ezt nem is titkolták a háta mögött. Az is lehet, tették hozzá szendén mosolyogva, hogy bébiszitterként ráhúz még egy évet, mert kell a zseton a hétvégi házuk befejezéséhez. Úgy volt, hogy októberben kezd, de valami durva adminisztrációs hiba miatt csak március elején utazhatott Németországba. Megígérték viszont, hogy megfelelő módon kárpótolják az elvesztegetett időért. Kifelé tartottunk a télből. Az utcákat borító matt jégpáncél áttetsző hártáykká vékonyodott, s az

ég tétován tükröződő fénye sárlével keveredett, amint az iskolából hazafele menet egyik-másik sziszegve beszakadt a lábam alatt.

Marcsi társadalomtudomány osztályát, a 11. C-t ideiglenesen rám bízta. A nevelőóra mellé kaptam egy rajz szakkört is.

– Így többet lehetsz velük. Jobban megismerheted őket – somolygott farkó bajusza alatt Bagó, az igazgató. – Te is jól tudod, hogy ebben a korban mennyi probléma van a diákokkal. Már felnőttek hiszik magukat, de valójában még pisis kölykök. Én mondom neked, okostelefon helyett valójában pelenkára volna szükségük.

Harmadik éve már, hogy nem volt osztályom, így akár a sors kegyes ajándékának is tekinthettem ezt a váratlan lehetőséget. Újabb izgalmas próbának, mert már-már unatkozni kezdtem.

Huszonötön voltak. Tizenhat lány és kilenc fiú.

– Hogy tehetett ilyet velünk?! – fakadt ki keserűen az osztályfelelős az első nevelőórán, amikor megpróbáltam elmagyarázni nekik Marcsi távollétének hivatalos változatát.

A szemüveges, szőke lány kijelentését zajos helyeslés fogadta.

– Jutkának igaza van! Jövőben érettségizünk, s akkor az oszi fogja magát, s évközben lelép! – Most, amikor a legnagyobb szükségünk lenne a segítségére! Ne falazzon neki a tanár úr! Maga is jól tudja, hogy minden a pénz körül forog! – kiabáltak összevissza.

– Semmi gond, ifjú hölgyek és urak – próbáltam lazára venni. – Jobb híján talán én is megfelelek momentán a tisztelt társaság erkölcsi és szakmai elvárásainak. Higgyétek el, már jó ideje, hogy a katedrát koptatom, a katedra meg engem – folytattam még közvetlenebbre hangolva, s az asztaltól fölállva, a padok elé léptem. A tűzvonalba, ahogy Cézár, az aranyköpéseiről elhíresült latin szakos kollégám csillogó tekintettel mondogatta, ha az alkoholszintje meghaladta az átlagosat.

A poénkodás ezúttal nem jött be. Gyanakodva méregettek, mintha én is benne volnék az ellenük szőtt gyalázatos összeesküvésben, de legalább csendben maradtak.

– Nincs igazatok, a pénz nem minden!

A dacos lányhangnak örülnöm kellett volna. Lám, akadt valaki az osztályban, aki másként gondolkodik, mint a többiek. Aki a pártomat fogja. Hallatára mégis valami homályos szomorúságfélét éreztem. Mintha árnyék suhant volna át rajtam, csak egy pillanatig tartott az egész, aztán megint azaz a laza és magabiztos tanárrá váltam, akinek, az iskolában és a városban, hosszú évek óta ismertek.

Az ablak felőli padsor harmadik padjában ülő lány kelt a védelmemre. Átlagos diáklánynak tűnt. Mintha sorozatban gyártanák le az ilyeneket, több tucatnyi van belőlük a gimiben. Karcsú termet, hosszúkás arc, sötétbarna szempár, feszesre fésült, lófarokba kötött gesztenyeszínű haj. Egyedül az ajkai ütöttek el a szabványmérettől, egy picit húsosabbak voltak az előírtnál. Éppen csak annyi smink volt rajta, amennyi az iskola belső rendszabályzatát kidolgozó sasszemű, puritán lelkületű kollégináknál még nem verte ki a biztosítékot. Amint azonban később újból ránéztem, elbizonytalanodtam. A sminkje valóban visszafogott volt. Ő azonban mintha megváltozott volna közben. Arca teltebbnek tűnt, szeme aranybarnán fénylett, ajkain pedig cseppnyi felesleget sem láttam. A fény miatt van, gondoltam kapásból, mert a racionális magyarázatok a legkézenfekvőbbek. Megváltozott az erőssége. Vagy más szögből éri az arcát.

– Van, ami az anyagiaknál is fontosabb – kezdte újra a lány a szemembe nézve, mintha direkt nekem címezte volna slágergyanús kijelentését. – A vágyaink, melyekről kényelemből vagy gyávaságból hajlamosak vagyunk mégis lemondani...

Zavartan kaptam el a tekintetem. Az osztály újból felzúdult.

– Kussolj már, Floransz! Azt hiszed, okosabb vagy nálunk?! Te csak foglalkozz a magad problémáival, hercegnő!

A lány vállat vont, kivett egy könyvet a táskájából, és olvasni kezdett.

Alig bírtam lecsillapítani a társaságot. Csak Floransz hallgatott. Mintha megszűnt volna körülötte a világ, rezzenéstelen arccal mélyedt el a könyvben. Akkor sem nézett föl, amikor ismertettem a nevelőórák témáit. Őra végére tartogattam a bónuszt: megígértem nekik, hogy hamarosan felviszem őket Kolozsvárra egyetemem látogatni. Hadd lássák, mi vár rájuk, ha sikeresen érettségiznek. Ez végre bejött. Hálásan néztek rám. Kivéve Floranszt, aki éppen az okostelefonját kényeztette. Aznap még egyszer láttam őt, nagyszünetben. A büfé felé igyekezett. Vajon mivel haragíthatta magára a többieket? S milyen problémái lehetnek? Biztosan szerelmes, vagy szerelmi csalódott. Esetleg mindkettő. Ebben a korban még minden lehetséges. Ott lépegetett előttem. Egyrészes, fehér-fekete kombinációjú pamutruhája macskás testére simult, izmos, formás lábán sötét harisnya feszült. Bokáig érő, fűzős, fekete cipője szaporán kopogott a mozaikpadlón. Piszokul nagy öntudatosság áradt belőle. Mint aki képes az egész világgal szembe szállni, még akkor is, ha tudja, hogy vesztesre áll. Már-már megszólítottam, az utolsó pillanatban azonban meggondoltam magam. Lehet, nem venné jó néven, hogy a magánügyeibe avatkozom. Az ilyen karcos tiniken nehéz

eligazodni. Az is lehet azonban, hogy tényleg bajba keveredett, és segítségre lenne szüksége. Míg ezen tépelődtem, eltűnt a büfé előtti tömegben.

Éjjel levegő után kapkodva riadtam föl. Valami rémeset álmodhattam, de képtelen voltam földézni. Mint az örvénylő víz által felkavart iszap, csak zavaros érzések maradtak utána: harag és szégyen, mardosó önvád. Valéria összegömbölyödvé hortyogott mellettem az ágyban. Óvatosan megérintettem az oldalát, a hortyogást halk, egyenletes légzés váltotta föl. Nekem viszont a szívem még mindig vadul vert, mintha ki akart volna szabadulni a mellkasomból.

Tekintetem a fal mellett terpeszkedő íróasztalra tévedt. A fiókok zárai higanyosan derengtek a homályban. Ez az antik bútordarab nagyapától maradt rám, s gyerekkorom nagy attrakciója volt. Elbűvölten nézegettem, valahányszor kimentem a roskatag, Szent János utcai házba. Hogy fényes, sötétbarna felületén ütésnyomok éktelenkedtek, s közepén a négyzet alakú, zöld posztót tintafoltok csúfították, semmit sem vont le varázslatos értékéből. Igazából nem a nagy műgonddal kifaragott kagyló- és kígyómotívumok vagy a fiókok fényes akantuszlevél mintázatú zárai izgatták kölyökként a fantáziámat, hanem a mögéjük képzelt titkok. Nagyapa azonban zárva tartotta mind a hét fiókot. A múltat nem tanácsos megbolygatni, ingatta a fejét aggályosan, valahányszor a tartalmuk felől érdeklődtem. Hangja a napi tíz-tizenöt szűrő nélküli *Carpați*-tól fülsértően recsegett, mintha egy régi bakelitlemezzel szólna. Különben is neked semmit sem jelentene, ami bennünk van. Persze egy szavát sem hittem el. Titkos térképekről, ritka pénzérmékről, ősi talizmánokról fantáziálgattam. Mikor mit olvastam éppen az otthoni számarfüles *Kalandregénytár*ból. Egyszer aztán mégis kinyitotta féltve őrzött fiókjait. Talán azért, hogy saját szememmel győződhessen meg arról, hogy igazat beszélt, vagy mert érezte, hogy nemsokára meg fog halni, s rám akarta bízni a titkok őrzését. Akkor már kamasz voltam. Keményrockos korszakomat éltem éppen, s az angolszász *heavy metal* bandákon kívül nemigen érdekelt más a világon. Csalódottan nézegettem a megsárgult fényképeket és az értéküket vesztett bankókat, az ódivatú mandzsettagombokat és a régi gyufásdobozokat, a kifakult franciakártya-paklikat és a bársonyszalagokkal összefogott levélkötegeket. Nagyapa halála után az íróasztal évekig nálunk rostokolt a fészerben. Amikor az egyetem elvégzése után a szüleimtől elköltöztem, apám azt mondta, magammal vihetem, mert nagyapa nekem szánta. Egyetlen fiókját sem nyitottam ki, a múlt zavaros árnyai ne vetüljenek a jelenre. Az is lehet azonban, hogy a szüleim kiürítették közben valamennyit.

Visszafordultam a csendesen alvó Valéria felé. Hatodik éve ismertem már. Két magány közös akaraton nyugvó, kötetlen társulása. Így határoztuk meg még a legelején ironikus szakszerűséggel rendhagyó kapcsolatunkat. Addigra mindketten átestünk már egy-egy félresikerült házasságon, s úgy éreztük, egy életre elégünk lett a nagy szavakba, fellengzős ígéretekre, pitiáner hazugságokba csomagolt önzésből és képmutatásból. Nem rendeztünk világra szóló lakodalmat hintós felvonulással, tömjénfüstös, templomi szertartással, amint az manapság újból divatba jött, még egyszerű polgári esküvőnk sem volt. Hol ő lakik nálam, hol én nála, de van úgy is, hogy kihagyunk néhány napot, hetet, akár hónapot is, ha úgy érezzük, hogy per pillanat beteltünk egymással. A hiány a legjobb vágnövelő afrodisziákum. Nincs káros mellékhatása, s még pénzbe sem kerül. Valéria molett, kis nő, tele energiával, életkedvvel. Élénk, zöld szeme jól passzol vörösen fénylő hajához, fehér, bársonyos bőréhez. Turisztika szakon végzett. A *Vakáció határok nélkül* utazási irodánál dolgozik. Egy görögországi társas kiránduláson jöttünk össze. Ő volt a csoport vezetője. Volt időm fölleltározni, mielőtt egy part menti kávézóban hosszabban elbeszélgettünk. Közelről még jobban tetszett. A kozmetikumok folyamatosan fejlődnek Kleopátra óta, ha erre gondolsz, mosolyodott el, mintha csak a gondolataimba látott volna, s én megbabonázva néztem az arcán megjelenő huncut gödröcskéket. Napközben kultikus romok között mászkáltunk, és a langymeleg tengerben pancsolgattunk. Megbámultuk a múzeumok izompacsirtáit és kecses istennőit, akik üres tekintetük s könnyed testtartásuk alapján hírből sem ismerhették a depressziót. Éjjelente aztán lementünk a part félreeső szakaszaira. A múltira már nem, a jövőre pedig még nem lehetsz féltékeny, nézett rám csúfondárosan, ha afelől érdeklődtem, hány ilyen intim zónáról tud még a környéken. Nagyokat sétáltunk, majd a homokra terített gyékényen szeretkeztünk. A vágycsökkentéssel a hullámok halk neszezését hallgattuk, s néztük, mint rajzolnak a fehéren habzó tájékok tünékeny ábrákat a fövényre. Körülöttünk kopár sziklák meredtek sötéten az égre, s a láthatár peremén az apró települések fényei tétován hunyorogtak az éjszaka indigókék homályában. Olyan ismerősnek tűnt, mintha már egyszer – talán egy álomban vagy egy dalban – átéltek volna mindezt. Ekkor döntöttünk a folytatás mellett. Mire idáig jutottam gondolatban, megnyugodtam. Valéria halkán felsóhajtott, s a másik oldalára fordult, puha combja a lábamat súrolta. Végigsimítottam a haján. Enyhe samponillat áradt belőle.

Néhány nappal később a városban láttam viszont Floranszt. Már sötétedett. A levegőben az érkező tavasz karcos lehelete vibrált. A lány az Ugron

utca túloldalán haladt, pár lépésnyire előttem. Miniszoknya és farmerdzseki volt rajta, a haja lazán feltűzve. A minoriták kettős tornyú templománál betért a Szászvár felé vezető sikátorba, s a korlátba kapaszkodva átegyensúlyozott a Csere-patak pallóján. A rozoga faalkotmány még remegett, amikor ráléptem. Floransz lépteinek tétova ritmusa átlüktetett rajtam. A várom töredezett körvonala feketén rajzolódott az égre. Kétfelől a roskatag házak némán lapultak. Az utcai lámpák sápadt fényköröket rajzoltak az egyenetlen macskakövekre. Vajon mit kereshet a városnak ebben a rossz hírű negyedében egy tizenhét éves diáklány, töprengtem, s csak ekkor tudatosult bennem, hogy követem. Fölgyorsítottam a lépteimet, ám árnyá légi-esült alakja eltűnt a szemem elől. S ekkor megpillantottam azt a kapualjat. Karnyújtásnyira sötétlett tőlem a falban. A boltív alá léptem. Rekedt, uगतásszerű köhögés törte meg a csendet. Összereztem. Az apám, súgta Ica, nyelve hegyével a füleket cirógatva. Lefekvés előtt néha elszív még egy cigi a gangon. Gáz, ha észrevesz. Semmi vész, akartam mondani, de Ica puha, nedves ajka elnémított. Megkeményedett mellbimbói, mintha át akartak volna szűrni, a blúzán keresztül hozzám préselődtek. A köhögés lassan alábbhagyott, majd abbamaradt. Már csak kapkodó lélegzetünk fodrozódott a csendben. Ujjaim hegyével Ica arcát simogattam, selymesen ívelő szemöldökét, finoman remegő szemhéját, pisze orrocskáját, nedvesen fénylő ajkát. Aztán lassan, nagyon lassan, hogy minél tovább tartson ez az édes beteljesülést ígérő szertartás, följe hajoltam. Amióta megtanított csókolózni, nem bírtam betelni új tudományommal. Ica szája résnyire nyílt, fogaink összekoccantak. Harapsz, kuncogta hátrahúzódva. Te is, emeltem föl a kezem. Az ajkam fájóan száraz volt, de Ica fogainak nyoma sem volt rajta. Egyedül álltam a sötétben. Valahol a magasban keservesen nyávogott egy macska. Mintha jeges szél süvített volna át rajtam, megborzongtam.

– Valami baj van? – fogadott otthon Valéria. – Olyan levertnek látszol.

– Semmi – feleltem tétován. – Csak sétáltam egyet...

– Lázad van – tette a kezét aggódva a homlokomra. – Biztosan megfáztál, ez a kora tavaszi idő csalóka. Bújj gyorsan ágyba, hozok egy forró teát – terelt a hálószoba felé. – Attól majd rendbe jössz.

Később, amikor már egymás mellett feküdtünk, Icáról kezdtem el beszélni.

– A Szászvár alatti sikátorban laktak, a várom tövében. Ő tizedikes volt, én végzős. Régi történet. Klasszikus diákszerelem. Az ilyen általában rosszul végződik. Vagy szakítással vagy házassággal. Mi három hónapig jártunk együtt...

Még senkinek sem meséltem erről. Tünékeny pillanatok keltek életre bennem, melyekről mindaddig azt hittem, hogy menthetetlenül megsemmisültek. A szűk tömbházlakásokban rendezett házibulik, ahol az *Álom-arcú lányt* hallgatva, összebújva táncoltunk a vágy megállíthatatlanul örvénylő kábulatában. Önfeladt andalgások a Sétatér évszázados platánfái alatt, melyek az ősz fakuló fényében egykedvűen hullatták színes leveleiket a szeszélyesen kanyargó ösvényekre. A rikító koncertplakátokkal és *Che Guevara* fekete-fehér poszterével kitapétázott *Siculus Pub*, ahol az asztalunkat belengő kávéillatban délutánonként segítettem Icának francia házi feladatai elkészítésében, s ahol a *concordance du temps* gyakorlataival vesződve, balgán azt gondoltuk, hogy a szerelem varázsa megóv majd minket az idő múlásától. Ködös novemberi esték, amint egymás kezébe kapaszkodva, fázósan siettünk végig a kihalt, huzatos utcákon, hogy aztán Icaék kapujának szerelmes suttogásokkal átszőtt homályában búcsúzás közben újra és újra egymásba gabalyodjunk. Képzeletem ördögi játékaról viszont képtelen voltam beszélni, mint ahogy arról is mélyen hallgattam, hogy egy tizenhét éves diáklány nyomába szegődtem aznap este.

– Miért szakított veled Ica? – bújt hozzám Valéria, mintha megérezte volna, hogy nem mondtam el neki a teljes igazságot.

– Talán, mert mást várt tőlem – válaszoltam zavartan.

– S mégis mit? – könyökölt fölém évődve, s a mozdulattól kibomlott kontyából egy tincs.

– Szerintem azt te jobban tudod – simogattam ki a haját a homlokából.

– Ti, nők könnyebben eligazodtok a szerelem bonyolult problémái között...

Valériának igaza volt, másnapra rendbe jöttem.

Aznap volt az első fakultatív rajzköröm a 11. C-ben. Nem hiányzott senki, s ezt jó előjelnek vettem. Floransz a rajzkabinet első asztalánál ült. Éppen csak felnézett, amikor beléptem, majd nagy műgonddal tovább rendezgette a ceruzáit. Fittnek és magabiztosnak tűnt, mint első alkalommal, mintha nem is az a tétován lépegető lány lett volna, akit előző este szem elől tévesztettem a várrom alatti sikátorban.

Bevezetésként arról beszéltem nekik, amit mindig el szoktam mondani az első foglalkozáson. Hogy az igazán jó képzőművészeti alkotások többek a pusztá látványnál. A mesteremberek másolnak csupán, vagyis megkettőzik a már létező valóságot. A művész azonban hozzáteszi önmagát mindehhez, vagyis újat teremt. Minél jobban sikerül ez neki, annál egyénibb, an-

nál kifejezőbb, annál hitelesebb lesz az alkotása. A csendéletbe a harmónia keltette élményét, a sárguló tájba az elmúlás miatt érzett szorongását, a meztelen női testbe a felparázsló vágyát varázsolja.

– S ha férfi a modellje? – vigyorodott el egy szemüveges, pattanásos fiú a középső sorban.

– A kivétel erősíti a szabályt – vágtam rá kapásból, hogy elejét vegyem a gúnyos találgatásoknak.

Az osztály röhögve nyugtázta a poént. Rövid hatásszünetet tartottam.

– Most pedig – folytattam középbe lépve – bemelegítésképpen mindenki próbálja meg lerajzolni egy emlékezetes álmoképét.

Valami másra vártak, hitetlenkedve méregettek.

– Jól hallottátok – nevettem el magam. – Vagy nem szoktatok álmodni?

Az ablakhoz sétáltam, s tüntetően kifelé bámultam, mintha az iskola előtti vén fenyőknél nem volna érdekesebb látnivaló a világon. A legközelebbi fán apró, világosbarna foltok cikáztak: két mókus kergetőzött a sűrű szövéssű tűlevelekkel borított ágakon. Miközben a fürgé állatkák önfeledt futkározását figyeltem, mögöttem lassan elcsendesedett az osztály. Úgy helyezkedtem, hogy az ablaküveg tükrözésében minél jobban láthassam őket. Többségük már rajzolgatott. Ez kezdetnek nem is olyan rossz, állapítottam meg elégedetten. Floransz is a rajzlapja fölé hajolt. Ceruzája tétován mozgott a papíron. Most, hogy el volt foglalva, zavartalanul figyelhettem, de csak homályosan láttam, az arcát alig. Elfordultam az ablaktól, föl-alá sétálgattam az asztalok között. Floransz már a harmadik próbálkozásánál tartott. Az első két lapot összegyűrte.

– Nem megy – nézett rám gondterhelten. – Mint amikor a lepkét gomostűre szúrják. Már nem olyan, mint repülés közben vagy egy szirmon megpihelve...

Lehajoltam. Az arcunk egészen közel került egymáshoz. Floransz pupilláin aranysárga foltocskák ragyogtak. Parányi galaxisok titokzatos fényei. Igyekeztem csak a rajzára figyelni. Bármennyire is erőlködtem azonban, csak kusza vonalakat, elmosódott alakzatokat láttam. Mintha tényleg egy haldokló lepke vergődésének nyomai sötétlettek volna a papíron.

Lassan körbejártam a teremben. Többnyire azt láttam, amire számítottam. Egzotikus tájakat, Barbie baba-szerű tündéreket, fenyegetően tornyosuló, rémálombeli árnyakat.

– Jövő órán mesterségbeli fogások elsajátításával folytatjuk – figyelmeztettem őket csengetéskor.

Összeszedelőzködtek. Egyik-másik még köszönt is, mielőtt kiment. Floransz maradt utoljára. Még mindig gondterheltnak látszott.

– Valami más baj is van? – fürkésztem az arcát.

– Nem érdekes – vont vállat, s anélkül, hogy rám nézett volna, kilépett a folyosóra.

– Az nem úgy van – siettem utána. – Ha valami problémád van, nekem nyugodtan elmondhatod – tettem a vállára a kezem.

– Ne izgassa magát miattam, tanár úr – fordult felém lassan. – Hozzászoktam a gyűrődéshez...

A mozdulattól mutatóujjam a nyakához ért. Bőre alatt az ér alig kivehetően lüketett. Zavartan húztam vissza a kezem.

– A tanár úr nem is kopasz – emelte rám a tekintetét tétován.

– Mért kellene én kopasz legyek?! – kérdeztem, még mindig a zavarommal küszködve.

– Mert Picasso kopasz volt, s a tanár urat Picassónak csúfolják az iskolában – mosolyodott el halványan.

– Foglalkozási ártalom – próbáltam én is mosolyogni. – Miért ne lehetne a rajztanár Picasso?! Ha filozófiát tanítanék, Arisztotelésznek vagy Kantnak hívnának, de akár Nietzsche is lehetnék, bár az ő nevét nehéz leírni.

– Kérdezhetek valamit? – komolyodott el újra.

– Bármit – vágtam rá, csak hogy visszanyerjem a magabiztosságom.

– A tanár úr ma mit rajzolt volna?

Mint egy gyors, pontosan bevitt balegyenes, váratlanul ért a kérdése. Pedig igenis jogos volt a kíváncsisága. Egy magára valamit is adó tanárnak startból meg kell tudnia oldani a diákoknak szánt feladatot.

– Vidáman kergetőző mókusokat – válaszoltam aztán, s közben éreztem, hogy a vér az arcomba tolul.

Floransz újból elmosolyodott, mint aki hiszi is, meg nem is, amit mondtam, szó nélkül sarkon fordult, és magamra hagyott. Leforrázva álltam a rajzkabinet előtt. Ott a folyosó végi szűk benyílóban tudatosult bennem, hogy már évek óta nem álmodom semmit, s ha mégis, mint pár nappal ezelőtt, azt ébredéskor képtelen vagyok felidézni. S ekkor, mint kulcs a zárban, valami elmozdult bennem.

Még aznap kikértem a titkárságról a lány dossziéját. Az adatait tartalmazó úrlaphoz oda volt tűzve személyazonossági kártyájának fekete-fehér másolata. A rossz minőségű kópiáról eltökélt arcú bakfis nézett rám. Floransz a hivatalos papírok szerint egy környékbeli faluból származott. Általános iskolai tanulmányai befejezése után kitűnő eredménnyel jutott be hozzánk,

s a kollégiumban lakott. Szülei már évekkel ezelőtt elváltak, s mielőtt elmentek volna külföldre dolgozni, a lányt nagybátyja gondjaira bízta. Napokon át próbáltam a nagybácsit a megadott telefonszámon elérni, de csak a több nyelven hadaró üzenetrögzítőjére mondhattam, hogy ki vagyok, és miért keresem. Közben az iskolában az élet folydogált tovább a megszokott medrében. Tanórák és gyűlések, aktuális pletykák és szünetbeli poénkodások. Semmi rázós. Igazán elégedett lehettem volna. A Floransz körüli rejtegy azonban nem hagyott nyugodni. A lány négy szemközti beszélgetésünket követően tüntetően zárkózott lett. Talán megbánta, hogy megnyílt előttem. Vagy elriasztotta az én bénázásom. Nevelőórán szenvtelen arccal, fegyelmezetten ült a padban. Nem szólt közbe, nem vitatkozott, nem provokált. A rajzkörökön pedig mindig úgy csinálta, hogy a lehető legkevesebbet láthassak a munkáiból. Rászólhattam volna persze, hogy tegye elem a rajzait, hadd beszéljük meg, mert így van az rendjén, de attól tartottam, csak rontanék a helyzeten. Még azt gondolná, hogy tanári státuszommal visszaélve be akarok hatolni az intim szférájába.

– Egy angol gentlemannek öltözött római légionárius érdeklődik utánad – nyitott be a büfébe két-három héttel később, nagyszünetben Cézár. – Ki tudja, milyen híreket hozott az Impérium határaitól? – vigyorgott kajánul.

A nagydarab férfi a tanári előtt ácsorgott. Agresszíven meredező tuskéfrizurájához, szögletes, napbarnított arcához, hatalmas, horgas orrához tényleg jobban illett volna egy centurió egyenruhája, mint az elegáns, sötét-kék öltöny, amely majd szétrepedt rajta, s a divatos szemüveg, mely mögül szigorúan kémlelt.

– Floransz nevelőapja vagyok – nyújtotta felém XXL-méretű kezét. – Már megint mit csinált az a bolond lány?

– Tudtommal semmi rosszat – igazítottam egymás mellé óvatosan a szavakat. – Csak olyan zárkózottnak tűnik...

– Nekem mondja?! – horkant föl bosszúsan. – Floranszon az isten sem tud eligazodni.

– Kamaszkori sajátosság – keltem ösztönösen a lány védelmére. – Keresi önmagát.

– Egy frászt! – rázta meg busa fejét. – Ez a lány már kicsi kora óta ilyen flúgos. Ha tudná, hányszor húzott már be! Ötévesen szökött el először otthonról. Kétnapi keresés után találtunk rá az erdőben. Egy forrás mellett üldögélt, és valami erdei varázslóról hadovált, aki a vízparton jelent meg előtte, a csobogó víz hangján szólt hozzá, s akit rajta kívül senki sem láthat. Alig bírtuk hazacipelni. Sírt, harapott, rúgkapált útközben. Azóta több-

ször is eltűnt hazulról, s mindig valami képtelen sztorival állt elő, amikor rátaláltunk. Volt, hogy többnapos járőrföldre is elkóborolt, s a rendőrségnek kellett segítenie a felkutatásában. Hetedik végén a *Kárpát Expressz*ről szedték le a határ közelében. Rossz rágondolni is, mi történhetett volna vele, ha nem kapcsolják le az utolsó pillanatban... Azt a nyarat szobafogságban töltötte. Akkor kapott rá igazán az olvasásra. A zsebpénze nagy részét azóta is haszontalan könyvekre költi. Már alig férnek a szobájában.

– Az jó, ha szeretet olvasni – szakítottam félbe drámai monológját. – Az irodalom hozzájárul a személyiség fejlődéséhez.

– Vagy elfajzásához – tromfolt le ingerülten. – Az ember tanuljon meg a földön járni, különben a fellegek közül piszkosul pofára eshet. Tudja, én is ennek az iskolának voltam a diákja. Immár harmincegyedik éve, hogy végeztem – váltott nosztalgikus hangsávra. – Az én időmben a reál tantárgyakra helyezték a hangsúlyt. Hogy legyen egy biztos pontunk, ahonnan elstartolhatunk az életbe. Akkoriban azonban neveltek is, nem csak tanítottak. Drága, jó tanárainknak gyakran eljárt a kezük nemes hivatásuk gyakorlása közben. A megfelelő időben és erővel lekevert pofonnak felbecsülhetetlen pedagógiai hatása van. Ezt én mondom magának, osztályfőnök úr, már meg se haragudjon! Manapság sajnos más a helyzet – kanyarodott vissza gimis emlékei tündérkertjéből a jelenbe. – Ez az átkozott liberalizmus a tanügybe is befészkelte magát. Félre ne értsen, nem azért jöttem, hogy kritizáljam a mostani oktatási rendszert. Maguknak, tanügyi kádereknek különben is kevés beleszólásuk van ebbe. A globalizáció elől nincs menekvés, de ez már egy másik történet... – nézett rám sokatmondóan. – Azért kerestem fel személyesen, hogy figyelmeztessenem a Floransszal kapcsolatos problémákra. Vigyázzanak rá! Ki tudja, mire készül megint...

Igyekeztem megnyugtatni. Elmagyaráztam neki, hogy van iskolapszichológusunk, s a tanári kar valamennyi tagja jól képzett, nagy tapasztalattal rendelkező pedagógus. Szórakozottan hallgatott, mint akinek semmi újat nem lehet már mondani.

– Hív az üzleti élet – szakított félbe hirtelen. – Már így is késésben vagyok.

Csodálkozva néztem. Csak ekkor vettem észre a fülhallgatóját, amin a világpiacon aktuális helyzetére vonatkozó információ érkezhett. Hevesen megrázta a kezem, s döngő léptekkel vonult végig a kopott szőnyegen. A néhai professzorok elismerően néztek utána a falakról. Igazán dicséretes, akár egy római tiszt, aki a *limes*re igyekszik megvédeni a hanyatló Birodalmat a barbár hordáktól. Az előcsarnokban még visszafordult, a karját ma-

gasba lendítette. Köszönést és fenyegetést egyaránt jelenthetett ez a hadvezéri mozdulat. Vagy csak egyszerűen a karizmait mozgatta meg.

Nem bírtam megállni, hogy ne nézzem meg a tablóképét. A harmadik emeleten, a padlásfeljáró mellé volt kiakasztva az évfolyama. Ez az utolsó stáció, innen már egyenes út vezet a földszinti tablótetemő egérszagú homályába. A megsárgult fényképekről – a szocialista etikett iratlan szabályának megfelelően – katonásra nyírt fiúk és fehér hajszalagos lányok meredtek mosolytalanul a jövőbe. Floransz nagybátyja az alsó sorból nézett farkasszemet a nagybetűs Élettel. Cingár, jellegtelen arcú fiatalember volt. Ha nincs ott a neve, nem tudtam volna beazonosítani.

– Szóval itt járt Oszkár bácsi? – babrált a táskája zárjával szórakozottan Floransz, amikor utolsó óra után leültem vele beszélgetni a rajzkabinetben. – Gondolom, nem sok jót mondott rólam...

– Hogy bújod a könyveket – próbáltam indulásból egy jó pontot begyűjteni.

– Hát persze – rándult gúnyos mosolyba az arca. – Szerinte szemétdombra való az egész.

– Meg hogy szeretsz utazgatni – tettem hozzá mintegy mellékesen. – Elmondtam, hogy ő is ennek az iskolának volt a diákja. S hogy milyen remek képzésben részesült itt...

– Biztosan a flancos *Armanijában* feszített – nézett ki a nyitott ablakon Floransz. – Oszkár bácsi imád elegáns cuccokban járni s nagy életbölcseégeket osztogatni.

– Nem gondolod, hogy egyszerűen csak aggódik érted? – követtem önkéntelenül a tekintetét.

Esős tavaszi idő volt. Az évszázados fenyőfák ágai egykedvűen hajladoztak a meg-megújuló szélrohamokban. Mókusoknak nyoma sem volt rajtuk. A belváros szürke háztömbjein túl az ortodox katedrális vörösréz kupolája nedvesen fénylett az ónos ég alatt. Egy impresszionista művész sem festhette volna meg jobban.

– Minden szülő azt szeretné, hogy a gyermeke többre vigye az életben, mint ő – dobtam be jobb híján a legkézenfekvőbb magyarázatot.

– Én nem vagyok az ő gyereke! – fordult felém dühösen. – A szüleim pedig cserbenhagytak.

– Rám akkor is számíthatsz – próbálkoztam újra. – Látod, én farmerben járok, s nem erősségem az ész osztogatása. Viszont hajam az van, nem úgy, mint az eredeti Picassónak.

– Meg humora – enyhült meg Floransz. – Nem úgy, mint Oszkár bácsinak.

– Akkor hát szent a béke? – nyújtottam feléje félig tréfásan, félig komolyan a kezem. – Kiegyezel a világgal?

– A tanár úrral igen, a világgal nem – mosolyodott el végre. Keze a kezembe simult, s már nem néztem félre zavartan, amikor azok a parányi csillogképek újból fényleni kezdtek a pupilláin.

Ettől kezdve már nem áltathattam magam azzal, hogy Floransz is csak egy a többi diáklány közül. Az évek során előfordult már, hogy egyik-másik megtetszett nekem, s ők sem maradtak érzéketlenek irántam, de soha nem éltem vissza a helyzetemmel, nem nyomultam, nem vagánykodtam, ahogyan kollégáim közül jó néhányan tettek – legalábbis az ősi Alma Mater vaskos, erotikus legendáriuma szerint –, akik mindenféle ordenaré cselhez folyamodtak, csakhogy becserkészhessék a tanítványaikat. A Floransz színváltó szemében felragyogó titokzatos fénynek azonban nem tudtam ellenállni, s a legcsekélyebb lelkiismeret-furdalást sem éreztem, amikor átengedtem magam annak a teljességet ígérő varázslatnak. Minden más iskolai tevékenység elveszítette a jelentőségét a 11. C-ben tartott rajzkörök és nevelőórák mellett, amikor hivatalból Floransz közelében lehettem. A tanári légkörét viszont egyre nehezebben viseltem el. Hiába forogtak megállás nélkül a régi falóra cifra mánusai, úgy éreztem, az idő a lepattogzott festékű számlapra jegesedett, s azon töprengtem, hogyan is szórakoztathatott régebb az a sok sunyi pletyka, olcsó élcelődés, övön aluli poén, ami az iroda „hasznos tudnivalókkal” teletűzdelt falai között elhangzott az évek során. Közben Valéria két hétre magamra hagyott: egy áruházlánc olaszországi kirándulást nyert hűséges vásárlóit kellett végigkalauzolnia Észak-Itália kultúrtájain. Délutánonként szakkönyveket olvasgattam, újraírtam vagy kiegészítettem régi lecketerveimet, igyekeztem minden percet hasznosan tölteni. Esténként szokásomhoz híven krimit néztem a tévében. Bármennyire is győzködtem azonban magam az ellenkezőjéről, valójában töményen unatkoztam, kivéve az elalvás előtti és ébredés utáni pillanatokot, amikor az öntudatlanság határán lebegve újra és újra elképzeltem az ágyban, amint Floransz bőréhez érek, kigombolom a blúzát, kezem melltartója pántjára teszem, hogy lecsúsztassam tenyerem alá simuló válláról. Az iskolában minden alkalmat megragadtam, hogy szóba állhassak vele. Bármiről is beszélgettünk, minden szavam titkos szerelmi vallomássá változott közben.

Pár nappal Valéria visszatérése előtt végre megkérdeztem tőle, hova tűnt el azon a kora tavaszi estén, amikor a nyomába szegődtem.

– Sehova – ismételte meg háromszor is, de a hangja mintha megremegett volna közben.

Lehet, hogy ezúttal is csak képzelődtem, s aggodalomra semmi okom nem volt, tanítás után mégis elmentem a Szászvár alá magyarázatot találni Floransz vélt nyugtalanságára. Átegyensúlyoztam a Csere-patak szennyes víztükre fölött feketén feszülő pallón, és mint kedvenc detektívem, aki elnyűtt ballonkabátjában addig téblábol a tetthelyen, amíg valami árulkodó nyomra nem bukkan, alaposan körülnéztem. Napvilágnál látszott csak igazán, hogy mennyire lepusztult ez a környék. A düledező házakon élesen kirajzolódtak a szerteágazó repedések, a koszos ablaküvegek mögött foszlott függönyök lógtak, a málladozó homlokzatokról torz arcú tündérek, csonka szárnyú angyalok bámultak a semmibe. Csak néhány járókelő lézengett az utcán. Esetlen mozgású, kiegészített tekintetű öregek. Miután meggyőződtem, hogy egyikük sem figyel, megint beléptem Icaék kapuján. Ide is befészkelte magát az enyészet. A penészfoltos boltíveken porosodó pókhálók tétován lengedeztek a kereszthuzatban, a keskeny udvar macskakövei közül borostaként kiserkent fűszálak sárgán meredeztek. Lassan elindultam a lépcsőház felé.

– Uram, kit keres itt, ha szabad érdeklődnöm?!

A rekedten károgó hangtól összerezzenem. A gang korlátjára könyökölő, rikító pongyolás, kövér öregasszony gyanakodva figyelt. Gyér haja lílán derengett, gyűrött tokája a dekoltázsára fittyedt, hurkás ujjaiába ékköves gyűrűk mélyedtek. Tisztára olyan volt, mint egy vendégekre leső bordélyházi madám a régi szép békeidőkből, amikor a kuplerájba járás olyan megszokott volt, mint a rendszeres gyónás.

– Senkit! – kaptam el a tekintetem. – Eltévesztettem a címet.

Mielőtt újból rám förmedhetett volna, kimenekültem a kapun, s besurrantam a szemközti romkocsmába, mintha tényleg oda igyekeztem volna. A régi családi fotográfiákkal, kifakult képeslapokkal és megsárgult újságkivágásokkal dekorált, dohányfüstös helyiségben mindössze két asztalnál ültek. Az egyiknél három kamaszlány csacsogott önfeledten a teája fölött, a másikonál egy könnyes szemű, fiatal nő pálinkáspoharát szorongatva egy barázdált arcú, őszülő fazont hallgatott. Pár asztalnyira tőlük leültem én is, rendeltem egy kávét, s lopva figyeltem, mint fűzi az a viharvert alak a fiatal nőt. Meg kell adni, egészen jól csinálta. A dumáját nem hallottam ugyan, de az arckifejezése és a mozdulatai alapján lerítt róla, hogy nagy gyakorlatra tett szert bánatos ifjú hölgyek gyengéd vigasztalásában. Csak beszélt és beszélt komoly képpel, majd gáláns mozdulattal átnyújtott egy fehér zsebkendőt a szipogó nőnek. A nő halványan elmosolyodott, letörölte a könnyeit, s viszonzásképpen megkínálta a férfit az italával, aztán egymás-

ba kapaszkodva kisétáltak a kocsmából. Lehet, hogy Floransz is idejár, nyilallt belém a gyanú. Talán még ezt a deresedő bálgúnárt is ismeri. Ezen a lányon az isten sem tud eligazodni, visszhangzottak bennem nagybátyja vádló szavai. S akkor mi van, keltem önkéntelenül Floransz védelmére ezúttal magam ellenében is.

A következő napokban a kolozsvári kirándulás előkészületeivel voltam elfoglalva. Buszt fogadtam. Elrendeztem a helyettesítésemet. Telefonáltam az egyetemre. Miután az osztály profiljához passzoló karokkal egyeztettem, hirtelen ötlettől vezérelve felhívtam a képzőművészeti akadémiát is. Hadd lássák azt a helyet, ahol én végeztem.

– Borzasztóan örvendünk a látogatásuknak, tanár úr, drága – turbékolta a vonal túlsó végén a titkárnő. – Tudja, az utóbbi időben drasztikusan megcsappant az érdeklődés irántunk. Pedig a művészet létszükséglet minden valamit is magára adó társadalomban. A művészet a lélek oxigénje, drága tanár úr. Nélküle menthetetlenül elhangyásodunk, örökösen lótnakfutunk, megállás nélkül cipeljük tonnányi terheinket, míg levegő után kapkodva össze nem roskadunk. A művészet viszont lélegzethez juttat, s ha csak rövid időre is, megfélelkezhetünk a ránk nehezedő súlyokról.

A titkárnő költői kiselőadását hallgatva földerengett előttem az óváros központja, az impozáns házak és régi templomok, a keskeny, kanyargós utca, ahol hónom alatt a beiratkozáshoz szükséges iratokkal szaporán lépegettem az egyetem bejárata felé.

– Bármelyik munkanapon jöhetnek, tanár úr, drága, várjuk – riasztott föl emlékeimből a titkárnő búgó hangja. – Hátha kedvet kap valamelyik diákja a képzőművészethez...

Aznap reggel utaztunk el, amikor Valéria visszaérkezett. Csak néhány szót váltottunk. Csupa közhelyet, ami ezúttal tényleg közhelyként hatott.

A kollégium előtt szálltunk föl a buszra. Egyedül ültem az első sorban, Floransz hátul, fülhallgatóval a fején. Szórakozottan figyeltem, mint hagyjuk el a várost, a környékbeli településeket, aztán az ablaknak dőlve hagytam, hogy a busz egyenletes mozgása elringasson. A diákok beszélgetése zsongássá szelídült, az ismerős táj összemosódott előttem. Jó volt a semmi-be merülni. Mikor kinyitottam a szemem, már Kolozsvár közelében jártunk. A busz meg-megrándulva haladt a kaptatón. Az egyik kanyar után elénk tárult a völgyben terpeszkedő város. Egyetemistaként egyből kiszűrtem, most azonban többször is végigpásztáztam a sötét kő- és betonrengeteget, míg végre fölfedeztem az ódon katedrális tornyát. A megnövekedett forgalomban lassan haladtunk befelé. Mintha nem is abba a városba érkez-

tünk volna, ahonnan hosszú évekkel ezelőtt a pedagógusi pálya felé elstartoltam. A valaha kopár dombhátaikon és völgyekben színes társasházak magasodtak, a külváros földszintes házai helyére emeletes irodaházakat, üvegfalú autószalونokat építettek. Az út szélén kimázolt arcú kurvák vártak egykedvűen a sorukra.

Egy belvárosi mellékutcában parkoltunk le, közel az egyetem tekintélyt parancsoló főépületéhez. Utoljára akkor jártam itt, amikor a diplomámat elhoztam. A felújított előcsarnok elektronikus hirdetőtábláján futó többnyelvű felirat világszínvonalú képzéssel kecsegtetett, a kávéautomaták körüli asztalokon szórólapok, színes katalógusok heverték. Egyikük borítóján komfortosan berendezett diákszobából szédítő kilátás nyílt a belvárosra.

Alacsony, szemüveges fiatalember vezetett végig a karokon. Szakszerűen magyarázott, könnyedén válaszolt a társaság valamennyi kérdésére, melyek többsége a bulizó lehetőségekre vonatkozott.

– Nem tudom, a maga idejében hogy volt, tanár úr. Manapság viszont inkább ez érdekli a leendő egyetemisták többségét – vigyorgott rám cinkosan, amikor a végén elbúcsúztunk. – A változást csak késleltetni lehet, megakadályozni nem.

Már délfelé járt az idő. Míg bent voltunk, elborult az égbolt, távoli dörög moraját sodorta felénk a szél. Villámok cikáztak fenyegetően a Fellegvár fölött. A főtér emberáradatában elszakadtam a csoporttól. Elsőként értem a Képzőművészeti Akadémia elé. Átsiettem a kapusfülke előtti visszhangos folyosón. Valami ellenállhatatlan erő a kiállítóterem felé sodort. Mint ha víz alatti barlangba tévedtem volna, a rejtett, akvamarin fényforrásokkal megvilágított helyiségben súlytalannak tűnt, lebegni látszott minden. Tétován lépkedtem ebben az álomszerű, határtalan valóságban.

– Nahát, de régen láttam magát!

A karcos hangtól összereszttem. A faltól elmozduló, vézna alak bő szabású, világos öltönyt viselt. Kopasz feje olajosan fénylett, időtlen arcán ráncatlanul feszült a bőr. Közelebb lépett. Szája sarkában csúfondáros mosoly bujkált. Villámlott. Az ablakokat megrezegtető mennydörgés tovább robajlott bennem. Aztán csend lett. *A Mester!* Hogyan is feledkezhettem meg róla?! Az Akadémia messze földön híres képzőművész-tanárának volt rendes neve is, de mindenki csak Mesternek szólította. Imádtuk és féltük. Egyetlen szavával a Mennybe vagy a Pokolba juttathatott minket, elismerésre vágyó tanítványait.

Váratlan megjelenésével huszonnégy esztendő foszlott egyszeriben semmivé. Újból képzőművészeti főiskolás voltam. A termet elárasztó fényes-

ségben hunyorogva néztem kiállított képeimet, a falakon szanaszét futó repedéseket, a sarkokban feszülő pókhálók körkörös mintázatát.

– Többet vártam magától – mutatott körbe a Mester. – Ilyen förmedvényeket bárki tud pingálni. Még a házvezetőnőm is a köszvényes kezével, ha érti, hogy mire gondolok – göcögte, s jégszínű tekintete megállapodott rajtam.

Dermedten hallgattam, s éreztem, mint kezd a szégyentől izzani az arcom. Egy szempillantás alatt odalett minden álmom, hitem, magabiztosságom. Legszívesebben elrohantam volna. Minél messzebb a kiállítóteremtől, melynek repedezett falain első egyéni tárlatom képei sorakoztak. Ki a *Zöld Békába*, ahol esténként évfolyamtársaimmal olcsó, paradicsomos vodkát iszogatva rangos díjakról, nemzetközi tárlatokról, világhírnévről fantáziálgattunk.

– De azért, ugye, nem haragszik rám – veregette meg már-már vigasztalóan a vállamat. – Elvégezte az egyetemet. Tanári diplomát kapott. Mindenkiből nem lehet művész. Jól néznénk ki, ha Michelangelók százezrei futkosnának szerte a nagyvilágban mecénás után kajtatva. Rossz rágondolni is, hogy nagy részük graffitik mázolásába ölné a tehetségét, vagy üdülőhelyeken rajzolgatná a vendégek karikatúráit. Aztán vigyázzon magára. Lehet, hogy többé nem találkozunk már ebben az árnyékvilágban – indult el a kijárat felé.

Leforrázva néztem, mint lép ki az ajtón. Az éles fény akvamarin árnyalatúvá halványodott. Mintha csak egy rossz álomból riadtam volna föl, újból könnyűnek tűnt, lebegni látszott minden.

– Ki volt ez az alak? – suttogta Floransz a hátam mögött.

– Hogy kerülsz te ide? – fordultam feléje ijedten.

– A kapunál mondták, hogy a tanár úr erre jött – lépett mellém aggodva. – Ki volt ez?!

– Senki – ráztam meg a fejem.

– Mit akart?

– Semmit.

– Nekem nyugodtan elmondhatja, tanár úr. Tudom, milyen, amikor maga alatt van az ember...

– A mesterem volt. Kiirtotta belőlem az álmokat – szaladt ki a számon, mielőtt semmitmondóvá finomíthattam volna a válaszomat.

Visszamentünk a folyosóra. Az osztály már ott várakozott. Előkerült a csoport fogadásával megbízott tanársegéd is, egy hosszú hajú, szakállas fiatalember. Szakadt farmert, fekete pólót, sportcipőt viselt. Pillanatok alatt összetegeződött a diákokkal. Bevezetésként elmesélt néhány pikáns anek-

dotát az itt végzett, világszerte ismertté vált képzőművészekről, majd elindultak az épület belseje felé.

Magamra maradtam. Egy ideig a folyosón tébláboltam, aztán kimentem a hidegen szemerkélő esőbe. Már mindenre emlékeztem. Mindenre, amiről azt hittem, hogy örökre megszabadultam. Huszonnégy esztendővel ezelőtt porig alázva itt, az Akadémia bejáratánál határoztam el, hogy azért is megmutatom. Hogy laza, diákbarát, pimaszul magabiztos tanár lesz belőlem. Más, jobb, mint a többi. Hogy nem papíron és vásznon, de tanítványaim lelkében élek majd tovább. Tudom, milyen gyerekesnek tűnik, mennyire fellengzősen hangzik ez a fogadalom, mégis ennek köszönhetem, hogy talpra álltam. Hogy megfélemedeztem, még csak nem is álmodtam erről az átkozott napról, amely a Mesterrel való találkozással újból fölbukkant emlékezetem sötétjéből. Ezúttal azonban sem szégyent, sem dacot nem éreztem. Csak végtelen ürességet, mintha a jegesen pergő esővíz mosott volna ki belőlem mindent.

A diákok nem vették észre, hogy mi történt velem. Nem is vehették. Az álarc, amit huszonnégy esztendeje illesztettem magamra, tökéletesen takarta a mögötte tátongó úrt. Egyedül Floransz sejtette az igazságot. Hazafelé menet előrejött és leült mellém. Besötétedett. A műszerfal derengésében inkább kitaláltam, mintsem láttam az arcát. Később a vállamra hajtotta a fejét.

– Az álmok bennünk élnek, tanár úr. Csak mi írhatjuk ki magunkból őket, de akkor mi is meghalunk – suttogta egy idő után a fülembe. Lélegzete láthatatlan lepkeként repdesett a bőrömön.

Mintha csak a szavain töprengtem volna, hallgattam, pedig csak védelezni akartam. Hadd higgye, ameddig csak lehet, amibe én is oly sokáig kapaszkodtam. Egyszer aztán ő is rájön, hogy az élet valójában az álmokból való kigyógyulás megállíthatatlan folyamata.

A kolozsvári kirándulás után már nemcsak a kollégák alattomos pletykái, ízléstelen poénkodásai és kisszerű hatalmi harcai zavartak, észrevettem azt is, amit addig fanatikus hivatástudatom és lankadatlan lelkesedésem nem engedett meglátni: a diákok többségének érdektelenségét és neveltelenségét, azt, hogy hülyének nézik az embert. Otthon sem tudtam feltöltődni. Órák hosszat hevertem kedvetlenül az ágyon, meredtem üres tekintettel a tévé képernyőjére vagy a kinyitott könyvekre. Valéria hosszabb ideig maradt velem, mintsem gondoltam. Nem vádolt, nem hisztizett, nem okoskodott, de segíteni sem tudott rajtam. Harag nélkül váltunk el. Az iskola közönséges munkahelyé vált számomra, már csak Floransz miatt jártam be. Az óráimat pontosan megtartottam, a tanterv előírásai szerint haladtam az

anyaggal, fegyelmezetten végigültem a gyűléseket. Mint egy gép. Többre nem tellett tőlem.

– Végre normális tanár lett belőled – pislogott huncutul Cézár. – Már azt hittem, hogy a pedagógia szentjévé avatnak.

Május második felében jártunk. Az esős, szeles, szürke napok után a tavasz zölden, melegén, illatosan áramlott körülöttünk, mégis gyakran dideregtem. Aztán bekövetkezett az, amitől titokban tartottam: Floransz egy hétfői napon nem jött iskolába. Máskor is hiányzott, olyankor azonban mindig telefonált előtte. Próbáltam elérni, de csak az üzenetrögzítője válaszolt. A hangja hallatán nagybátyja történetei jutottak eszembe kiismerhetetlen természetéről, szökési kísérleteiről. Balsejtelmem beigazolódt: kiderült, hogy hétvégén elhagyta a kollégiumot, de senki sem tudta, hová mehetett. Megnéztem a szekrényét is, hátha találok valamit, ami megmagyarázná az eltűnését. A rajztömbjén kívül semmi sem volt benne. Belelapoztam. Több rajza és vázlata volt, mint képzeltem. Hazavíttem, hogy nyugodtan megvizsgálhassam valamennyit. Késő estig nézegettem őket. Azt hittem balgán, hogy a munkái alapján a nyomára bukkanhatok, de semmiféle eligazító jelle, üzenetre nem leltem bennük. Azon az éjszakán, hosszú idő után újból álmodtam, s ébredés után tisztán emlékeztem az álmaimra. Valéria a ríkító pongyolás, kövér öregasszonnyal kávézott a sulis büféjében, és nagypapa az íróasztala fiókjából elszálló, hófehér papírlapok után kapkodott a tengerparton. Marcsi Kolozsvár kijáratánál strichelt combig érő fehér csizmában, és Cézár a *Zöld Békában* osztotta az észet a Mesternek. A gyűrött képű bálgúnár Icát fogdosta a Képzőművészeti Akadémia bejáratánál, és Bagó a *Siculus Pubban* francia házi feladatokkal vesződött a fegyverét tisztogató Che Guevara társaságában. Egy kivételével csupa képtelenség volt az egész. Nagypapa íróasztalában tényleg papírlapok voltak. Az egyikre önkéntelenül lerajzoltam Floranszt. Ahogyan emlékeztem, ahogyan vágytam rá.

Azóta minden nap lerajzolom. Nincs két egyforma rajzom róla. Hogyan is lehetne varázslatos lénye miatt!

Lassan már egy éve, hogy nem tudni semmit Floranszról, pedig a rendőrség is nyomozott utána. Néha arra gondolok, talán visszatalált gyerekkora erdejébe, és a forrás mellett a csobogó víz nyelvén mesélő varázslót hallgatja, akit rajta kívül senki sem láthat. Én viszont minden nap láthatom Floranszt. A ceruza szinte magától mozog a papíron. A vágy kusza vonalai egymásba hajlanak, csodálatos módon elrendeződnek. Floransz rám néz. Szemében titkok parányi csillagképei fénylenek. Az álmok bennünk vannak, suttogja alig hallhatóan. Lehelete láthatatlan lepkeként repdes a bőrömon.

Fellinger Károly

RÓZSAFÜZÉR

1.
Istennek semmire sincs bizonyítéka,
ha volna,
az már megkérdőjelezné
az ő létezését.

2.
Istennek semmire sincs bizonyítéka,
ha volna,
az már megkérdőjelezné
a mi létezésünket is.

BEVÁSÁRLÓSZATYOR

Apám ki nem állhatta
a szomszédos utca
börtönviselt roma emberét,
aki egyidős lehetett vele,
s aki szintén átnézett apámon,
talán közös padban ültek egykor
az osztályban, én azonban
az apám gyereke voltam,
gyűlöltem a fazont,
látni se bírtam,
aztán úgy fél évvel apám
temetése után,
amikor reggel kinyitottam
az utcaajtót, úgy száz méterre
egy kerékpárost láttam közeledni,

kiköpött apám volt,
szürke kalap volt rajta,
azért, hogy eltakarja a kopasz fejét,
megesküdtem volna rá,
még akkor is, amikor végignézettem rajtam,
csak utána láttam be, ez az a
roma ember, akivel haragban volt apám,
s aki nem jött el a temetésére.

KÉT UTCA TALÁLKOZÁSÁNÁL

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze áll egy kőből faragott asztalka, két paddal. Az egyikén egy meglett férfi pihen, tegnapi ruhában, borotvátlanul, mindössze egy nagyobbacska táskával. Hunyorít, amint a lombokon átszűrődő kora délelőtti napsugarakkal találkozik a szeme.

Lassú léptektől csörögnek a sétány kavicsai, egy másik férfi közeledik a pályaudvar felől. Közepes bőrdnndel, lazított nyakú ingben, valamivel ápoltabban, de szintén fáradtan. A szabad padnál megáll, kérdőleg néz, az ülő biccenti, hogy foglaljon csak helyet. Így üldögélnék egy darabig ketten, csendben, szinte mozdulatlanul.

A parkot határoló bokrokon túl felgyűlnek az autók egy villamos mögött. A lámpa már rég zöld, de a váltó beszorult, így a villamosvezető kénytelen volt leszállni, hogy egy lapított végű vasrúddal próbálja átbillenteni a csúcssíneket. Egy motoros közben idegesen búgatja, végül megunja a várakozást, kipörgeti, és vastag füsttel előz mindenkit. A villamosvezető utána fordul, nézi egy darabig, aztán vállat von, és ismét nekifeszül a beszorult váltónak, amíg az átbillen. A villamos elfordul oldalra, a tömött autósor pedig azonnal fellazul.

A viszonylagos csendben az inges férfi kotorászni kezd a csomagjában, akkora elszántsággal, hogy a másik kíváncsi lesz, mit kereshet, és nyújtogatni kezdi a nyakát. Sokára egy kisméretű, mágneses sakktábla kerül elő, és ugyanazzal a tekintettel, amivel az ülőhelyről érdeklődött, kiteszi a sakktáblát a kőből faragott asztalkára. A borotvátlan hátrébb dől, szűkre húzott szemmel vizsgálja hol a sakktáblát, hol a másik embert. Aztán lehajol, felvesz egy marék kavicsot, és elkezd az asztalkára rakni őket. Egy, kettő, négy, nyolc, mire az inges mosolyog, és megszólal:

– A bolygó egyéves búzatermésének ezerhatszázszorosa, plusz-mínusz.

A borostásnak tetszik a válasz, elmosolyodik, felrakják a táblát, sorsolnak. Neki jut a fehér, ő kezd. E4, d6, d4...

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze álló kőasztalkánál két utazó sakkozók. Azt mondja az inges:

– Ez a mi játszánk egyike a tíz a százhuszadikon lehetséges játszmának. Óriási szám, pedig milyen kevés szabályból elő lehet állítani: hatvan-négy váltakozó színű mező, 32 darab, de csak hatféle bábu a nekik megfelelő mozgással. Ez a játszma olyan, mint az út annak a rózsabokornak a tövétől addig a levéléig. Minden lépéssel lemetszünk egy ágat vagy egy oldalra hajló levelet, amíg csak az az ág marad csak azzal az egyetlen levéllel: a játszma végével. Persze vannak ostoba játszmák is, amik felérnek az öngyilkossággal, így jogos azt feltételezni, hogy az értelmes sakkjátszmák száma sokkal, de sokkal kisebb szám.

A borostás figyelmesen hallgatja, közben lépegetnek. Ló f6, ló c3, g6, futó e3. Egy anyuka babakocsit tol a két játékos mellett, a gyermek óriási, kerek szemekkel figyel a két utazót. Az inges folytatja:

– És mindig van egy pont, legtöbbször csak aránylag későn, de néha egész korán, ahol a játszma bezökken egy kényszerpályára, ahonnan számítva a játszma eldőlt, és, ha csak a nyeresre álló fél nem hibázik, akkor nincs az az ember, és nincs az a számítógép, amely fordítani tudna a helyzeten, és a játszmának gyakorlatilag vége.

A közelből harangszót hoz a szél, a borostás elgondolkodik, talán a metrenden, habár – és grimaszol egyet –, akkor sem lesz világvége, ha lekécsi a következő járatot is, hisz itt most valami érdekes zajlik. Futó g7, királynő d2, c6, f3, b5. Odébb egy nagymama az unokájával galambokat etet, szórják a magvakat, a galambok csipegetnek, búgnak, udvarolnak egymásnak, és fel-felröppennek az unoka hirtelen mozdulataira. Ló ge2, ló bd7, futó h6, erre az inges megráncolja a homlokát, ő is futó h6, királynő h6, futó b7, a3, e5. Félkarú fiatalember kísér egy toloszékest, mindketten rövidre nyírtak. Az inges folytatja:

– Szerintem az ember ugyanígy él, bizonyos szerepekben, bizonyos pályákon, majdnem megmásíthatatlanul. Aki máig könyvelő volt, az holnaptól biztosan nem lesz fogorvos vagy sarkvidéki halász. Buddha, Jézus, Hektór, Akhilleusz, Odüsszeusz, ismert nevek, de sokan élnek a megváltó, a harcos vagy a vándor életét.

Sánc a királynő oldalán, királynő e7, király b1, a6, ló c1, és az inges is a királynő felől sáncol. Aránytalanul nehéz szatyrot cipelve egy koldus nyújtja felénk a markát. A borotvátlan az álla hegyével int, hogy menjen dolgára. Ló b3, ed4, bástya d4 és c5, a fekete paraszt támadja a fehér bástyát.

A borostás vakargatja a pofacsontját, szerinte nem pont így van a dolog. Az inges figyel, megszólal-e vagy folytathatja ő.

– Vagy ilyen szerepből, dobozból van kevés, és tömegek vannak a dobozokban, de mindenki rengeteg egyéni variációval rendelkezik, vagy fordítva: rengeteg doboz van, és mindegyikben nagyon kevés ember, vagy akár egy sem. Voltak hasonló háborúk a történelemben, de nem volt két egyforma hadvezér, szóval kíváncsi vagyok, hol lehet a határ.

A fehér bástya visszavonul d1-re, fekete ló b6, g3, király b8, ló a5, kezd feszülni a helyzet. Az inges folytatja:

– Egy-egy ilyen ismert életpálya olyan, mint az ételhez a hozzávalók. Sok hozzávaló van, de sokkal kevesebb, mint étel. Ha ezekből a hozzávalókból eleget megismerünk, megírható az emberekről, az összes emberről egy szakácskönyv. Nem is egy szakácskönyv, hanem a szakácskönyv. Végy egy kilót ebből, egy csipetet abból. És végül is szerintem nem is olyan nagy veszteséggel, minden ember élete összetömöríthető és elmesélhető egyetlen, aránylag rövid számsorral és a szakácskönyvvel, ami a számsort magyarázza.

Futó a8, futó h3, d5, királynő f4, király a7, bástya he1, d4, a fekete paraszt támadja a fehér lovat. A ló kitér d5, bd5-ed5 lócsere, fekete királynő d6, és cserét ajánl a fehérnek. Egész messze, friss házaspár és násznépük áramlik a zöldbe fényképezkedni. A borostás d4-re küldi a bástyáját, egy parasztért, szinte ingyen kínálja, az inges hátradől és mélyen az ellenfele szemébe néz. Az apró királyok fején a kereszt apró árnyékot vet, és lassan elforduló, rövidülő árnyékot vet az összes többi bábu, mintha napórák volnának. Az inges leveszi a bástyát, cd4. A borotvátlan szólal meg:

– Az életünkben vajon ezek az elnagyolt vázlatok, a kerek számok vagy az apró, a tömörítéssel elvesződő részletek a fontosabbak? Mi van, ha egy korábban feladhatónak vélt és így kidobott részletről később kiderül, hogy mégsem volt feladható, mert az volt az a hógolyó, amely a lavinát elindította? Igaz, hogy pazarlás a hatvanegynéhány lehetséges állapotot jelentő latin abc-re plusz írásjelekre fenntartani nyolc bitet, azaz 256 állapotot, de ha elveszünk a bitekből, először is elvesződik a kis- és a nagybetű közötti különbség, ami még talán hagyján, de utána elvesződnek a betűk közötti különbségek is, míg végül elvesződik az összes betű.

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze álló kőasztalkánál két férfi hallgat. Megint a villamos miatt áll a forgalom. Egy másik villamos másik villamosvezetője másik vassal piszkálja ugyanazt a váltót, míg végül átbillent,

és ez a másik villamos tovább mehet a másik irányba. Most nem volt elhúzó motoros.

Egy esőköpenyes, zavaros tekintetű alak lépdél a fűvön, mezítláb, a rózsákhoz oldaloz, leszakít egy szálat, teleszívja magát az illatával, és egy foghíjasat vigyorog. Fehér bástya e7, sakk. Fekete király b6, némileg kelletlenül, mire királynő d4 és a fekete királynak el kell fogadnia egy újabb áldozatot, az a5-ön álló lovat. A feketének két paraszttal kevesebbje, de egy lóval és egy bástyával többje van a táblán. Az inges levegőbe emelt mutatóujjal folytatja:

– A periódusos rendszer jó példa. Ennyi elem van, meg az izotópjaik, bár azok alig számítnak, eggyel sem több, és minden ezekből épül fel.

– A víz és a nehézvíz azért lényegesen különbözik egymástól.

– Az inkább kivétel, mint szabály. Néhány ilyen kivételről le kell mondanivalót, mint mikor egy számot kerekítünk kevesebb tizedes pontosságúra.

– Hány tizedes van és hány tizedesről lehet lemondani? Sem 3.14, sem 3.1415 nem pi. Ha jól meggondolom, csak a mérnök elég bátor leírni a pi-t, neki le is kell írnia, de egy matematikus visszautasítja mint ocsmány hazugságot, hogy számokkal fejezze ki a kerület és az átmérő arányát.

B4, fekete király a4, királynő c3, másik királynő d5, bástya – bizony fenn van még a táblán az a fehér bástya – a7, futó b7. Az iménti esőköpenyes szép nő irányába lóbálta a rózsáját, valaki rendőrt hívhatott, mert most két tányérsapkás kergeti a gyepen. A nagymama magához öleli az unokát, apa a kislányát, fiatal a szeretőjét. Belefáradnak mind a hárman a fogócskába, az esőköpenyes megáll a csapnál inni és inti, hogy jó fiú lesz. A rendőrök megkérlik, húzza össze az esőköpenyét, és menjen velük, hadd ne legyen nagyobb baj. Elkísérik. Bástya b7, királynő c4, másik királynő f6. Király a3, királynő a6, király b4, paraszt c3 és sakk.

– Ha a valaha élt összes ember életét egy adatbázisba foglaljuk, akkor persze hivatkozható az emberek élete egyetlenegy számmal. De akkor is gond lesz az eljövendő emberek életével, hisz ők még nincsenek az adatbázisban.

– Szakácskönyv, nem a kész ételek kimerítő jegyzéke. És a szakácskönyv előre sejteti, hogy milyen lesz a kész étel. Kevesebb fajta ember van, mint ahány darab ember.

Király c3, királynő a1, király d2, királynő b2, király d1.

– Vagy a receptek listája lesz kínosan hosszú, vagy az ételek lesznek unalmasak – hümmgeti a borostás.

Fehér futó f1-re és szemtelenül támadja a királynőt. Bástya d2.

– Vannak szakemberek, akik nyolc, tizenhat vagy harminckét féle alapvető személyiségtípust határoznak meg. De ez még túl általános az életúthoz, ami ennél bőven változatosabb, de mégsem végtelen, hisz ne menjünk messzebb, a Plútón sosem járt ember, és még jó ideig nem is fog. Azonban kutyából nem lesz szalonna, egy beképzelt bróker előbb-utóbb nagyot fog bukni, és el kell adnia mindenét, és mehet polcfelelősnek egy nagyáruházba, mert orvos vagy történelemtanár nem lehet belőle. Annyit mondok, hogy lennie kell egy térképnek, ami sokkal kisebb, mint a világunk, és mégis majdnem tökéletesen leír minden embert, és megjósol minden embert.

– Ha megjósol minden embert, ezt a sakkjátszmát nem felesleges végigjátszanunk?

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze egy kőből faragott asztalkán bástya d7, bástya üti d7, futó c4, és oda a fekete királynő. Paraszt bc4. Királynő h8, bástya d3, királynő a8, paraszt c3. A feketének fel kell vennie egy királynőt, különben rosszul áll a szénája.

Raszta hajú zenész megy oda, és tüzet kér a saját sodrású cigijéhez, különösebben egyikük sem vesz tudomást róla. Pár lépéssel odébb telepszik le, maga elé kitesz egy cipősdobozt, és ízlésesen rákezd. Halkabb, mégis ösztönösen jobban figyel rá az ember, mint egy másik villamosra, amelyik megakasztja a forgalmat a beszorult váltó miatt. Vagy az talán ugyanaz a villamos, mint korábban, csak a következő, vagy a sokadik körét rója. Ugyanaz vagy egy másik villamosvezető ugyanazzal vagy egy másik rúddal piszkálja ugyanazt a váltót. Lehet, hogy most is volt motoros, aki megtépve a gázt, az egész kocsisort ott hagyta a kereszteződésben, de a két férfi a sakk-táblára figyel.

– A zenekari művet leírja a kotta...

– Életre a karmester kelti, meg a zenekar tagjai...

– De ott a kotta! – erősködik mosolygós-komolyan az inges.

– Ott a kotta – ismeri el a borostás.

Fehér királynő a4 sakk, király e1, f4, f5, fehér király c1, fekete bástya d2. Madárral a szájában egy macska oson át a nyílt terepen és tűnik el a bokrok tövében. A lombok fényjátéka dacára az apró királyok fején az apró kereszt vetette árnyék fordul, és már nem rövidül, hanem jó ideje hosszabbodik. Triciklis fagyaltárus csilingel mellettük, valahonnan egy fa tövéből néhány iskolatáskás, szemüveges egyetemista szalad oda hozzá, és intenek a többieknek, hogy jöjjenek segíteni, nincs elég kezük. Egy kutyasétáltató hajol le, zacskóba dugott kézzel, mögötte egy sehall-selát mobilozó jön és

botlik kis híján belé, sportszereléses párok kocognak el mellettük. Fehér királynő a7, az inges a mutatóujját az apró király apró keresztjére teszi, és elválasztja a mágnest a tábla lemezétől. Üldögélnek még egy darabig, ketten, csendben, szinte mozdulatlanul, talán mert így következik egy szép játszából, tehát nincs is más választásuk.

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze áll egy kőből faragott asztalka, két üres paddal. A parkot határoló bokrokon túl felgyűltek az autók egy villamos mögött. Beszorult a váltó, így a villamosvezető egy lapított végű vasrúddal ő maga próbálja átbillenteni a csúcssíneket.

ROZSÉ LELTÁRA

A minap Rozsé rájött arra, hogy ha valaki nagyon szépen megkérné, illetőleg fegyverrel fenyegetné, hogy mondja el, milyen élni, nem tudna magabiztos választ adni a kérdésre, függetlenül attól, hogy az illető pisztollyal vagy diktafonnal próbálná rávenni a válaszadásra. És nem azért, mert ez esetleg egy túlzottan bonyolult kérdés lenne, még csak az sem mondható el, hogy nem lenne teljesen elvárható, ha egy magát élőnek jellemző egyedtől megkérdi valaki, hogy milyen önmagának lenni, akkor ne tudna kielégítő választ adni. Kielégítőt a kérdezőnek, de legalább magának.

Sokkal inkább azért, mert úgy érezné magát válaszadás közben, mint egy iskolai dolgozat idején, amikor izzadva ült a padban, megírta már a szövegének a lényegét egy piszkozatra, de nem mer belefogni a végleges válasz papírra vetésébe, mert nem jutnak eszébe az apró részletek, bárhogy is próbálja működésképp fogni az emlékezetét.

Nem emlékszik már a főszereplő inasának a nevére, márpedig úgy csak nem írhatja, hogy a „főszereplő inasa” egynél többször, az már gyanús lenne, és úgy tűnne, mintha nem is olvasta volna a könyvet, pedig igazán elolvasta, csak hát a csatajelenetek jobban lekötötték a figyelmét, mint a barátságos dialógusok a főszereplő és az inasa között (hogy is hívták?).

És valahogy ettől félt az étellel való válaszával kapcsolatban is, hogy az igazán fontos (legalábbis a másik fél számára az) részleteket nem tudná leírni, mert igazán sosem figyelte meg, márpedig egy ilyen kérdésre kondenzált, de mindenre kiterjedő, a lényegét megfogó választ kéne adni, nem? Az legalábbis semmiképp nem lenne elég, hogy *jó*, vagy éppen *rossz*, netán *ma esett és havazott egyszerre. Április buszadikán! Ilyen...*, de talán még az sem, hogy *te, nem olyan rossz mostanság, előléptettek, a feleségem terhes a másodikkal, a kicsidrága novemberben jön, meg amúgy belefogtam egy új bizniszbe. Apropos, hallottál már chia-magokról?*

Egy ilyen kérdésre (ha a megfelelő fél kérdezi persze – elvégre egy földönkívülinek mondjuk biztos minél kiterjedtebben kellene válaszolni, de a pisztolyos és diktafonos módszer kérdezői sem véletlenül teszik fel a kérdéseiket) kiterjedt választ kell adni, leírni, hogy egy adott pillanatban milyen beszívni a levegőt, minden áldott nap minden egyes másodpercében, milyen megkóstolni a fél éve tartogatott félszáraz vöröset, és az utolsó korty

elfogyasztása után sóvárogni *még csak egy kicsi-re*, tudva, hogy nincsen már több az üvegben, és ilyen bor egy fél évig nem is lesz, de arról is, hogy milyen magabiztosan, jó álmok képeivel telítve kelni, összetörten, vacogva ágyba bújni, egy kis fájdalommentes álomvilágra vágyva, és beszélni kellene még a csalódásokról, örömökről, munkahelyi sikerekről, az egész karrier fogalmának értelmetlenségéről, a végigizgult hokimeccsekről, és arról, hogy azokhoz a győzelmekhez igazából semmi köze nem volt, de kit érdekel ez, mikor ott a gólöröm, az igazi, pillanatig tartó, de valós, akár az orgazmusok, a sajátjai, de a másoké is, a szerelmek, a sajátjai, és néha a másoké is, elvégre egy ember nem élhet végig minden történetet, de hallhatja, olvashatja vagy nézheti őket, és azok sokszor még erősebben maradnak vele, mint a valós történetei.

Ezen a ponton pedig már olyan hosszú ideje beszélne Rozsé, hogy a kérdező – függetlenül attól, hogy milyen fél kérdezi, még egy földönkívüli is vélhetőleg – megunná a választ, az túl bonyolult lenne neki ahhoz, hogy bármire is használhassa, meg amúgy sem vele történne mindaz, amit a válaszadó leír, van neki még dolga ma, élné már egy kicsit a saját életét.

Borsodi L. László

CRYPTA FRANCISCANORUM

A TEMPLOMSZOLGA

A templomszolga szerzetesi cellájában hajnalban kel, ágya szélén ülve keresztet vet, és Urához fohászkodik. Csend van, a hajnal fényei a még és a már között lassan háttérre adnak a formáknak az ablakon túl és bent a szobában. Nem gyújt villanyt, a sötétben elbotorkál a mosdóig, hogy tiszta testtel, frissen mehessen a kápolnába, a lélek hajnali zsolozsmájára.

Csak hárman vannak, az Úrral együtt négyen. Mormolják, mondják, énekelnek, visszhangozzák. Egymásért, a rendtársakért, azért a néhányért imádkoznak, kik még megmaradtak. Hivatásokat kérnek, mert bár a diktatúra betiltotta a szerzetesrendek utánpótlását, és lassan elsorvadnak, elfogynak, mégis kitartóan kérik attól, kinél semmi sem lehetetlen, hogy új társakat küldjön, engedjen, engedélyezzen. Az ébredező fényben a jótevőkért és a gonoszokért, a lelki szegényekért és a szegény bűnösökért is utat keres az ég felé a monoton ima.

A templomszolga zsolozsma után már indul is: leakasztja a szegről nagy kulcsait, hogy reggeli misére nyissa ki az Isten házát. Villanyt gyújt, ablakot nyit, a szenteltvíztartót színültig tölti, hogy áhitattal tisztuljon, ki belép, miseruhát készít elő a liturgiát végző papnak, az oltárra kiteszi a könyvet, a kelyhet, végül az ostyát és a bort, hogy testté és vérré váljék, hogy jöjjön Isten Fia, és vigasztalja a szomorú lelkeket.

Mire a pap megérkezik, és a kántor az orgonához ül, az oltáron, az oltárasztalon a gyertyák szépen égnek, hiszen kanócukat az imént kicsi ollójával lecsípte, a szélüket ujjával végigtapogatta-egyengette, a tegnap oldalt lefolyt viaszt letakarította, hogy lángjukkal úgy emésszék magukat a szent áldozat alatt, ahogyan ő teszi gyermekkorától az élet oltárán.

A templomszolga megigazítja a misézőn a ruhát, énekelve-imádkozva indulnak a sekrestyéből, csenget, könyvet lapoz, „Kyrie eleison, Christe eleison”, „Gloria in excelsis Deo”, lapoz, lectia prima, lectia secunda, Evangelium, lapoz, homilia, lapoz, bort, vizet tölt a kehelybe, a kenyér, a bor, a szándékok, bűnök felajánlása következik, lapoz, „Sanctus, sanctus, sanc-

tus”, letérdel, csenget, újra csenget. Isten szolgája méltóságteljes mozdulattal előbb az ostyát, majd a bort mutatja fel, a templomszolga lapoz, „Pater noster qui es in caelis”, lapoz, „Agnus Dei”. És az Úr itt van, az Úr néma. Csak a templomszolga, csak a pap látja, csak azok, akik hiszve hisznek. Majd a könyörgés jön, az Úrangyala, az áldás. „Ite, missa est!” „Deo gratias.”

Elhallgat az orgona, valaki lekapcsolja a villanyokat, elalszanak a gyertyák. Se pap, se kántor, se hívek. Csak az Úr marad, csak a szentek ragyognak fel pillanatra a színes üvegablakon, majd üres padok, fakó virágok, félhomály.

A templomszolga csuhája suhog valahol, imában, önmegtagadásban megszentelt lelke sóhajt, csontos kezében kulcs csörög, kattog a zár. A föld alatti szentély ajtaját nyitogatja.

Sztrátya István fr. Romuáld

1909. december 17., Jobbágyfalva – 2001. május 13., Csíksomlyó

CSUHÁBAN, PRICCSSES NADRÁGBAN

Milyen volt ott állni a vajdahunyadi kolostor refektóriumában Szent András éjszakáján, a rendtársakkal egymás kezét fogva, szemtől szemben a részeg, revolverekkel fenyegetődő kommunistákkal? Hogy lehetett egyik percről a másikra tudomásul venni, hogy megszüntetik a teológiát, egy óra alatt össze kell csomagolni, és nincs tovább? Mire gondolt akkor éjszaka, teherautón zötykölődve, útban a piski vasútállomásra, ahonnan csak hazafelé vitt az út?

Hogy lehetett kibírni, hogy Vajdahunyadon a könyvtár könyveit a karhatalom emberei zöldséges ládába, zsákokba gyömöszölik, majd a Marosba hordják? Hogy lehetett elviselni, hogy Székelyudvarhelyen a Seraphicumot, Mikházán az újonc-, Medgyesen a jelöltházat bezárják, Kolozsvárt a nyomdát és a rendházat államosítják? Hogy lehetett tehetetlenül végignézni, hogy a kolostorokból kórház lesz, javítóintézet vagy bolondokháza?

Remegett-e a keze, amikor megfogta a munkatáborba szóló behívót? Fájt-e a karja, a háta, a lába a lapátolástól a patakvízben állva Felsőárpáson, a Nagoj-hegy tövében? Jólesett-e megszökni nagypénteken a táborból, át a vasúti hídon, hogy találkozzon templomában az Úrral? Mit kérdezett tőle?

Lugos és Foksány után miért kellett Tecuci-on újra földet ásni reggeltől estig, még karácsony napján is? A vajdahunyadi gyárban miért volt

kénytelen hónapokig cipelni a vasat? Pusztakalánban gondolt-e arra, hogy valaha mégis Isten papja lehet, miközben hordta a követ és a nehéz, olajos talpfákat a vasúti töltésre?

És hogy tudott 1957. november 24-én, pappá szentelése napján minden ellenségének megbocsátani?

Mit jelentett a szabadság kényszerlakhelyén, a dési kolostorban? Mit érzett akkor, amikor Vicén először az oltárhoz lépett, és amikor beszédéért rajongtak a hívek? Miután évekig az anyaggal kellett megküzdenie, hogy tudott úgy hatni a fiatalokra, hogy öt tanítványából pap lett? És mit gondolt elsőre, amikor lekipásztorként tért vissza Vajdahunyadra, az egykori dráma színhelyére, ahol aztán évekig a kápolnában lakott, mert a rendházat az állam bitorolta? Miért volt jó missziózni Szatmártól Brassóig és Brassótól Temesvárig? Hogy lehetett egyszerre földet is, lelket is művelni Esztelneken, prédikálni, gyóntatni és templomot tatarozni Kolozsvárt, zarándoklatokat vezetni és kaparni a falat, cipelni a cserepet a kommunizmus bukása után a visszaserzett csíksomlyói kolostorban?

Hol csuhában, hol priccses nadrágban, kucsmával vagy kalappal a fején egy apró emberke közeledik, távolodik. Nem tudni, honnan, nem tudni, hová. Kérdéseimre csendesen mosolyog, nem felel. Talán a Néma Kolostor felé tart. És derűje ott ragyog, merre járt az ég alatt: vízben, fákon, köveken, gyökerekben, és templomaiddban, Uram.

Bartók Barabás P. Albert

1927. augusztus 21., Kézdiszentlélek – 2004. október 24., Székelyudvarhely

SZAKÁCSBARÁT

Hét gyermek a családban, hétszeres szegénység. Csak egy párna jut, csak egy takaró, egy rend ruha, s odahagyva éhezést, nyomort, Déváig meg sem áll, de a ferences kolostort nem találja, pedig isteni szóra vágyik, tápláló ígére.

Mire megtalálja, a rendház kápolnájában Imets Károly gvardián Iréneusz-szal és Bernárdinnal imádkozik, Firmusz testvér Kertész néniel hagymát, krumplit pucol a konyhában. Hozzájuk szegődik, az imádkozókhoz is, a konyhán dolgozókhöz is: breviáriumot lapoz, mosogat, takarít, a konyhakertben kapál, gyomlál, de mire a konyhában elkészülne az olajos paszuly vagy a mákos tészta, és elmondana egy viccet, a csuháját katonaingre, -ba-

kancsra kell váltania, a humort feketehumorra. Amikor éppen leszerelne, Erdélybe bejönnek a magyarok, s ő újra *román* katona, majd kimennek a románok, s ő honvéd, tizedes (egy estére pedig Karády Katalin dublóre, mert a művésznő lemondta a frontra ígért látogatását), és ismét kimennek a magyarok, és végleg visszatérnek a románok, de ő többé legalább nem katona, sem színész, legalább újra kolostorban lehet, újra csendes imában, munkával, otthon övével Medgyesen, Szatmáron, Mikházán, Máriaradnán, Esztelneken.

Esztelneken rántáskavaró fő- és alszakács, aki csak a madártejbe nem tesz hagymát, *bélgym*iniszter, illatok és szaglások, ízek és ízlések mestere, negyvennyolc rendtársa öröme, kik a refektóriumban összegyűlve az ebéd-lős olvasmány után húslevest és barátpecsenyét vagy kenyérlevest és hagsmás rostélyost esznek, majd a vaspánttal zárt borospince kincsével köszöntgetik-ugratják egymást, dicsérik az Urat.

S ha a konyhabejáratnál álló falubeli szegényeknek már odaadta a napi alamizsnát, ha elmosta a húsdarálót, fazekakat, tányérokat, és helyére került kés, fakanál, vágódeszka, beteg testvéreiért imádkozik, kik már várják is, hogy kötszerrel, kenőccsel, jó szóval ápolja, a Nagy Gyógyítóra várva szenvedésüket szenderítse, bánatukat eltakarja.

Mint majd évek múltán az övét a befalazott refektórium, konyha, kriptá – kövek kocka némasága.

Gyenge István fr. Vitus

1915. augusztus 13., Csíkjenőfalva – 2003. szeptember 20., Csíksomlyó

FEKETE-FEHÉR FÉNYKÉPEK

A kolostor cellaajtóját magunkra zárjuk. Előhívás, öblítés, rögzítés, mosás, csepptelenítés, szárítás. Fekete-fehér. Fehér-fekete. Itt jó a kontraszt. Ez kissé elmosódott. Előhívás, öblítés, rögzítés, mosás, csepptelenítés, szárítás. Kuksolunk a sötétszobában. A körvonalakat magyarázza: ahogyan a vegyszeres vízben az alakok láthatóvá válnak – a Mária-szobor, a templom orgonája, tornyai.

Ő hatvan. Én tizenkettő. Fekete-fehér. Fehér-fekete.

* * *

(1. kép) Rákosterebes, 1928. november 25.

Tizennégyen születünk, de csak heten maradtunk meg. Pontok a fehér papíron. Egyik nagyapám palóc volt (pálóc, mondta), a másik sváb. Én egészen magyar.

(2. kép) Mikháza, 1948. augusztus–szeptember

Huszonégy éves vagyok, novícius. *Hora quinta est, laudetur Iesus Christus!* Nekem kell ébreszteni a testvéreket a reggeli dicséretre, de két reggel is elalszom. Büntetésből egy hétig reggel négykor kelek, és ülök egy órát páter Apollinár cellájában. *Hora quinta est, laudetur Iesus Christus!* Költögetés, reggeli ima, elmélkedés, breviárium, szentmise. Délután ismét breviárium. Már csuhában mondjuk... Mit is? Szélnek ereszt a kommunista párt.

(3. kép) Máriaradna, 1952. január

1951. augusztus 20-ról 21-re virradó éjszaka a karhatalom megrohmozta a rendházainkat, és teherautókkal minket százötvenen a radnai lágerkolostorba gyűjtött, hogy kiéheztessen, és többet Istent ne keressük, ne is emlegessük.

Ezen a képen csak negyvenöten vagyunk. Nem látszik, de én vagyok a kántor.

(4. kép) Dés, 1952–1957

Ez itt a templom. Ez itt a rendház, a rendház bejárata. Becsukódik és kinyílik. Négyágyas szobák, zsúfoltság. Az előadóterem a refektórium, a szobákban, a folyosókon tanulunk. Páter János, páter Pelbárt, páter László, páter Szalvátor, páter Anaklét. A tanáraink. Velük és nélkülük.

(5. kép) Gyulafehérvár, 1957. november 24.

A társaimmal és Áron főpásterrel a püspöki palota kápolnájában papszentelés után. A test még rab, de a lélek már szabad. Sírunk és mosolygunk. Remélünk.

(6. kép) Ojtoz, 1967–1972

Állok a Szent Fábián- és Szent Sebestyén-templom előtt. Jobb oldalamon Borcsa néni. Egy kissé elmosódott az arca. Már akkor idős, ő a házvezetőnő. Bal oldalamon anyám és apám. Úgy tűnik, büszkék rám.

Itt békén hagy mindenki: az állam, a hívek. Kétszázhusz magyar, száz román. Ma még kevesebb. És merre jár a két német? A templomlépcsőt felvette a moha.

(7. kép) Marosvásárhely, 1972–1977

Civilben, mert csuhát az utcán nem viselhetett. Páter Bodosi Marián, a rendtársam megy át a Rózsák terén, háttérben a ferences barokk torony. És a templom? A templomot, a kolostort ne keresd! Nem az előhívóveg-

szer a hibás. Még 1971-ben lebontották a kommunisták. Csak a torony maradt, és alatta a kripta. A központból a város peremére szorultak a ferences barátok.

(8. kép) Marosszentgyörgy, 1977–1984

Látkép a faluról. A plébániatemplom tornyából készült. Még több a magyar, mint a román, de egyre több a cigány. Nyugatra, az ott a református templom, északnyugatra az unitárius, keletre az ortodox s a görögkatolikus. A Máriaffy-kastély teteje beomolva, ablakai betörve, udvarát felvette a gaz.

A távolban a részletek csak sejthetők, de nem látszanak. Élesíteni, újra exponálni nem lehet, nincs miért. Csak emlékezni, emlékezni kell.

(9. kép) Marosvásárhely, 1984–1989

Munkagépek. Hallom, ahogy dübörögnek. Négyemeletes, tízemeletes tömbházak nőnek ki a földből, házak tűnnek a föld alá. Munkások vonulnak, rigmusra szólamokat kiabálnak kedvetlenül. Épül a szép világ, de hiába fúj a gyár és zúg az induló, hiába szólnak az idegen harangok, nem nyomják el a halálsikolyt. A Gecse utca pincéiből felhallatszik.

(10. kép) Esztelnek, 1989–2013

Az ott a templom, a templomon túl a kert. Valamikor ott dolgozott kálákában a fél falu. Nemcsak Isten házába, a szántóföldre, a gyümölcsösbe is jöttek, hívatlanul, de ma Margitka egyedül sűrölja a kolostor-, a templompadlót. Nem jönnek, nem jönnek a *hidegkovácsok*, és nem segítenek! Traktorom a fészker alatt, már nem használok el tíz kiló forrasztódrótot egy évben. Ha kinagyítom, látható: a templomajtóról, a falakról lassan pattog le a festék, s a kilincs is rozsdásodik, mint én. Nincs erőm művelni már se lelket, se földet.

Ez itt a rendház. Ajtóit bezárja. Évek óta egyedül lakom. Társaim, kikkel együtt imádkoztunk, miséztünk, kaszáltunk-kapáltunk, itt hagytak: ki más kolostorba ment, ki ide, a temetőbe.

A halottak vigyáznak rám.

* * *

Fehér-fekete. Fekete-fehér. Ő nyolcvanhat, én mindjárt negyven. Nem rögzülnek az alakok, a formák. Mindenek mozognak, mosódnak, mindenek mozdulatlanok. Túlexponált fényképek.

FÉNYBEN, CSEND BEN

Köszönöm földműves apámat, köszönöm dolgos édesanyámat, köszönöm Gyergyószentmiklóst, köszönöm a teremtett világot. Köszönöm Assisi Szent Ferencet, hogy az ő ösvényein indulhattam, s hogy újra és újra legyőzve bűnös magamat, rendi testvéreimért, népemért élhettem.

Köszönöm a dési titkos teológiát, Székelyudvarhelyen a zsugorodó Seraphicumot, szigorú és igazságos nevelőimet. Köszönöm a deportálási parancsot, Máriaradnán a kényszerlakhelyet és a hívek adományát, kik ott az éhségtől, kétségbeeséstől megmentettek. Köszönöm bölcs előljáróimat, s hogy Désen újra kényszerlakhelyen élhettünk, a lakhelyelhagyási tilalmat köszönöm.

Hála neked, hogy szolgáltnak kiválasztottál, hogy szerzetesed is, papod is lehettem. Köszönöm a Csíki-havasokba rejtett, a Hárompatak völgyébe süllyesztett Kósteleket elbujdosott székelyeivel, csángóival, görögkatolikus románjaival. Köszönöm, hogy fogva tartott Fogaras, hogy maroknyi híveimet vigasztalhattam, ahol már csak ők, már csak te értetted nyelvemet, melyen egykor Csáky István, Bethlen Gábor is beszélt. Hogy aztán szabadulván, következék, következék: magyarul Déva, románul Deva, szászul Dimmrich, hol „Tizenkét kömijes ésszetanakodék”, hogy a magyar s szász szó befalaztassék. Köszönöm, hogy társaimmal falakat bonthattunk, és újraépíthettük, mit az idő s akaratod engedett, hogy megvan még a várrom, és főként áll a templom Csángótelepen. És köszönöm, köszönöm Csík-somlyót, Szászvárost, Kolozsvárt és Brassót, hol minden erdélyi testvérem szolgáljaként szolgálhattam, apjuk, nagyapjuk, dédapjuk lehettem, hogy a rendtartományt általam is megőrizted.

Köszönöm, végül köszönöm, hogy Dévára megtérhettem, hogy ágyam van, meleg szobám, ápolóm, gyógyszerem, vizem, kenyérem, hogy vannak még szavaim, melyekkel megszólíthatlak, és van ablakom, melyen beárad a fény. S hogy egyszer a fényesség csendben te jössz el, köszönöm!

Benedek András P. Domokos

1929. november 29., Gyergyószentmiklós – 2012. december 20., Déva

Tamás Dénes

(A HÍD)

RÉSZLET AZ ÉLŐ HÁZ CÍMŰ REGÉNYBŐL

„A szerelemben az a szar, hogy nem minden, és a szerelmen kívül unalmas a többi benne” – mondja Nyugi az egykedvű hangján, kényelmesen elfeküdve a sarokban elhelyezett ágyon. Akár egy nyugtalanító rejtvény feszül ki a kinyilatkoztatása a levegőben, alig lehet érteni belőle valamit, sőt, amit felfog az értelem, azt is tagadni kell egyből, vissza kell utasítani, vagy, mert cáfolni nem lehet, kitörölni, elfelejteni. Még hogy nem minden a szerelem? Hogy lenne valami rajta kívül is? Valami unalmas, monoton, álmosító, eseménytelen. De mi? Mikor még a Flórától elválasztó távolság is elevenen feszül ki közöttük. Még várakozni is izgalmas rá, hiszen az eltiktakoló másodpercek, az otthoni álmatlan, szétizzadt éjszakák is a vele való találkozás kezdetét jelzik. Vagy ott van a nyári vakációban a falujába vezető vonatút, az a nyolc és fél óra utazás a bűdös, mocskos személyvonaton. Hogyan lehetne elmagyarázni azt a zsidobongó érzést, ami a vonatút során támad fel benne? Amit minden táplál, ami körülötte feltűnik, történik. A lassan begördülő és távolodó állomások, az egymás után sorjázó villanypóznák vágója, a tekintetbe belekapó táj felvillanó és egyből kihunyó alakzatai: a hullámzó dombhátak, az elkígyózó folyókanyar, rajta lengőhidak sokasága, a magasra rakott kőkerítés, a fák lobogó koronái, a felhők feldúlt ábrázata. De leginkább az a mérhetetlen szabadságérzet, ami a vágatózó vonat feltárt ajtajában fogja el, amikor a veszéllyel nem törődve kiáll a vaslépcsőre, a lába alatt elrohanó töltés fölé, nekiveti hátát a vasajtónak, egyik kezével az ajtó kilincsét markolva, és menetirányt beletartja az arcát, az egész testét a szembe csapó szélbe, a látóhatár tetejére szinte odaszegeződött nap ragyogásába, az egész elszárguló mindenségbe. Az elemek között állva minden porcikája száguldással, szédülettel töltődik fel, meg egy sejtelmes bódulattal, ami mintha azt próbálná a tudomására hozni: minden egyes állomással, minden egyes fejveszetteen rohanó póznával, dombhátal, sziklabérccel nem elfogy a táv, hanem a közelség növekedik.

Nem is növekedik, itt van, mindent megszólít, elborít, életre hív.

Most éppen ezt a közös télutói kirándulást, amely ki a városból, a Szarkakőre, a várostól jó pár kilométerre található sziklafalig vezet. Furcsa azt

mondani: közös kirándulás. Ott, ahol minden közös, felesleges ez a jelző. És minden közös, ahol ketten megfordulnak. A „mi utcánkon” mennek ki a városból, a „mi cukrászdánkban” kanalazzák be a „mi krémesünket”, a „mi padunkba” ülnek be szilenciumon a tanulóba, a „mi asztalunkhoz” huppannak le ebédelni a kajládában, a „mi sírunkhoz” mennek ki olvasni a temetőbe, a „mi stoppoló helyünkre” állnak ki autót fogni, hogy átruccanjának a szomszéd városba könyveket vásárolni. Még a város mellett elhaladó vasúti sínekből is a „mi sínjeink” lesznek, pedig annak a talpfáin csak egyszer ugrálnak hosszasan, a hátukban percről percre növekvő veszedelemmel. Mindenütt, mindenben ott van ez a „mi”. Csak éppen ebben a „mi”-ben nem egyenlően oszlanak el ketten. Jóval több van Flórából, mint belőle. Sőt, ő nincs is benne egyáltalán, csak annyiban, hogy látja, érzi Flórát, ahogy végigmegy az utcán, ahogy beül a cukrászdába, a padba, ahogy olvas Tutukánk sírja mellett, ahogy nyugalmat erőltetve magára, kezével intetet a szembejövő autókna. Látja mozdulatait, kezének akkurátus ívét, ahogyan a bal oldali fülcimpája mögé igazítja hajtincseit, szemgolyóinak repdeső mozgását, ahogy a könyvek fölé hajolva olvas, látja mozgás közben az enyhén kifelé hajló lábszárait, amitől picit imbolygóvá változnak lépései, mintha mindig egy hajó fedélzetén haladna előre. De ezek csak apró mozzanatok, részletek, amelyek rávetülnek helyekre, tárgyakra, hogy beemeljék őket a közösbe, amitől ezek a helyek és tárgyak kiszakadnak a térből és az időből, létezésük csak saját maguk halovány másolatává változik, és nekiindulnak, keringeni kezdenek egy széttört és összerakhatatlan örökkévalóságban, mint bolygók egy bonyolult, áttekinthetetlen csillagrendszerben.

Az egész, a minden, valamivel másképpen történik meg.

Mintha egy időtlen, parttalan, befoghatatlan tágulásra hosszasan képeket exponálnának rá. Szétszórt, töredezett, mégis összefüggő képeket, egy táj mozaikjait, amelyeket nem lehet összerakni, nem is kell, mert nem önmagukért vannak ezek a képek, hanem hogy jelezzenek valamit, ami más-ként nem tud feltűnni, nem tud megmutatkozni.

Mintha leginkább egy táj képe állna legközelebb ahhoz, amit ilyenkor érezni lehet.

Először az út tűnik fel. Oda és vissza lehet menni rajta. Hosszasan visz ki a városból. Igaz, ezt csak érezni lehet, valami mérhetetlenül jót, fontosat, jelentőset, ami ott van ebben a közös vonulásban. Látni azonban csak két képet lehet, az ismétli magát, akár a végtelenségig: egy hosszasan jobbra kanyarodó, emelkedő útszakasz, amelyet mindkét oldalon sűrűn beültetett, alacsony fenyőfacsemeték szegélyeznek, meg néhány idevillanó nedves

sárrög, ugyanott a földön, ahogy szétnyomódnak, szétkenődnek a lépések súlya alatt.

Mi állítja meg, rögzíti azt, ami jelentéktelennek tűnik? Mi van e képek mögött? A figyelemnek, az érzések folyásának milyen megugrására volt szükség, hogy megmaradjanak? Minek kellett történnie, hogy hirtelen rájuk exponált a tekintet, kimerevítette, rögzítette őket, és elhelyezte az emlékezet tárházába. Ami, érződik, minden, csak nem ház. Semmiképpen sem ember építette, nem ember munkálta meg. Ezért irányítani sem tudja. Barlangszáda? Szakadék? El-elduguló szűrőrendszer, ami a szívet, az elmét védi? Átjáró a mennyországba? Kapu a pokolba? Buzgár egy hatalmas víztározó gátjának oldalán? Nem lehet tudni. Csak a sohasem létezett, soha meg nem mutatkozott egészből lehetne visszafejteni a választ, ahogy ezeket a képeket is. Mert itt vannak ezek a képek, meg a visszaútból is néhány: hófoltokkal ragyásított alacsony dombok hullámszáma a szikár, szürkés ég alatt, sűrű bokrokkal szegélyezett, girbe-görbe patakmeder – mind itt vannak, és, mint éjszakai égen a villám cikázásai, jelzik a tágulás mértékét, vagy miért ne, mértéktelenségét.

Mert elég, hogy megérkezzenek a sziklafalhoz, egyből megugrik a tágulás. Ahogy a képek is sorjázni kezdenek. Egy keskeny sziklakiugróra állnak ki, majdnem a mélybe zuhanó mart szélére. Hallgatnak, nem szólalnak meg, közelebb vannak egymáshoz, mint amit a szavak ki tudnának fejezni. Csak fázósan egymáshoz tapadnak, és nézik ezt a barátságosan hullámszó vidéket.

A tél még nem vonult ki egészen a tájból, rajta hagyta fehér pamacsait. Egészen a Budvár erdős oldaláig el lehet látni innen, ahogy az oldalban lefutó gyümölcsös is felsejlik a távolban. De még a város egymásra tapadt, eltorzult épületei is tisztán kivehetőek. A földfelszín egymással párhuzamos hullámszáma vonul végig a dombokon. Benne egy idegen teljesség építi fel magát kockáról kockára; kimért, belső arányosság, térbe bekötött, de mégis szabad, lélegző távlat, ami végül nekifeszülve, szinte rápréselődik a lát-határ kékeszürkés vásznára. Mert ez érződik leginkább, a rápréselődés, a ráfeszülés, mintha túl szűknek bizonyulna ez az emberléptékű forma, hiába lehet oda-vissza vonultatni a tekintetet rajta, az végül mindig a kékes-szürke háttéren állapodik meg, azt próbálja szétszakítani.

Pedig nincs szükség erre. A lábaknál egy másik tágasság igézi magához a tekintetet. Önkéntelenül közelebb lépnek a sziklafal széléhez, egészen oda, ahonnan mélybe hanyatlik a mart. A cipőjén akad meg egy pillanatra a szeme, mintha félne attól, hogy egyből az előtte megnyílóra fókuszáljon.

Mintha érezné, hogy nem lesz többé visszatérése onnan. Megint a piros csíkos, foszladozó sportcipő van a lábán. Miért nem fáznak a lábai, csodálkozik el. De nincs idő ámuldozni, a lábaknál eddig csak mocorgó szédület felér hozzá, és teljesen lefoglalja magának az érzékeit.

Nem állnak túlságosan magasan. Nem törpülnek el túlságosan odalent a dolgok, még minden tisztán kivehető. Csak néhány emelettel lehetnek a fák csúcsai fölött, kopasz koronák bólogatnak odalent, de a lenti tisztás is világosan idelátszik: hófoltos, süppedékesnek tűnő felület, rajta néhány hatalmas szikladarab, közöttük elkanyargó, soványka ösvény. De nem a beazonosítható elemek a jelentősek, hanem a közöttük létesülő viszony, annak az örvényszerű jelenléte próbálja vallomásra fogni őt. Még nincs egy ilyen látvány: egyszerre zuhan szerteszét és áll egyben, ami van. A vonzottság és az iszony egyszerre része a dolgoknak. Szinte bele lehet nyúlni az alattuk remegő, kavargó térbe. A távolság tűnik legyőzhetőnek, átléphetőnek. Megigézően közelinek. Mintha hazaérkezhetne. Hazaérkezhetnének. Jobban magához vonja Flórát. Úgy érzi, a legszebb ajánlatot teszi meg neki, amit egy ember a másíknak tehet.

„Ugorjunk le. Együtt!”

Vajon megszólalt? Vajon kimondta egyáltalán ezeket a szavakat? De nem is ez a fontos. Hanem csak az, hogy ráérezett, ebben az űrben, ebben a zuhanásban van a helye annak, amit Flóra iránt érez. Mintha megértette volna, miért vágta a tigris velük, amikor testetlen közelségben összeforrnak a hasában. Minden, ami közöttük történt, történni fog, ebben az ugrásban tud otthonra lelteni. Két áttetsző, gyönyörűséges árny vált le róluk, és zuhanni kezdett lefele ebben a mindennél erősebb valóságban. A levegő befogadta őket. Nem fognak összetörni a földön, szétkenődni a sziklatömbökön, hiszen odalent az idő, a tér visszafordul önmagába. Emeletek sokaságai nyílnak meg a légben. Mindent, még a képzelet legnyugtalanítóbb árnyait is be lehet dugdosni süvítő réseikbe. Érzi, ezekben a résekben vannak a legnagyobb védettségben, biztonságban. Ott nincs, ami elválassza egymástól őket. Ott aztán tényleg nincs mitől félniük.

Egy ilyen résben kell legyennek most is, amikor Flóra lemossa a testéről a másnaposság megtörtségét, csatakját. Pénteken megint inni voltak, majdnem az egész háló, a vasúti sínek melletti pizzázó földszinti kocsmájában. A reggel alig őriz meg valamit az estéből, csak a teljes szétesettség, erőtlenség jelzi: megint nagyon elszaladt a ló velük. A többiek is még mind alszanak, mint ledobott cementes zsákok, ruhásan hevernek az ágyaikban. Mintha töviskoronát viselne a fején, úgy hasogat a homloka. Meg a taccsot

is kidobta az éjszaka az ágyban, az ágy mellett a földön, meg a párnája sarkán lepedékes hányásfolt éktelenkedik, de még a hajára is került belőle valamennyi, csimbókosan tapadnak össze a hajszálak a fején. Büdös, lepedékes a szája. Utálja magát.

Hozzá se szól Flóra, amikor reggel benéz a szobába. Nem kezdi vádolni, felelősségre vonni. Leül mellé az ágyra, nézi, nézi, lassan felvonja a szemöldökét, majd megfogja a kezét, felhúzza az ágyból, és a kezétől fogva bevzeti a mosdóba. Egyik csapnál langyos vizet enged egy műanyag mosdótálba, leteszi a betonra a tálat, és kezdi lefejtetni a testéről az elkoszolódott pizsamaruhát, egészen addig, míg egy szál alsónadrágban marad. Szégyelli magát előtte, szégyelli az alig hatvan kilóját, a kilátszó bordáit, a beesett mellkasát, a vézna combjait, hogy szinte lecsúszik a bő, gyanús színű alsónadrág a derekáról; szerencsére megtartják a kiugró csípőcsontjai. Húzódózni kezd, tiltakozni a kezeivel, nem akar beleállni a mosdótálba, egészen addig, míg Flóra megelégedi a huzavonát. „Ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám” – mondja határozottan. Majd leveti a felsőruháját, csak egy feltúrt ujjú ingecske marad rajta, törülközőt köt a dereka köré, és, vízbe mártogatva egy rongydarabot, elkezdi lassú, óvatos mozdulatokkal törölgetni a testét.

Mivel lehetne visszaadni a víz simogatásának az erejét? Ahogy bársonyosan lecsorog a lapockák között, a háton, a hason, a combokon. Lassan csepeg alá a mosdótálba, apró hullámokat keltve odalent. Hűvös érintés, ami felkelti, életre hívja a test szendergő, még be nem mocskolt erőit. Mindenütt megérintve érzi magát. Mintha áradni kezdene a teste, benne pedig virulni a csont. A gyomrában melegségfolt, fényfolt jelenik meg, ami gyorsan szétsugárzik, szétárad az egész testében. Már nem fáj semmi, elhagyta a fájdalom, a megtörtség, frissnek, könnyűnek érzi magát. A rosszul záródó csapokból nekiinduló és a mosdókagylók kerámiaaljának nekiütődő vízcseppek máskor bántó, szúrós hangja is elviselhetővé szelídül most. Ragyognak a vízcseppek a kifeszülő bőrén. De azt érzi leginkább, bárki elé odaállhat, hogy megítélje: ki ő, mennyit ér. Nem fél semmitől. Soványsága, meztelensége, védtelensége az ereje. De azt is tudja, nem rendelkezhetne ezzel az erővel, ha Flóra meg nem mutatja, hogy birtokolja, az övé.

Szét lehet ezt törni? Meg lehet ezt szüntetni? Ki lehet esni a levegő réseiből?

Nem könnyen, nem egyből.

Csak a végén lehet biztosan tudni, mi roppantja meg az egészet. Mi lopja be a kételyt a bizonyosságba, ami aztán hétről hétre, hónapról hónapra

észrevétlenül fertőzni, majd még később, rágni kezdi a gondolatokat, az érzéseket.

Amikor megtörténik, csak egy szinte észrevétlen lökésnek érződik. Majd teljesen el is tűnik az elkövetkező napok, hetek, hónapok folyásában. „Hajaska azt akarta, hogy újra járjunk. Visszautasítottam” – böki ki Flóra néhány nap múlva, miután visszatér a hétvégi kirándulásról, ahová nélküle ment el. Pontosabban, nem is tér vissza, már nem ő érkezik meg, hanem csak az üres porhüvely, aki itt van, itt történik, de még sincs jelen. Csak pislog, amikor a Dzsungelben az ölében ül a padon. Pislog mellette a szilenciumon, mindenhol, ahová együtt mennek, mintha nem is őt nézné, hanem egy hatalmas, üres falat, amit nem tud befogni a tekintetével. Nem lehet megharagudni rá, mire is, nincs mire lefordítani ezt a vallomást. Hiszen még a féltékenység görcsei sem léteznek közöttük, különben is, egy hét múlva a pislogás is eltűnik, visszatér a jelenlét Flóra szemébe. Csak a lökés érződik, mintha egy pillanatra a föld válna papírvékonyra a láb alatt, és ezután ezen kellene járni, de utána eltűnik ez az érzés is, túl mélyen lüktet át a lökés, nem tud belekapni semmibe, amit magáénak érez, gondol, ezért meg sem tud fogalmazódni, még indulattá, dühhé sem tud fejlődni, hogy levezetődjön.

Csak a világot szedi szét észrevétlenül.

De úgy, hogy közben minden marad a régiben. Maradnak a „mi sétáink”, az együtt tanulások, a könyvvásárlások, ami után egy feldobott pénzéremmel döntik el, ki lesz a könyv elsődleges tulajdonosa, amit azért mindketten szignálnak aláírásaikkal. Marad a lassan elpergő nyár telített üressége, a feléje vezető hosszú vonatút felizzított heve, az öröm még tudatlan pulzálása a hasban, maradnak a cipővel szétsikált ondófeltok a tan- és a tanulótermek padlózatán, de leginkább a Flóra testére tetovált tágasság marad, a naplemente, kikeverhetetlen színeivel, aminek mintha ő adna nevet, de ő szólítja elő az erdő titkolózó neszeit, a fűcsomók sugdolózását, a befagyott tócsák sikamlós ropogását is.

A változás máshonnan érkezik.

Nem is érkezik, egyből itt terem, előnt, kitölt mindent. Tárgytalan feszültség, akaratra álcázott kétely, bizonytalanság, kérésként felmutatott birtoklásvágy, közös célnak beállított önzőség.

Száguldó, önnön sebességüktől elemésztdő meteorok ütköznek így össze az éjszaka egén.

Éppen az oroszlánok közelében állnak, egymással szemben, a bentlakás fölötti macskaköves úton. Biztosan veszekednek, hiszen tátog a szájuk, sze-

meik ki vannak meredve, az arcvonásaik el vannak torzulva. Csak éppen valamilyen érzékelhetetlen erő nullára húzta le a hangot, így az egész part-ra vetett halak tátogásaként hat. Ilyenkor különben is elégtelenek a szavak. Ezért kell ordítani, sikítani őket. Vagy ha már ez sem segít, köpni kell. Phüü. Csattan Flóra nyála az arcon. És mintha hirtelen egy pillanatig a hangot is felhúznák, a szavai is elérik. „Tudatosan gyűlöllek!” – sziszegi oda a mondatot. A gyomrában hangzanak vissza a szavak. Szinte felhordják a tartalmát. Érti, meg tudná ütni. De ez is kevés lenne. Visszaköp. És innen nincs megállás. Percekig köpködik egymást. Némán, ütemesen, önnön kínjukba dermedve. Csak Flóra lávaszínű szeme mered rá, miközben az arcát lassan elfedik a köpések nyomai, de az ő arca sem fedetlen, a nyál lárvaformái lassan araszolnak alá a homlokán, az arcán, a szemei között, égető maszk feszülhet így az arc húsára, bántó, idegen szagú, hűvös lepedék, szinte magával fejt, lenyúzza a bőrt, lüktet a hús alatta, valami nem emberi van ott rajta, de az is néz szembe vele... egy másik védtelenség, egy másik közelség, együvé tartozás.

Azért ez más foka a meztelenségnek, mint amit a mosdóban érez, miközben Flóra óvatos mozdulataival lemossa a testét.

Mégis ugyanaz. Mert, alig fullad ki a düh bennük, megint ugyanazt érzi Flóra iránt, mint eddig: a teljes odaadást. Megfogja a két kezét, de még előtte a vastag pulóvere ujjával óvatosan letörölgeti arcaikról a nyálfoltokat, és így, kézen fogva, a másik szájszagával megjelölve, még percekig állnak egymással szemben az oroszlánok mellett, mint akikre egy tornádó sújtott le, amely feldúlt, szétdobált mindent, most pedig a legnagyobb alázattal, tapintattal kellene a helyére rakni a dolgokat, így próbálva meg elfelejtetni a rombolás felmérhetetlen munkáját, tudván azt, hiába kerülnek vissza a dolgok a helyükre, mégsem lesz semmi ugyanolyan, mint előtte.

Később többször lecsap a tornádó közéjük. Más testnedvek is nekiindulnak. Flóra vére dől az orrából, miután kézháttal arcon üti. Túlméretezte az ütést, ennyit tud, pedig csak jól rá akart ijeszteni, hagyja abba a hisztit, ne mind pánikoljon neki; „kutyaharapást szőrével”, olvasta valahol a tanácsot, ezért csapott oda. Most pedig ott áll, nézi, mi történt, néz tehetetlenül, miközben patakokban dől Flóra orrából a vér, és kifordult szemekkel csak sikít, sikít, hörgésbe, vonyításba fordul át a hangja, nem lehet megnyugtatni, mintha ledöfték volna, teljesen véres az arca alsó fele, de még a blúza eleje is. Mégsem ez bír a legerősebb jelenléttel, hanem Flóra arca, miután átvonul a roham rajta. Mert idővel elmúlik a pánik, csillapodik Flóra zihálása, kisimul az arca, de nincs gyűlölet, harag rajta, hanem teljesen ért-

hetetlenül, miközben ő egy megvizezett zsebkendővel a vérfoltokat próbálja felitatni róla, a megverték, a megalázottak álmodozó méltósága jelenik meg a szemében. Hallgat, nem panaszkodik, nem vádol, csak ellágyult vonásokkal, tétován néz maga elé, egyszerűen szelíd, lehetne mondani, ha jó lenne valamire ez a szó, de melyik szó tudná visszaadni azt az érzést, ami ez az arc látványa után támad fel benne, ami azt jelzi világosan, egyértelműen: nem lehet többet megütni. Nemcsak őt nem. Senkit.

Érinthetetlen Flóra.

Amitől csak egy lépésnyire van az, hogy elérhetetlen. Távol került tőle. Mert a harc folytatódik. De már nem kívül, vagy lehet ott is, de mit számít az, mit számít ahhoz képest, hogy azt kezdi érezni: elveszítheti Flórát. Hogy talán már nem szereti. Nem szereti eléggé. Kevés hozzá. Valami rossz van a torkában összegyűlve. Egymásra hengerelt, szétszalazhatatlan érzések sokasága, amit nem lehet a torkon csak úgy letuszkolni, hogy aztán el-emésztődjön a mélyben, a sötétben. Nem emésztődik el semmi, és a sötét is veszélyes. Irtózatos. Csillagtalán, mocsárszagú éjszaka borul rá, ami alól ki kell szabadulni. De hová? Amikor látszólag nincs semmi baj, hisz még mindig együtt vannak, együvé tartoznak, együtt történnek mindenütt. Mégis olyan, mintha egy folyamatosan repdeső szívverésből minden harmadik ütés kimaradna. Nem ütne ott a szív. És ahogy telnek az órák, a napok, hetek, hónapok, a hiány is növekedésnek indulna ezáltal. Az üresség a szívben. A halál szinkópája. Hogy lehet ilyen szívós ereje annak, ami nincs? És mintha egyre edesebb, fanyarabb volna ez az úr. Főleg ha meglátja Ágneszt a bentlakás folyosóin, vagy ne adj isten, az ebédlőben lábremegtető közelségben mögötte kell állnia a sorban. A tálcán hosszúkás, leválni készülő vízfolt remeg. De más lányok is feltűnnek, legalábbis hosszú idők után most már észreveszi őket, hiszen eddig is körülötte voltak. Észreveszi Petra hatalmas és tág szemeit, erős ajkát, az arcát keretező borzolt hajtincseit, sovány, csenevésznek tűnő, de mégis hajlékony, nyúlánk testét – már Petra kinézete is felér egy forradalommal –, ahogy észre kell vennie Eszter egyre feltűnőbb jelenlétét is az osztályban, a magasan szállongó hangját, amit olyan bűgön, érzéken tud a földre lehozni, magabiztos közlekedését, ruganyos mozdulatait, amelyekkel mintha a levegőben formálna meg egy alakatlan szobrot, vonuló testének egy mélyebb, állandóbb, de mégis továbbformázható lehetőségét. Szinte érthetetlen, hogyan lehet a szépségnek ennyi szivárványozó árnyalata, ennyiféle arca, izgalma, telítettsége. Máskor pedig mintha letámadná Flóra közelsége. Kiszorítana minden mást. Elég, hogy ott legyen az oldalán, egyből a születés, a kezdet érzékenységében kezdenek

fürödni körülötte a dolgok. Mintha most lépnének ki a megnevezhetetlenből, most kapnának nevet, mutatkoznának be. Erdő, mondja az erdő. Fa, mondja a fa. Fűszál, mondja a fűszál. Bokor, mondja a bokor. Szellő, mondja a szellő. Naplemente, mondja a naplemente. De nemcsak bemutatkoznak a dolgok, hanem egy csodálatos teret nyitnak meg előttük, ami egyből közelséggel és vágyakozással itatódik át. Mintha maszatos gyerekujj rajzolna remegő szívárványt az ég hártyalapjára. Csak elkezdődni lehet ebben az ébredésben, folyamatosan másnak, újnak, többnek lenni.

Aztán egyszer csak üresbe üt a szív.

Felhasad a telítettség, és bántó szagot bocsát ki magából.

Ilyenkor csak arra képes, hogy nekiinduljon a város utcáinak, s hagyja, hogy a dülöngélő házközök, a meghajlott póznák, derékba tört fák, a vele szembe sétáló maszkszerű arcok vonulása a szomorúság egynemű, összesűrűsödött közeget borítsa rá. Mint lábos aljáról felkapart zsiradék, olyan ez a szomorúság, nem lehet kievickélni belőle. Hogyan lehet egy beteljesült szerelem betege lenni? Bele kellett volna pusztulnia abba az érintésbe, a gyümölcsöskertben, ezt érzi. Bele kellett volna hálnia a másik test elemébe, hogy ne történhessen meg a változás, az eltávolodás. Vissza akar jutni oda, vissza a tigris hasába, még akkor is, ha nemcsak ketten lennének odabent. A levegő réseibe vágyik, ahol a zuhanás a szájra forraszt minden bizonytalanságot, minden kételyt. Még mielőtt megtörténik az, hogy nem ismeri fel Flórát. Mielőtt egyszer csak teljesen idegenné válik, vagy a felismerhetetlenségig átalakul.

Pedig ez is megtörténik. Hiába ül már órák óta itt a falu közepén, az élelmiszerüzlet előtti betonon, csak nem érkezik Flóra. Pedig megbeszélték telefonon, ebben a faluban fognak találkozni, innen indulnak fel az erdőmélyi tóhoz sátorozni. Ő a kora reggeli vonattal jött meg, ami lent tette ki a síneknél, onnan ballagott fel a faluba megvárni Flórát, aki, tudta, autóstoppal fog érkezni. Már két hónapja nem látták egymást, csak a képzelet rakta ki széteső mozaikokból ezerszer s ezerszer egymás után az arcát. Most ezt az arcot szeretné viszontlátni, de nem érkezik meg az arc, hiába telnek az órák egymás után ebben az aszfaltpuhító melegben. Csak egy rá hasonlító lány száll ki egy autóból, még a hátizsákja is olyan, mint a Flóráé, de nem feléje indul, hanem lekanyarodik a vasútállomás felé vezető útra. Az egész nap így telik el. Lassan délután lesz, lassan a magával hozott könyvet is kiolvassa a forró betonon. Mikor egyszer csak megérkezik Flóra. A vasútállomás felé vezető út irányából tűnik fel. És ekkor derül ki, ő volt a lány, aki kora délelőtt kiszállt az autóból, aki Flóra hatalmas hátizsákját

hurcolta a hátán. Flóra volt az, akit nem ismert fel, akit most is furcsán méreget a szemével, mert megváltozott, mert a hosszú vakációban átalakult... meghízott. Nézi, méricskéli Flórát, aki közben bátortalanul átöleli, megcsókolja, ott van karjaiban átváltozott valósága, de hiába, mert mégsem tudja kiűzni a szemébe betörő idegenséget, aki Flóra helyett érkezett meg, azt az alakatlan fehér szörnyet, ami mintha az ég háttéréről vált volna le, és ki-törölhetetlenül rászabadult.

Nem bírja ezt már tovább. Túl sok ez neki. Legalább ha kiüvölthetné magából ebben az összepréselődött tömegben. A zene is alájátszik gyötrő fájdalomnak, „szerelem, szerelem”, „megint itt van”, üvölti együtt a furcsán és ironikusan kántáló hanggal, na meg: „köpni kell, phű, köpni kell, phű”, fröcsköl a tajték a szájából, pedig azt is tudja, nem kiköpni akarja magából a szerelmet, nem megszabadulni akar tőle, hanem azt szeretné, arra vágyik, hogy újra minden legyen. Visszavágyódik a levegőbe. Érezni akarja, ahogy emeletet vált velük együtt a levegő. Ahogy kikapcsolja az időt, a köztük lévő irtózatosságot a zuhanás. Gúnyosan összemoszolygó szemek figyelik oldalról a vergődését. Mintha egy üres, túlvilágított színpad közepére lökték volna. Nem bírja elviselni ezt, kitámolyog az éjszakába. Felbotorkál a Kossuthon, de még nem akar visszatérni a bentlakásba, ezért letér a Dzsungel irányába. A lacto-bár előtt azonban megtorpan. Hányszor tértek be ide Flórával, a „mi lacto-bárunkba”, megenni „a mi túróspuliszkánkat”, hozzá hideg ízű szánát vagy kefirrt inni. Éles fémszag szúr az orrába, lekopott festésű fémkorlátok, frissen elmosott, zománczott pléhedények és pléhtálcák szaga. De nemcsak a szag eleven, mintha az egész lacto-bár világítana, az egész világoskékre meszelt külső fal csapongna, repdesne, mintha helyettük próbálna létezni, helyettük, akik már nincsenek sehol. „Talán a levegőben, a levegőben...”, mormogja maga elé, és elindul a Dzsungelbe, elindul az egyetlen magassághoz a városban, ami hirtelen eszébe jut.

A hídhöz.

Innen más módon kellene mesélni. Fel kellene dúlni a szavak, a mondatok rendjét, el kellene vetni az igeidőket, a határozószók mankóit, mert valami olyasmit kellene megjeleníteni, amiben nincsen előtte és utána, de még a pillanatszerűség összeránduló, mégis kibontható sűrűsége is hiányzik. Ahogy a térbeliség egysége sem képződik meg, hiszen egyszerre több dimenzióban zajlanak az események, sőt egyszerre több valóságban, s ezért a valóságelv is zárójelbe kerül.

Mi marad akkor biztosan? A lépések természetesen, amelyek elviszik a hídig. Át a parkon, a magas, lengedező fák között, az egyre mélyülő sötét-

ben, amelyből csak néhány lámpa metsz ki magának önzőn egy-egy betegesen sárga fénykört. De nemcsak elviszik, hanem fel is lökik a lába alatt inogó deszkázatra, eljuttatják egészen a híd közepéig. A lába alatt a mélyben a várost átszelő folyó csordogál tova, kotyogós hangot hallatva. Itt még van előtte és utána. Mert még az a pillanat is világosan kirajzolódik, amelyben a híd korlátja mellé lép, és egyik lábával elrugaszkodva, a mélybe akarja vetni magát. Akarta, esetleg. Mert a következő pillanatban már nem lehet akaratról beszélni. Nem lehet már irányítani az eseményeket. Már átbillent, átfordult. De nem esett alá a folyóba, hanem megérkezett egy olyan valóságba, amelyben egyszerre több minden hat és érvényes. Amelyben nem mindennek van neve, ha pedig van, akkor nem biztos, hogy azt is fedi, ami előtűnik. Azt érzi, egy hármas osztatú térbe került bele, amelynek a dimenziói azonban függetlenek egymástól, mint egy megbomlott harang nyelvei kalimpálnak el egymás mellett. Egyszerre történnek ezekben a dimenziókban az események, de ami egyszer meggesik, arra többször rá lehet látni, attól függően, éppen merre fordítja a fejét.

A felső fertályba, hiába van éjszaka, erőteljesen tűz be oldalról a nap. Csak alkonyodás előtt ilyen lágyak, hívogatók a fények. Ebben a fényben pedig jómagukat, Flórát és Kristófot látja, szívszorongató közelségben, kézen fogva átgyalogni a város felett. Nemcsak őket veszi észre, hanem a város egésze is látszik, élesen kiválnak a tömbházak, a sportcsarnok, de a folyó elkígyózó csíkja is világosan kirajzolódik, rajta a keskeny fahíddal, az utak, a járdák, a park hatalmas lengedező fáival. Angyalok kukucskálhatnak le ilyen módon az égből. Jó tudni, hogy mindig fel lehet nézni közéjük. De most nem kell csüngenien ezen a tudáson. Könnyedén el lehet engedni. A láb alatt megnyíló térben ugyanis legalább ugyanennyire érdekes dolgok történnek.

Nem létezik még egy ilyen nyitottság, ami odalent fogadja. Legalább ezer élet rejtőzik a levegőben, azt érzi. Ő pedig bárkivé és bármivé átváltozhatna, ha akarná. Mintha spongya törölné le a palatáblát, úgy válik üressé az eddigi élete. De nem azt érzi, hogy újjászületik, hanem hogy mindig is ilyen csupas, formátlan, alakítható volt. Miközben azt is tudja, az életének a sötét felébe szabadult be. A fájdalom birodalmába, amelybe szinte rétegesen önmagukba csavarodva állnak egymás mellett a bántások, a megfosztások, a gyötrődések, a megalázások apró kis tobozai. Odalép a tobozokhoz, kibontja őket, hagyja kisimulni a tartalmukat. Nézi, hogyan fodrozódnak ártalmatlanul a levegőben. Tudja, ezt bármikor megteheti ezután. De az egész eddigi világa szétesőben van, mintha csak egy olyan színpadra

került volna, amelyen éppen átpakolás alatt van a díszlet. Először a tanító bácsiját látja átrohanni a színen, egyik karján három színesre festett, apró kartonfigurával. A rendező éppen hatalmas koffereket halmoz egymásra az egyik sarokban. Egy lépcsőfeljárón összegörnyedve hányik a szegény könyvtáros. Majd azt érzi, vihar kél odalent, amelynek hatalmas löketei többször egymás után át- és átvibrálnak a testén. Minden löket egy új helyzet elé állítja, minden löket után új ember lesz belőle. Tudja, mi miért történik. Tudja, nem ő irányít, de hogy minden úgy történik, ahogy történnie kell. Tudja, amit jónak vél, az egyszer fojtogatni fogja, ahogy azt is látja, hogyan kényserítí jóra az embereket a bennük bujkáló rossz. Tudja, a kevésből sok fog születni, a sokból kevés. Tudja, ezért a boldog értelmetlenségért létezik. Hogy életével ezt gyarapítsa. Ezért azt is tudja, el fogja veszíteni Flórát. Ahogy abban is biztos, mindig hozzá fog tartozni.

Létezik egy olyan foka a közelségnek, amit már nem moshat le magáról az ember.

Még szeretne maradni itt a levegőben, azt érzi. De közben a hídon is történik valami. Mert a lába alatt, amellyel megpróbál elrugaszkodni a hídról, reccsen egyet a deszka. Halkan, de tisztán halhatón. És hiába néz be újra s újra maga alá a fodrozódó levegőbe, hiába vált léptékeket újra s újra az élete, már nem tud ettől a reccsenéstől szabadulni. Valahol ott van ez a reccsenés minden mögött, ami megtörténhet vele. Mint egy keresztút, ahonnan szétválnak az utak. Azt mondja ez a reccsenés, hiába ez a sok lehetőség, ő mindig egyetlen úton fog járni. Ahhoz próbál minden tetteivel, felajzott gondolatával hűséges maradni. Mert történjen bármi vele – szörnyűségek, elviselhetetlen dolgok, de történjen szépség, gyönyörűség, csoda –, semmi sem fogja jobban elbűvölni, de ha kell, megnyugtatni őt, mint ami van.

Még egyszer felnéz a villámszínű égre, ahol Flóra és Kristóf még mindig kézen fogva lépegetnek előre. Milyen szépek, milyen szabadok, jut még eszébe.

Majd visszalép az életébe.

AKI MÁSNAK VERSET ÁS

– ANDROIDOK, DADAGÁSOK, TÉKILENC –

6.

köszí szépen, a hajó utasai közül.
fel kell tüntetni a fogyasztó által
kifizetett összeget haladéktalanul.
magam előtt látom, hogy nem egy liter kell.
század elején épült fel a birtokviszony.
lehet, hogy csütörtök este fél évet éltem.
leggyakoribb oka a polgármester.
holnap jön a nehéz.
lengé nyári gumi.
optikai meghajtó a hús.

7.

látod, előben a haj hullámos köd.
február, latyakos utak, kidólt fák.
az anyajegyellenőrrel előbb-utóbb megalkuszom.
és még csak nem is kell akarja.
vak vagyok, és nem halad előre a játék.
de ha két meséje baromság,
nem kell kikapcsolni.
vádolt áldozatok emléke előtt tisztelegtek.
majd kiderül az ősidők óta nem elérhető haza.
csak egy kicsit még nem vagyok.

8.

kapucnis fekete ház a tónál.
öklével nem tudom, hány napot éget.
egy kis csoportnak a beszéd nem én vagyok.
kés alá feküdt a száj a kedd esti órákban.
így élek már a világ összes országában.

örök harag és még csak annyi mindenki részeg.
szól a rádió, és túl szép volt a kék ruhás lány.
aki másnak verset írt, az maga módján küzdelem.
ezek szerint téged kerestünk.

9.
soha ne aggódj, ha gép elé kerülsz.
kacsák eladók.
a képen a haja égnek áll.
ha földre szállt, rosszabb lesz,
mint egy elektromos kerékpár.
szia, bocsi, durva napom lesz,
csak nem ugrik be.
egy égi jelenséget fotóztak le
a népekkel való viszony miatt.
az igazi szeretet az egyetlen dolog,
amire okostelefon nélkül
nem vagy hajlandó befizetni.
hogyan válhat elevenné
vagy esetleg mikortól bassza szét.
fuss el végre, tavasz.
fogd be.

10.
a magyar köztársaság jogszabályainak
összefoglalása full cappel.
szól, hogy ne fájjon a boldog cikk.
február első lépéseként mutatkozzunk be
az unalmas halálnak.
kisegítő lehetőségek eszközei a fiatalok.
áhitat a program során.
fiók, hűtő, magától értetődő, hogy ő mit javasol.
a gőz csak rosszabb lesz.
eladó a holnap.

SIVATAG-TRIPTICHON

A.

mintha pazarolna a sivatagra ha ráhavazik
a szétterülő hó mint kihajtogatott rózsák
összesebzik a bőrt a szélben a széllel
szétfutnak a sebek rajtam mint a rózsák
mint egy virágzás amit szabadon hagyok
az intenzitások mint a virágok mint a homok

*

kis zajjal nyílnak váratlan pillanatokban
mint a pergő homok és a ropogó hó

B.

a napoké és a homoké,
ami a szélben száradó fehéret szikkassza és eméssze el.

ez a világ fekete köröm és alólam válik le,
ahogy védtelen lábam a másik pusztaságában gázol.
hajnalban, amikor hirtelen ráhavazik a sivatagra,
teljen be szám a homok hangjának szépségével,
a rózsák kiömlésével a síkra,
amit a homok hord össze szemeimnek,
és a ropogó hó:
virágaikba bogarak kövesednek.
bámulatos lesz délelőtt a hó kevesedése,
befagy, mielőtt elpárolog, a homok;
összesebzi a bőrt a szélben, a széllel,
fussanak szét a sebek rajtam, mint a rózsák:
szabadon engedem virágzásukat.

ilyenkor hajnalban mégis együttállás van,
kifinomodnak a formák és a színek,
tájakká rendezik a történeteket,
ráidomítják a szemet minden homokkristályra.

az intenzitások, mint a virágok,
váratlan pillanatokban nyílnak,
feszítsd ki fölém az égboltot a sivatagot
a rózsák és a homok ereztében.

C.

az intenzitások mint a virágok szétfutnak mint a rózsák
szétfutnak mint a sebek váratlan pillanatokban nyílnak
bámulatos mint egy virágzás a hó úgy sebzé össze a bőrt
a sebek a kihajtogatott rózsák a szétterülő hó úgy sebzé
össze mint egy virágzás a bőr amit szabadon hagyok
bele homokszemek fagynak-nyílnak mint a virágok
amik befele nyílnak kis zajjal futnak szét rajta a sebek
mint az idomok mint a bogarak ropogó hó havazik rájuk
a szél a fül a száj betelik velük mint szétterülő homok
tágnak és fagnak mint hó fagnak nyílnak pazarolnak

SÉTATÉR

Finta Klára Enikő

A SZÉTHULLOTT VÉGTELEN

KUTI CSONGOR TÖRMELEKEK KÖNYVE CÍMŰ
VERSESKÖTETÉNEK MARGÓJÁRA

A *Törmelékek* könyve egyetlen tömbből hasított mindenségelmélet.

Az *Olvashatatlan aláírás* a kötet bevezető részeként lehet-szerelmeket keres a lét peremén. Itt hatvanas körtéből indul a fényesség. A szem foto-nonként szokja a homályt. Színek és fények mosódnak. A lélek az alvó tej mellé Tejútból merített csendet tenni igyekszik.

Úgy maszatolódni szét, ahogy a tej az arcon kétoldalt lecsorog.

A létezés szavakhoz kötött. Olyan idegen ritmusokhoz, mint a szív lük-tetése. A *Valami másban* az emberek embereket esznek, kint élet van és rot-hadás. Olyan magány, hogy már a szeretést is csak kérdezni lehet. Itt el-adó a fej fölöttről a mindenható. A távolság alkudható. A rendületlenség alkudható. Alkudható a maradás. Alkudható az isten. Csak a kar kell, a hát kell. Mert bírni kell az egyre növekvőt. A hontalanságot.

Azt hiszem, csak ilyenkor lehet szerelembe rohanni. Amikor a huszon-nyolcas megállójában maga a gyönyörűség áll, és pincsikutyafeje van. És cse-peg az unalom. Átcsepeg *Kétlejes verssé*, nyár i estté, vattacukor fellegekké. Átcsepeg, átszerelmesül, és tű serceg, beatzene szól. Ilyenkor elhiszem, hogy átruházható az élet. Hogy az *emberészet* nem enyészet. Hogy amíg fog a *lebensraum*, és csökken a levegő térfogata, addig mi mégis megöleljük né-ha egymást.

A *Naptár* hónapversei évszak- és évetülések. A lélek alakváltozatai. *Januárban* megszületik a halál. A kezdetek is a múltak mozdulatlanságából nőnek. Nincs helye a változásnak, csak az álmok vackolnak mereven, vár-va a reggeli feltámadást. És nőni fog az éhség *Februárig*. Észrevétlen kell maradni, amíg a vadak járnak. Éhségbe dermedve, amíg *Március* pillangó-tangót nem lejt. Ez is egy olyan vallomásos időszak, amikor zsibbadt szájról

olvad a csók, és a köldök puha pihéin lágyul a fény. Így kezdődik a tavaszodás. *Április* elfér egy müzlis tálban. Mosolya önfeledt és csábító. Amolyan igazi nő. (Ő is obligát vörös. A haja, az ajka, az érintése. Vele a nász.) Így fordul a szerelem *Május*ba. Az éj meztelen, nemtelen a kívánás. Az élet császárként avatódik, és ahogy Dylan Thomas, úgy lépünk csendtelen az éjszakába át. *Június* a május-dúlás után életdarabokat illeszt egymáshoz. Alkoholos a délibáb, labirintusba záródik a látomás. Cérna-labirintusból, ruha-útvesztőből mentené ki a lányt a nyár. Ekkor *Július* lesz, és üresség. A mindenség dekadenciája. Csak a hús-meleg és a csont-úr bűvölete marad, és *Augusztus* olvad a szenvedély. Ilyenkor lesz nő a lányból. Ha az oroszlán jegyében feleségül veszik. Ilyenkor lesz álomból égő erdő. Olvadás és forróság. És nincs tagadás, csak *Szeptember* előtti ábrándlángolás. Mert később csak visszfények hullnak, kövér cseppesek. A sötétség határán *októberi* csillagrács-sorok kerítik el a lelkeket. A boldogság az egymásba zártságban marad. A *November* előtti vakságban. Csak kilenc falevél hull. Ennyi az ős, ennyi a dér. Zárva az ajtó. A szívekre más vigyáz. Itt *Decemberre* mindenki senki lesz. Hasztalan lesz az imádkozás. Felhalmozódnak a tévedések. És ha már nincs is szeretet: alkudható lesz a végtelen.

Az *Átiratok* első verse Dömötör Pál-átértelmezés. Az őszi esték rezdületlensége, család-szelidsége a *(Száz)tíz év múltjában* rezignáltabban, meditatívabban körvonalazódik. Homályos, egymásba rejtőzős ősziesség teremődik. A mord fenyevesek közt esőasszonyok csitítják a szarvasbőgést. Folyanak a hideg esték. Közös magányba fordulnak az élők. A világ számadásra készül. És így lesz számadás a Bajor Andor versparódiájára írt változatok-tömb. A költő villanykörte (ezt a kritikus elvtársak érthetik), fénye átsejlik a körülötte összegyűlt füstfelhőn. Mert *Füstől az acélkalapácson* kívül az alapkamat, az ózonluka, a billentyűzet, a szavazóurna és a bővített mondat. Füstől a lehetséges életek közül a leglehetőlenebb. Ma nem tegnap van már. Ez a poszt posztmodern. Itt eltörik a versláb, és szpemmél telítődik a lélek. És már nem is nő nagyra senki sem, hogy grínpíz legyen, hogy bankár legyen, hogy hacker legyen. Hogy bárki legyen. Csak az kell, hogy süljön a *Szalonna*, és olvadjon a világ zsírja. Hogy közös késsel várjuk a fejadagot. Mert csak ez közös. Ez a kés, amivel egymás szívét csendhez szoktatjuk. Most nem hallatszik háború. Csak Pilinszky és Sziisz és József Attila és KAF. Nem olyan nehéz ez a csend. Csak az érfalak szűkülnek egyre gyorsabban. Csak a szív szorul el néha. Valahol megint szalonnát sütnek.

A *Szobafestő* a kötet befejező részeként boldog-szabad álmokat ígér és balsorsot és váteszi végzetet. A tenyérben ott lapul egy háromkirályi csillag, rázárulnak az ujjak, a szemek. A szobafestő szabad világ hőse akar lenni. Mert egy egész élettel kell öltre menni. És ehhez férfi kell. Minden reggel. A munkához, az öleléshez, a szeretéshez, a meghaláshoz. A hithez. Az áldozathoz. Nincsenek véletlenek. Ezt egy szobafestőnek tudnia kell, ha harminc fölötti, és a vonatra vár. Mózes leszek és elviszlek az ígért-földre. Extra kecsappal adom a törvényt a Népnek. Hűségpontokra kérem, azt hiszem, a maradék életem. És a cigiszünetekben majd én is megváltok magamból egy világot.

Domokos Zsófia

NEHOGY A NYELV INKÁBB SZOLGÁLJON A FÉLELEMNEK, MINT A SZERETETNEK

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR: *A LÉLEK LEGSZEBB ÉJSZAKÁJA. TÖRTÉNET ÁLMATLANSÁGRÓL ÉS ÓRÜLETRŐL*. BUDAPEST, KALLIGRAM KIADÓ, 2016.

ANTOINE LEIRIS: *CSAK AZÉRT SEM GYŰLÖLLEK TITEKET [VOUS N'AUREZ PAS MA HAINE]*. FORDÍTOTTA: VARGYAS ZOLTÁN. LIBRI KIADÓ, H. N., 2016.

Olyan témáról szól Jászberényi Sándor magyar és Antoine Leiris francia újságíró könyve, amely nem válik könnyen és csendben áttetszővé, ha a kritikus a stiláris-irodalmi szempontok felől próbálna közelíteni. A megírt-ság minőségéről beszélni itt csak akkor lehet, ha erős megrendültségétől, félelmétől, haszontalanság- és tapasztalatlanságérzetétől, sőt megkönnyeb-bülésétől már sikerült elrángatnia-eltávolítania magát a recenzensnek. Akkor, ha az afrikai és közel-keleti haditudósító Jászberényi saját élményeket is beépítő prózakötetét, *A lélek legszebb éjszakáját* és a 2015-ös párizsi ter-rortámadásban feleségét elvesztett Leiris *Csak azért sem gyűlöllek titeket* című vallomásfüzérét – a szerzőkhöz hasonlóan – maga is túlélte.

Hiszen két tarvágás utáni expozíció nyitja a két könyvet. „Én három hónapja nem tudok aludni. / – És három hónappal ezelőtt mért tudtál? / – Más ember voltam. / – És mi történt? / – Elhagyott a feleségem és el-ment a gyerekekkel” (JS 15); „Ma, november 16-án a Nap egy új *Hol volt, hol nem volt*-ra virrad. Ebben a mi új történetünkben apa és fia egyedül ne-velkednek” (AL 40). Mérlegelhető persze a Jászberényi-kötet novellagyűj-teményként való olvasása, ami a teljes mű hangsúlyait a nyitószöveg témá-

jától eltérő irányba mozdíthatná. Dominánsává így a háború, az erőszak, a kábítószereken vagy szeretkezésein át materiálisan is megvalósuló kulturális találkozás, esetleg az életet irányító értelem – álmatlan és őrült – keresése válna. Ez azonban fölöslegesnek tűnik. Az elbeszélőt, ha neve van, Maros Dánielnek hívják; az alcím egyes számban „történetet” ígér; egy nő és egy kisfiú ébren, ópiumos álomban és hallucinációban is újra meg újra feltűnő alakja, a megcsalás vagy az ebből „válaszként” származó, fogódzók nélküli amorális olyan összetartó motívumok, melyeket egy pusztán műfajmegjelölés nem szór szét. Az olvasói, egységbe fogó értelemadást nem tántorítja el sem az egyes szám első és harmadik személy váltogatása, sem a mellékszereplők keresztnévének diszkrét „elrontása” második feltűnésükkor, sem a (ha már *A lélek legszebb éjszakája*, akkor legyen) *bombabiztosan* találó, novellára szabott fejezetcímek. Még a kötetet záró szöveg sem, mely „Kristóf apját” lépteti fel az addigiaktól térben-hangulatban oly messzi Vitnyéd közelében, amint dajkáját, egy idős cigány asszonyt látogatja meg a halálos ágyán. (Ez az epizód a regényszerűség feszültségét, ívét mindenestre lazítja, és a halál-motívum, illetve hiedelmek – „A cigányok úgy tartják, hogy a halál varjú szárnyán repül. Ha megesszik, azzal el tudják riasztani”, 252 – mentén történő olvasást kéri, másként a kötet világában szerzetlenül hat egy új kultúrába való beléptetéssel.) Leiris vékony, egy Facebook-bejegyzésből kibővült könyvének esetében evidencia, hogy az apályt-dagályt, termékenységet, az élet járását szabályozó égitest, Luna-Hélène családi univerzumból való rettenetes kilövése szüli a tanúságtételt. Hirtelesen egy-egy feleség (és anya nélküli) világban állnak az elbeszélők, akarva és akaratlanul találkozva a fanatizmussal és terrorizmussal: a cezúra előtt – a háborús tudósítói foglalkozásból, a Kelet szeretetéből adódóan, illetve a cezúra okaként – egy támadásban áldozatul esett személy házastársaként.

A valószínűségi foka-igénye eltérő Jászberényi és Leiris könyvének. Utóbbi szerző közösségi portálon megosztott üzenete, majd elhunyt felesége arcképe hamarabb bejárták a világsajtót, mint hogy a bejegyzés könyvvé kerekedjen. Több interjú hozza az érdeklődők elé hangját és véleményét. Az ő esetében vannak csak jelen a megírásra, megírásra vonatkozó reflexiók, mégpedig jelentős helyet és szerepet betöltően: „Hazatérés, ebéd, penlenka, pizsama, délutáni alvás, számítógép. Kezdenek jönni a szavak. Maguktól jönnek, végiggondolva, megfontolva, anélkül hogy hívnom kellene őket” (46); „Kedvem lenne megmondani nekik [az üzenetért lelkesedő ismeretlen levélíróknak], hogy a szavaim túlléptek rajtam” (89); „Ezt a könyvet a levél után másnap, talán még aznap este kezdtem írni” (105); „A ha-

lálból nem lehet kigyógyulni. Azt csak megszelídíteni lehet. (...) Itt van mellettem, habzó szájjal várja, hogy felfaljon. Papírkorlát van közöttünk. Ha kikapcsolom a számítógépet, az állat elszabadul.” (108-109) A beavatás és elhallgatás két pólusa, vagyis a „hogyan volt?” feltárásának és megvonasának ökonómiaja (nem írja, pontosan hogy is derült ki „a legrosszabb”), finomra cizellált metaforák (például a már idézett Hold képéé), a rövid fejezetek kerekítésének és egymásba vezetésének művészete (a friss özvegy fülébe szűrődő kávéházi beszélgetés: „Hétfégen nem volt otthon a feleségem, úgyhogy babáztam. De megyek is, találkozóm van vele” (32) – ezt követően saját találkozásának leírása az azonosítandó holttesttel) és természetesen a fikció mindenkor fenntartandó vélelme teszik irodalommal ezt az alapját tekintve oly szilárd, géppisztolygolyó-keményességű s -valóságosságú tényanyagot.

Jászberényi Sándor a gonzó újságírás képviselője. Az 1970 táján született fogalom arra az elvre vonatkozik, hogy az objektivitás igényéről lemondva, riporterként személyesen, energikusan bevonódva is lehetséges hitelesen tudósítani, az anyagtól való távolság nem kötelező feltétel. A sok éve szépirodalmi kontextusban is publikáló Jászberényi prózája és médiaszövegei valószínűsíthetően egyetlen kontinuumon helyezkednek el. A címgazdag feltüntetett megjegyzés: „minden karakter kitalált személy (...) nem utalnak létező intézményekre. A történetek és a valóság megtévesztő hasonlósága a véletlen műve” megint csak olyasmiről, amit az olvasó nem fog komolyan venni. Akkor sem, ha az elbeszélő(k)nek sikerül – hadd képzelegjen recenzens a megírás folyamatáról – a szerző által Kairóban vagy a frontokon megélt számtalan, sokszor bizonyára egészen közönséges, máskor a legrendkívülibb napból ható-hatásos, érdemes irodalmat írni. A sok valós egyediből az általánoson át fiktív eredetű gyúrni, mely igazságtartalomban nagyon is tömény. Összességében ad talán a tényállásnál intenzívebb, erőszakosabb, felfokozottabb képet. Hiszen a hétköznapit magában megírni nem mindig kecsegtet azonnali prózai feszültséggel. Amit azonban így, szüntelen rendkívüliségében mutat, az olvasmányként megvisező, ugyanakkor egy picit díszalbszerű; úgy tűnik, Közel-Kelet valamennyi nyomorát, szennyét, tragédiáját sorra vevő, kiaknázó: harctér és életáldozat; kegyetlenség rádió sugározva és „élőben”, a foglyokkal, arabok és kurdok között oda-vissza, Kairó temetőnegyedében, a Halottak városában („A sírtömb – melyre egy tehetős, a XIX. század elején élő, befolyásos nemes nevét vészték – volt a tévéasztal”, 99), prostituáltakkal szemben; hiedelmek, szellemlovas és törzsi varázsló. Ez a modellszerűség természetesen az em-

lített beállítódás (kilengeni a szokott, a jól nevelt polgári tartományából) következménye is.

Ez a megalkotott réteg, a fikció nem tudja, most sem, szavatolni, hogy az olvasó ne azonosítson helyeket, időpontokat. Esetleg a szükséges utánakeresés árán: a kötetbeli világ magától értetődően használja *terminus technicus*ait a nyomornegyedek illegális, nagy fogadásoktól kísért ökölharcai, a csatatér, a testi kielégülés áruba bocsátása közepette is, melyek azonban tipikusan idegenül vagy kitaláltak hathatnak a magyar befogadó számára, elég itt az elbeszélő kohéga által megfigyelt pesmergák körében harcoló jazidi Pávaangyal-jelenésére utalni... Csupa hiteles megnevezés, a történetek sajátos zamatának biztosítói, a remek, élő, értékes jellemrajzokkal együtt. Ennek is köszönhető, hogy az olvasó azt is ki fogja számolni, mennyire van íróasztala a szunnitákon kívül senkinek sem kegyelmező fegyveres csoportoktól. Aztán őrlődik: el tudná képzelni, hogy, ha kell, a kurd nőkhöz hasonlóan népviseletben, hazafias dalokat énekelve harcolni menjen? Arra is emlékszik, 2015. november 13-án hogyan fordult a másik oldalára, elalvás előtti egyik utolsó gondolatával a fejében: *Igen, megint nagy baj van, Párizsban. De én most mit tegyek?*

Végeredményben, referenciaérték ide vagy oda, két magában álló irodalmi mű áll most közelebb egymáshoz a párhuzamos olvasásuk idejére. Melyek halálról, veszteségről, aztán ártatlanságról és szabadságról mondanak aktuálisakat. A válasz a házassága „lenullázására” Jászberényi oldalán „férfiasként” jellemezhető: „Azért akartam elérni a gödör alját, mert nincs gyalázatosabb érzés annál, ha az ember ártatlan. Bűnös akartam lenni” (153-154), a döntés konkretizálódásaként pedig éjszakák, jelentős ital-, kat-, ópiummennyiség, sok nőt befogadó ágy jönnek sorra: „a család nélküli családapák általában mindenben benne vannak” (158). Az „Eltaláltam az orrát, három métert repült hátrafelé, és nekicsapódott a bár falának” (207) a könyvben többször is előforduló incidense, ahogy azt Jászberényi korábbi prózakötetei kapcsán meg is jegyezte már a kritika, valóban emlékeztet Rejtő Jenő világára, persze egészen más tónusban, annak még a súlyos ökölcsapásokban sem szétfúzózó romantikája nélkül. A mélybe való ereszkedés bemutatása, a sorba jövő italfajták lajstromozása, az egyes történetekben gyakori, többször funkció nélküli káromkodások vagy a fenti knock outhoz hasonló ismétlődő motívumok gondolatrítmusa, vitatható irónia („tisztességes, dolgozó embereknek” /204/ nevezni az őt befogadó prostituáltakat, viccnek is rossz) kissé túlozza a szenttelen pozíciót vagy pózt, a pikareszk-nél súlyosabb, elemeiben azonban arra emlékeztető kötetlen létállapot hang-

súlyozását. Ezt mondja ki explicit módon, már-már didaktikusan egy ópi-
umos álom: „Minden érvényes, mindent megtehetsz. (...) Nagy szabadság
nem hinni semmiben.” (103)

Leiris ezzel szemben a „nőies” pólusán helyezkedik el – ide ismét szük-
séges az idézőjel. Nőies, ha annak tekinthető a befelé, saját világba fordulás
többször is kimondott vágya vagy az érzelmek minél teljesebb megéléséé:
„Nem akarok beszélgetni velük. Úgy érzem, meg akarnak lopni, elvenni a
bánatomat” (35); „Megvan a [bánat] szépsége, mélysége, átölelem, magam-
hoz szorítom.” (106) (Vö: „El akartam veszíteni az eszméletemet.” JS 98)
Magyarázható ez természetesen az anyaszerep kényszerű átruházódásával.
De nem téves Leiris könyvét romantikus, sőt helyenként szentimentalista
szerelmes szövegnek hívni, a kifejezés szaknyelvi, stílusjelölő értelmében:
erős, végzetes érzelmek, elvágyódás, a dédelgetett szenvedély apróságokban
őrzése, ahogy arról az *Egy katicabogár* vagy *Elpakolni a ruháit* című fejeze-
tek beszélnek. Egészen elütő, szenttelen, regisztráló és az esetek zömében
külső történéseket rögzítő hang a Jászberényi elbeszélőié, melynek egyik
legpregnansabb megnyilatkozása a következő közlés: „Hosszan bámultam
a jelenetet” (97-98), azaz egy illegális ringben legyőzött kiskorú majdnem-
halálát, elvánszorgását. Az egyébként általános szavakkal kifejezett („*Nem
jó*, ha az ember egyedül van, amikor mások basszák a gyermekének anyját”
– 40; kiemelés tőlem – DZS) érzelmekről ebben a közegben a testi kive-
tülésük (a krónikus álmatlanság) vagy egy tett beszél: a magyar fotóriporter
(végül) megüti az egy szintén kiskorú fogoly agyonlövésére készülő tisztet.

A drasztikusan gyorsan múlttá vált kapcsolat éber őrizgetése vagy éj-
szakává, szörnyű, bódult, sokat sejtető szürreális, szimbolikus álmokká vál-
toztatása – íme két opció, ha életben maradva válaszolni kell. Ráadásul
megnyúlt életben, hisz az érzékelés mindkét esetben átütemeződik: „el-
veszítettem az időt, és hiába kerestem, a becsületes megtaláló nem jelentke-
zett. Azóta mindig csak most van” (JS 132); „A jelenemnek múlttá kell
válnia, s csak bolyongok ebben az időtlen mindennapiságban, az óráatlan
napokban.” (AL 108) Két nagyon eltérő, de egyként legitim és izgalmas iro-
dalmi szöveget eredményező döntés. Jászberényi Sándor *A lélek legszebb éj-
szakája* és Antoine Leiris *Csak azért sem gyűlöllek titeket* című könyvével az
a baj, hogy különlegesen lehetetlen fiktív irodalomként tekinteni rájuk,
olyan erővel vetik fel az életbeli etika kérdését. A válaszuk implicit. A zár-
latban szóljon tehát néhány gondolat erről.

„A keresztények (...) életveszélyesek: életveszélyes megbízni valakiben,
aki abban hisz, hogy bármit is csinál, a végén meg lesz bocsátva neki” (154)

– hangzik az egyik elkeseredett tünődés a zülleni vágyó Jászberényi-narrátor szájából. A durva elnagyoltságon túl fontosabb itt azt észrevenni, hogy az idézet tétje is a megbocsátás. Leiris könyvének címét parafrázálva ugyanígy az elengedéshez lehet közeledni. Akkor is, ha a kötet egy pontján ez áll: „Nem bocsátok meg semmit, nem felejték semmit” (30), hiszen az, hogy „[n]em őellenük [a tömegmészárlás elkövetői ellen] építünk föl egy másik életet. A saját életünkben fogunk továbbhaladni” (32), maga az elengedés, ez szól a kötet valamennyi lapjáról, bár nyilván Hélène jelenlétének megőrzésével együtt. Jászberényinél a nyugodt álmok egy zilált beszélgetés nyomán köszönnek be: „– Tudja maga, mi a virrasztás? (...) / – Valami régi szokás. / – A halottakért virrasztottak régebben. Bűnbánati gyakorlat volt. (...) Valaki virraszt érted” (229 és 242) – hallhatja Maros Dániel a biztosítékot. A beszélgetés kontextusa, egy bonyolult történet helyett ez a belső moccanás érdemel figyelmet. Elengedés, nyugodt álom, élet. „A szikrázó napsütésben úgy tűnt, a halál tényleg nagyon messze van” (JS 255); „Ahogy elindulunk, a tócsa felé veszem az irányt. Fél lábbal beleugrok. Kacag” (117) – zárul apa–fia kettőssel, együttléttel Jászberényi, illetve Leiris könyve, nem éppen harmonikusan, de engedékenyen.

Az életről hozott döntés a kérdése a két műnek. Két döntés, melyek kész tények, mások végletes lépése után, annak kitéve következhetnek csak. „Nehogy a nyelv inkább szolgáljon a félelemnek, mint a szeretetnek, és hogy a fenyegető halál ne csaljon ki több szót, mint a meglévő élet” – írja Szent Ágoston. És ebben a két kimondásban pontosan erről volna szó.

Csomor Adél

A MESÉLÉS ÖRÖME

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER: *CSEMPÉSZÁRU*. CSÍKSZEREDA,
BOOKART KIADÓ, 2016.

Egyértelműen magával ragadó a lapokról áradó mesélés öröme. Műfajilag is a meséhez rokoníthatók leginkább a könyv elbeszélései, bár a szerző apokrifként (titkos, tiltott iratok) jelöli őket. Akárcsak a mesékre, ezekre az írásokra is jellemző a rejtély megléte, a feladvány megszerkesztése, a csattanós befejezés, a jó és a rossz párharca (még akkor is, ha nem mindig a jó győz), a jótett helyébe jót várj elve (még akkor is, ha a jó nem mindig egyértelműen jó). Nem minden esetben lehet a mesei összetevőkre ráismerni, de ha lehámozzuk a felszínt, a váz a mese műfajára utal. És nem csupán az „újraírt” mesék esetében, hanem a másik két fejezetben is, a biblikus történetekben, illetve a szindbádos részben.

A mesére hajaz a kötet jól érzékelhető didaxisa is. A szó itt nem a szájbarágós, erőltetett tanításokat, a példabeszédeket idézi, hanem inkább a játékot, a kíváncsiságot, a felfedezés izgalmát és lehetőségét. Oly módon tanítanak ezek a szövegek, hogy megtornáztatják a képzelőerőt, és rajta keresztül az agyat is. Lássuk másképp világunkat. „Mivel jár az életfogytiglan tartó boldogság? Vagy a mindentudás? Mi lenne, ha tényleg betérne hozzád a Megváltó? Mit tennél, ha választanod kellene véges léted és az öröklét között? Ha találkoznál végre álmaid asszonyával? Ha rájönne arra, hogy egész életedben beteljesíthetetlen vágyakat kergettél?” De a szerző a szövegekbe rejtett kérdéseivel tulajdonképpen arra vesz rá, arra ösztönöz, még ha nem közvetlenül is, hogy amikor majd a különösből, a szokatlanból, a nem mindennapiból ismét visszatérünk a normalitásba, képesek legyünk új szemmel, friss aggyal számot vetni helyzetünkkel. Képesek legyünk „igazán élni”, vágyjunk erre.

Az említett didaxis lényegében az emberi gondolkodás legsajátabb jellemzője. Agytorna. Tapasztalatokat átadó játék. Mi történne, például akkor, ha birtokunkba kerülne az édeni almafa magja, és mi elültetnénk, és

a fa kisarjadna ismét, és megízlelhethetnénk természetét? A kérdés nem csupán a képzelet lehetőségeit térképezi fel, hanem magát az emberi létezés alapvető problematikáját is: miért vagyunk a világon? Mi a létezésünk célja, és miként érdemes élni? Mitől válik a mi életünk az életünk? Ha megkapjuk vágyaink tárgyát, beteljesedésnek érezzük-e? Ezek általános, elnagyolt kérdések, de a válaszok sokkal konkrétabbak, pontosabban kifejtettek. Sokkal árnyaltabbak. A címadó novella bár csattanóval záródik, ez a csattanó árnyalttá teszi a bevezetett fogalmakat. Az évszázadokon keresztül megőrzött almamagok elvesznek ugyan, megsemmisülnek, de mégiscsak kihajt a magból a fa, termése is lesz, és bár az elbeszélő nem mer beleharapni, egy cigány lány megeszi, és vélhetően úgy nyeri el a halhatatlanságot, hogy nem is tud róla. Efféle bizonytalansággal, homályosan felragyogó végkifejlettel mesélődnek a történetek. Képzelet és valóság összeér, sőt, egybeolvad. Ahogy a kötet egyik legszebb elbeszélésében a hetedik lány egy erdőben rejülő tónál találkozik felnőtt-asszony önmagával, és miközben a szöveg tele van a valóságra utaló helyrajzi elemekkel (utcanevek, épületek, házzszámok, tulajdonnevek), valamint a helyi zsargont idéző szavakkal, az idő áttűnésének álomszerű jelenete is kézzelfoghatóvá válik.

Nem csupán a Szindbád-történetek vannak tele utazásokkal. És nem csupán a térben utazunk. Ha összegezni kellene, mi a legjellemzőbb ezekre a szövegekre, akkor a téridő koordináták sajátos ábrázolatát kellene legfőképp szemügyre venni. Múlt és jelen között nincs távolság, illetve oly módon mégiscsak megvan, hogy az utca egyik végében jelen van, a másik végében pedig múlt. Így aztán bármikor betoppanhat hozzánk Jézus, a Megváltó vagy akár az Ezeregyéjszaka bármelyik népszerű mesealakja. És mi várjuk, hogy betoppanjon, leüljön közénk, és meséljen. A mesélés fontosabb, mint a mese. A mesélő személyessége átüt a szavakon. A személyesség a legvalóbb valóság.

Béres Károly

A GYEREKKOR JELENE

CSUTAK GABI: *CSENDÉLET SÁRKÁNNYAL*. BUDAPEST,
JAK+PRAE.HU, 2017.

A kötetben huszonegy rövid elbeszélés olvasható a kötet elbeszélőjének gyerekkorából (kivéve három felnőttkori történetet), vagyis a hetvenes-nyolcvanas évek fordulójától kezdve a '89-es romániai forradalomig, a helyszín valószínűleg Szatmárnémeti, illetőleg Kolozsvár, bár csupán az utalásokból (a Torony, vagyis egy robothoz, máshol avasi pásztorhoz hasonlított épület, illetve a hattyús sétatéri tó) lehet rájuk ismerni. A felnőttkori három szövegben ellenben megjelennek a városnevek is, Berlin, Budapest és Bukarest, és bár itt is érzékelhető az utalás, a körülírás semleges gesztusa, ezek a szövegek sokkal célratörőbben emlékeznek a létezés traumáira, míg a gyerekkort idézők csupán a gyerek még nem minősített emlékein keresztül, közvetett módon tárják fel a kiírandó megrázkódtatásokat.

Nem véletlen a kiírás szó használata. Az emlékek legeldugottabb vagy legrejtettebb polcairól kerülnek elő az elbeszélte történetek: óvodáskori kalandok a rémes óvó nénivel, ijesztő pofozkodások az udvar hátsó, garázsok mögötti részében, a délutáni alvás tortúrái a nagymama mellett, bolyongás egy ismeretlen városrészben, a fészülködés kínjai, sárkányos faliszőnyeg, nyúl-paprikás a kedvenc nyúlból és így tovább. És mivel az elbeszélő végig megőrzi a gyerekhangot, végig egy gyerek szemével láttatja az eseményeket, az emlékek jelen idejűvé válnak, vagyis megelevenednek, újra átélhetőek tehát, ami akárcsak egy lélekelemző lelki terápia, segíti a traumák feldolgozását. Így aztán nem véletlen, hogy a történeteknek nincs komor befejezésük, a temetés is nevetéssel ér véget, a tabletta keserves lenyelése során az égen madarak jelennek meg, a pofozkodás is különös élményt hoz a felszínre, a disszidálás, a forradalom, az egész diktatúra örömkönnnyekkel ér véget.

A gyermeki hang következetesen végigvonul a kötetben anélkül, hogy ez a beszédmódban közvetlenül, például szóhasználat vagy mondatkezelés szintjén megjelenne. Nincs lebutítva a szöveg, nem gügyög, nem naiv, okos és pontos, de a pontosság mibenléte nem leíró jellegű, inkább a viszonyok térképe: jól követhető a felvonultatott szereplők között a kapcsolat, ki kivel milyen viszonyban van, nemcsak az elbeszélővel, hanem egymás között

is (az anya és a nagymama, a nagymama és a nagyapa stb.). Anélkül, hogy összemérnénk, csupán a jobb érthetőség kedvéért érdemes összehasonlítani a gyerekhangot Kertész Imre *Sorstalanság*ának gyerekhangjával: ott a felnőttvilág megingathatatlan felsőbb hatóság, egyben pedig a bizalom iránya, a hit, hogy a felnőttek jól elrendezik a világot; Csutak gyerekklánya számára a felnőttek maguk is úgy viselkednek, mint a gyerekek, és nem mindig tudják eljátszani a felmentő szerepét. Nádas Péter kisregényének, *A bibliá-*nak (és más korai elbeszélésének) szemléletéhez áll ebből a szempontból közelebb: ott is a sajátos szemszögből leírt viszonyok adják a felnőttvilág rejtelmét feltáró metszetet. Bár első látásra kérdés, hogy a kötet huszonegy elbeszélése közé miért került be a három nem gyermekkori emlék, a felnőttvilág „pszichológiai bírósága” viszont nem tudna működni, ha ezek az összevetések hiányoznának. Mert ez adja ennek a kötetnek a legfőbb értékét: miközben gyerekvilágba kerülünk, mesék és fantáziaképek közé, minden fantasztikus színezéke ellenére a legreálisabb valóság elemzését kapjuk kézhez.

Az ily módon bemutatott valóság képekből, pillanatfelvételekből áll össze. A felvételek egymás mellé kerülnek, sok minden ismétlődik rajtuk, de az ismétlődés nem zavaró, mert vagy a szemszög más, vagy az elmesélés hangsúlyai vannak eltolódva. Ahogy az ágy melletti faliszőnyeg ábrái is más-képp jelennek meg, attól függően, hogy mennyire gyötrelmes a kötelező délutáni alvás. Üdítő, ahogy változnak a szemszögek, ahogy a hangulatok átseprik a sok-sok holmit az emlékekben tárolt életen, ahogy megelevenednek az emlékek, ahogy mindez megfogalmazódik és elmesélődik. Üdítő az is, ahogy a kortárs irodalmi közegben ez a karcsú és légies próza megjelent anélkül, hogy tolakodó vagy kizárólagosságra törő lenne.

Kovács András Ferenc

HA MAJD, HA MÉG...

A vershez nem ihlet, hanem egyetlen és teljes élet, egyetlen és sokféle nyitott világ kell, hogy más életek és más, lehetséges világok sarjadhassanak belőle, hogy sejtelmes visszarágyogással megteremtődjenek, hogy mozogni tudjanak a nyelvben, a szavak megsejtett terében.

A vershez tehát nem túlcorduló érzemények, hanem csupán megtalált, eltalált, megérett és ráérett szavak kellene, hogy megnevezni, mondhatni: kifejezni lehessen mindazt, ami körülvesz, ami kint is, és bent is van, ami mindenütt van, és mégis sehhol, mert állandóan változik, mert voltaképpen megnevezhetetlen, mondhatatlan és kifejezhetetlen a maga teljességében, avagy a maga esendő, gyönyörű töredékességében és veszendőségében is – mint a világ és mi magunk is, akik pillanatonként vagyunk, és másképp vagyunk, mert folytonosan elmozdulunk a nyelvben, a szavak játékaiban és a megragadni vélt világokban.

A vershez nem pusztán akarnokság, nem elvakult akarat, hanem szeretet és türelem kell, öröm és bánat is kell, önfeladás és felülemelkedés, beolvadás és kiválás, közömbösség és önkétely is kell, tiszta tudatlanság és még több elhallgatott tudás, és annál is több képtelen kép, képzelet, hogy megláthassuk, megtapinthatassuk vagy meghallhassuk időnként a vers, a világ és a nyelv formáinak rejtettebb, rejtelmes zenéjét, a fény és az árnyék örök, szétfosló futamait.

A vershez nem vers kell – nem mindig az a vers, amit „verseknek” próbálunk nevezni, mert a vers mindig nagyobb nálunk, mint a magasba szakadt szabadság.

A vershez azért a vers is kell – mert ő a világunk és önnön magunk matériájának formálása, fölmutatása képek és szavak által, hogy színről színre láthassuk mindazt, ami tűnékeny, mulandó, s valamiképpen mégis öröknek hat, időről időre, más és más idők megannyi más, új olvasatában, mindenkinek külön-külön, ha majd, ha még egyáltalán olvasnak olykor verseket...

TALÁLT VERSEK

Caius Valerius Catullus

(Kr. e. 84 v. 87? – 54)

XIV.

Drágább, mint a szemem világa csak ne
volnál, Calvusom, én e küldeményért
gyűlölnék, ahogy Vatinius tud
gyűlölködni. Mi szó, mi tett a vétkem,
hogy vesztetre te ennyi gyatra költőt
küldesz? Ügyfeledet, ki így sok ádáz
verset varrt a nyakadba, verje átkom!
Sejtem, hogy neked ezt az új s kiváló
holmit Sulla, a litterátor adta,
s akkor semmi baj, akkor élvezem, hogy
fáradtságod egész hiába nem volt.
Borzadalmas e könyv, az istenekre!
s ezt küldted, csak azért, Catullusodnak,
hogy meghaljon, amint kezébe kapja,
Saturnalia ünnepén, e legszebb
ünnepen! De megállj, ravasz! ha virrad,
vásárolni futok, s a könyveseknek
polcáról csupa Caesiust, Aquinust,
Suffenust szedek össze, mind e mérget
elküldöm neked: ezt kapod, lakolj meg!
Addig is kifelé, sietve, honnan
csámpás lábatok elhozott idáig,
századunk nyavalyái, gyatra költők!

XXII.

Varus barátom, ismered jól Suffenust,
ki bájosan cseveg, s olyan nagyon művelt,
s ki verset is gyárt és a többi költőnél
termékenyebb: tizezret is, ha nem többet
végig leírt már, gondolom, s nem is holmi
ringy-rongy papírra, nem: királyi díszes szép
anyagra: új tekercek, új a rúd, pompás
piros zsinórja van, csiszolta horzskővel,
mehúzta ólommal sorát. De olvasd csak,
s e művelt és finom Suffenus, úgy látod,
csak kecskepásztor, vagy kapás, ilyen szörnyen
megváltozott. Mi legyen ez? Ki csak nemrég
még ötletes világfi volt, vagy annál több,
bizony sületlenebb a sült parasztnál is,
ha versbefog, de mégse boldogabb máskor,
mint akkor, hogyha verset ír: be tetszelgőn,
be végtelen csodálja önmagát érte.
Hidd el, mi is csak így vagyunk: oly ember nincs,
ki egybe-másba nem lehetne Suffenus.
Saját hibáját senki sincs, ki nem hordja:
de biz batyunk hátsó felét sosem látjuk.

XXIX.

Ki tudja nézni ezt, ki tudja túrni is,
ha nem ripók, falánk s szerencsekergető?
Ma mind Mamurra bírja nagy Britannia
s Comata Galliának ősi kincseit.
S te szajha Romulus, te látva túród ezt?
Ripók vagy és falánk s szerencsekergető.
Az ott a pénzre büszke, dölyfösen feszít
s az összes ágyakon keresztül úgy libeg,
miként fehér galamb, miként Adonis. Ezt
te szajha Romulus, te látva túród is?
Ripók vagy és falánk s szerencsekergető.
Egyetlen imperátorom, csak az lökött
nyugatra, messzeföldi nagy szigetre, hogy
paráznság-kitágította Mentulád
ezerszer annyit elzabáljon egymaga?
Mi más a beste léhaság, ha ez nem az?
Kevés, mit elzabált meg elszeretkezett?
Először apja kincseit dobálta szét,
következett a Pontus és Ibéria,
aranyhozó Tagus folyó lehet tanu.
Ma tőle fél a gall határ s Britannia.
Miért segítetek ily gonoszt? Kövér vagyont
benyelni tud csak. Ért egyébhez is talán?
Egyetlen imperátorunk, após s te vő,
miatta vertetek ti szerte kincseket?

L.

Tegnap, Licinius, pihenve, játszva,
táblácskámra soká, vidám örömmel
firkáltunk dalokat, mulatva, mint jött.
Játszi verseket ontva, váltogattuk
mértékük, poharazva válaszoltunk
egymásnak s vetekedve élcelődtünk.
Eltávoztam utána, szellemedtől
lángragyúlva, Licinius; s azóta
nem vidít fel az étel és szememre
nem száll édesen álom, én szegény, csak
hánykolódtam az ágyon, izgatottan
vártam, hogy legyen újra reggel, újra
lássalak, veled újra társalogjak.
S hogy félholtan az ágyra visszahulltak
lankadt tagjaim, ezt a verset írtam,
kedvesem, neked; és ha megtekinted,
kínládásomat is megismered majd.

Kérlek, büszke ne légy, szememvilága,
meg ne vessed a kérlelő barátot,
mert másképp Nemesis haragja sujthat.
Istennő s dühös: úgy vigyázz, ne sértsd meg.

LI.

Úgy tűnik nékem, hogy az istenekkel
egy s ha nem bűn mondani: náluk is több
az, aki szemben ül veled, egyre lát és
hallja a hangod,

hallja édes szép nevetésed: ettől
én szegény, elbágyadok: egyszer is ha
rádtekintek, Lesbia, nincs egy árva
hang sem a számon,

béna lesz nyelvem, puha tűz szalad le
testemen, belső zavaros zenétől
cseng fülem nyomban, s a szememre kettős
éjszaka száll le.

Renyheséged tönkretesz, ó Catullus:
renyheségedben vagy ilyen rajongó.
Renyheség tett tönkre királyokat s dús
városokat már.

Devecseri Gábor fordításai

NÉVJEGY

A vershez nem ihlet, hanem egyetlen és teljes élet, egyetlen és sokféle nyitni világ kell, hogy más élet és más, lehetséges világok sarjadhassanak belőle, hogy sejtelmes rítszabaggyojával megteremtődjön, hogy morogni tudjanak a nyelvtelen, a szavak megsejtői terében.

A vershez felül nem túlszorduló érzéseket, hanem csupán megtalált, eltalált, megörzű és kőörzű szavak kelljenek, hogy megversem, mondhatni: kifejezni kellessen mindazt, ami körülvesz, ami kiút is, és bent is van, ami mindentől van, és megismeri sehol, mert állandóan változik, mert roslaképpel meguroshatetlen, uonolhatatlan és kifejezhetetlen a maga teljességében - mint a világ és mi magunk is, akik pillanatokig vagyunk, és másoképp vagyunk, mert folytonosan eluorodunk a nyelvben, a szavak játékaiban és a megragadni réli világjokban.

A vershez nem akarat, hanem szeretet és türelem kell, öröme és bánat is kell, önfeladás és felülemelkedés, beolvadás és kivitás, közömbösség és önkény is kell, tinta tudatlanság és még több tudás, és annál is több képzelet, hogy megláthassuk, megtapintathassuk vagy meghallthassuk olykor a vers, a világ és a nyelv formáinak rejtettét, rejtelmes zenéjét, a jelet és az árnyék örök, kétjósuló futamait.

A vershez nem vers kell - nem mindig az a vers, amit „verseknek” próbálunk nevezni, mert a vers mindig nagyobb nálunk, mint a szabadsg.

A vershez azért a vers is kell - mert ő a világnak és önmű magunké malkidjainak formálása, fölváltása a szavak által, hogy minél szűre láthassuk mindazt, ami kiütköz, mindandó, s orlamikeppel megis öröknek hat, időről időre, más és más idők megannyi olvasatában, mindentől külön-külön, ha majd, ha még olvasnak verseket...

Kordás Andrács Feren

Marosvásárhely, 2017. március 8-án

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszük föl.

ISSN 1220-5982